מעריב

סופשבוע

ה' באדר, תשמ"ז 6.3.1987

רמטכ"לים בשנות 2,000

פנחס אפשטיין, שטן מול עיניו   מהפכני "טעמון", ברגל שמאל
ההגדה לבית סקריאבין   פול גולדמן, צייד בודד הוא צלם העתונות
יהלומים גנובים בקרמלין   מאיר פעיל, שטח פרטי   שיער, ביזנס

איזה יצהר יש צלך על המדרף?

רענן לוריא

סופשבוע

ה' באדר, תשמ"ז 6.3.1987

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטין
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבת: יעל תורן
גרפיקה: נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

This Magazine is a Supplement to Maariv International Edition

קורא יקר,

חשיבותו של משפט דמיאניוק נתפשת אצלי בהצצה מאוחרת. בעיניו של בן־גוריון שגדל על משפט אייכמן – החשבון ההיסטורי של העם היהודי עם המכונה הנאצית – מתגמד הדיון במעשיו של "איוואן האיום" המיוחסים לדמיאניוק. אדריכל השואה מול סאדיסט קטן הממונה על משבצת תאי הגזים בטרבלינקה. אם אייכמן התגונן שבסך־הכל היה בורג במכונה, דמיאניוק יכול לטעון בשקט שהיה אפס קצהו של סליל הבורג.

משמעותו של משפט דמיאניוק באימרתו של מרשל מקלוהאן, פילוסוף תקשורת ההמונים. המדיום הוא המסר. החשיבות איננה בתא הנאשמים אלא בעצם קיומו, גם אם קיימים ספקות לגבי זהותו של האיש. אבל הענין הסמנטוני במשפט, שגובר והולך, ומרתק בקצב מוהים יותר ויותר רבדים בציבור, סוחף ומשכנע יותר מכל שיקול קר. המשפט איננו תלוש מהשואה. אי־אפשר למדוד אותו באמות המקובלות של המחשבה וההיגיון. גם אם דגש התביעה הוא על הטבח ולא על טרבלינקה שהיה אחד משני מחנות המוות בהם התקוממו האסירים, והפכו מופת לגבורה יהודית אפילו בלב הגהינום.

מהטעם הזה הלכה יעל פז־מלמד לכתוב את הסיפור שמאחורי פנחס אפשטיין, העד הראשון מקומץ ניצולי טרבלינקה שהעלה את המשפט לספירה הנכונה. לא עוד משפט פלילי. יש ענין בסיפור. סניגוריו של דמיאניוק משתדלים לקרקע את הטרגדיה למסגרת של זכות משפטי. אפשטיין מוסיף את המימד־החסר, שהקהל מחפש אותו בין השורות, בין השאלות הקרות לתשובות הקורעות את הלב. לא השרידים החיים אלא בעיקר הדור השלישי, שבסולם הרגש קיטלג את תודעת השואה אחרי תקופת בית־שני וימי הביניים. האמנם כל זה באמת קרה ועלול לקרות, או שהיתה זו התרחשות חד־פעמית „על פלנטה אחרת" – המיקום השגור בפי משחזרי השואה?

אפשטיין, ואחריו רוזנברג וצ'רני, סיפרו על חיית־טרף שהתעללה בהם בטרבלינקה, אבל מצלמות הטלוויזיה מתמקדות בתא־הנאשמים על בשר ודם, פרצוף של פר, אך לא מיפלצת. והדברים אינם מתקשרים ולא נתפסים. כמו שהגדירו את אייכמן בתור פקיד אפור ומשעמם שלא היית מעיף בו מבט חוזר לו חלף על פניך ברחוב.

לכן המשפט הוא המסר. כמו שלמדנו שתכנון השואה וביצועה היו אפשריים רק עם אייכמנים – להבין ולחוש אותה אפשר רק בקונטקסט של אפשטיין מול דמיאניוק. שני בני־אדם. הנאשם הוא אפילו לא גרמני־נאצי. לא סיפור בידיוני. לא על פלנטה אחרת. כאן וקצת לפני עכשיו, במרחק ארבע שעות טיסה מתל־אביב.

צ. לביא

השער: צנחנים בתרגיל. כתבה בעמ' 14–17; צילום: ראובן קסטרו.

העד

פנחס אפשטיין לא מאמין באלוהים, רק בגורל. אדם נולד עם פנקס קטן בו נרשמים קורות חייו. אצלו כתב השטן את הפנקס. רק אחרי טרבלינקה, כשנולדה בארץ בתו הבכורה, הרגיש שניצח את השטן. גם כשחזר והביט מול עיניו בבית־המשפט בירושלים.

מאת יעל פז־מלמד **צילומים: ראובן קסטרו**

כשנולדה שרה, בתו הבכירה, בכה כמו חיה פצועה. עמד והסתכל על התינוקת ובכה על חייו. פליט יחיד בעולם ממשפחה גדולה שכולה נהפכה לאפר אצל חיות־האדם, הנאצים. והנה יש לו אשה ובית, ויש לו גם תינוקת. גם היום, 36 שנים אחרי־כן, הוא עדיין נחנק כשהוא נזכר באותו רגע. אדם ללא זהות, ללא שם או בית, לבדו לגמרי בעולם. מסתובב שנים ברחבי אירופה הפצועה, נוחפש כרית להניח עליה את ראשו. סימן וזכר למשפחתו. אולי כן־דוד רחוק, אולי מישהו ששמע משהו על אבא או אמא. והנה יש לו תינוקת. פנחס אפשטיין ניצח את השטן.

פברואר 1987. דירת שלושה חדרים בפתח־תקוה. מסודרת מאוד, נקיה, שטופת־שמש. בחוץ כורעים עצים תחת נטל תפוזים שאיש אינו קוטף. שלוש־ארבע מכוניות סובארו של שכנים חונות בשולי הכביש, ילדים מביאים פרחים ליום האם. סיפור ישראלי. פנחס אפשטיין, עוד שבועיים בן 63, ואשתו זהבה, צעירה ממנו בשש שנים, שהגיעה לכאן לבדה מערבות סיביר לפני ארבעים שנה, עדיין לא התאוששו מהימים הקשים שעברו עליהם בבית־המשפט בירושלים. יומיים תמימים עמד פנחס בחקירה קשה שהעמידה במבחן את זכרונו הפנומנלי. כאילו שאפשר לשכוח לדקה אחת התופת ההיא. הוא זוכר כל פרט. רק שאין מלים שיכולות לתאר.

ספה, שתי כורסאות, שולחן מכוסה מפה, הרבה עציצים, מזנון. על הקיר תמונות הילדים והנכדים. במגירות אלבומים עם תמונות. הילדים. מי היה מאמין. לפני חצי שנה יצא לפנסיה. עבד כסולל־בונה, וכאשר הציעו תנאים טובים לפרישה, קפץ על המציאה. אדם שילדותו עברה בגטו, בחרותו במחנה־ריכוז ובמאורות־כלבים – מחפש לעצמו זיקנה נעימה. אולי יוכל סוף־סוף לנוח, לשכוח קצת, להנות מחייו. זהבה מגישה תה ועוגה, מתיישבת ליד בעלה על כיסא ללא משענת, ומקשיבה. שעות. והיא הרי שמעה את הסיפורים עשרות פעמים. ראשה מורכן, ידיה שלובות בחיקה, מדי פעם מתלחלחות עיניה. 38 שנים היא מנסה בכל כוחותיה לפצות במשהו את האיש היקר לה מכל. מסדרת הכל לבד, פותרת את כל הבעיות. שלא יידע. שלא תגרם לו עוגמת־נפש. הוא כבר עבר מספיק.

עכשיו שניהם בבית. הוא פנסיונר, היא תמיד היתה. אין ציפיות גדולות. לא מתכוונים לסוע מסביב לעולם. קודם כל צריך לעבור איכשהו את המשפט הזה, הקשה ביותר מכל חמשת המשפטים בהם כבר העיד אפשטיין. אחר־כך – לנוח, הוא עייף, עייף מאוד. לקחת את המכונית, לנסוע לבקר אצל הבת והנכדים בראשון־לציון ואצל הבת השניה והנכדים ברחובות, ולבלות עם הבן והנכדים בפתח־תקוה. שמחות קטנות הם מחפשים. שרק ייגמר המשפט הזה, שסוחט מפנחס את כל כוחותיו.

1942, יום־כיפור בגטו צ'נסטוחוב, פולין. מאות יהודים מתאספים במרתף אחד הבתים בגטו, ומתפללים. תפילה נוראה ואיומה. „הקירות בכו איתנו. אנשים זעקו את התפילה", אומר פנחס אפשטיין. במוצאי אותו יום נורא פרצו הגרמנים לביתו של פנחס, הוציאו אותו ואת כל בני משפחתו – הוריו וארבעת אחיו ואחיותיו – ושלחו אותם למחנה ההשמדה טרבלינקה, למות ביסורים נוראים.

מאז אותו יום חדל פנחס אפשטיין להאמין באלוהים. „איך יתכן שיש אלוהים אם אחרי תפילה כזו לוקחים יהודים למחנה השמדה? איך ייתכן שיש אלוהים והוא ראה את אשר עושים לעמו ולא הציל אותם? מי אנה אני לא צדיק. את יודעת איזה צדיקים גמורים הושמדו באכזריות על־ידי הגרמנים, ואלוהים לא העניש את הרוצחים. ילדים רכים הוכו למוות על־ידי החיות הללו, תינוקות ברחם אמם, נשים נדקרו בכידונים בכל חלקי גופן. הם לקחו בני־אדם והפכו אותם לאפר. מיליונים של בני־אדם, נשים וזקנים וילדים וחלשים וחולים. ואלוהים שתק. נתן לזה לקרות".

„בצ'נסטוחוב היה בית־כנסת ישן, שאפילו הפולנים האנטישמיים לא העזו להרוס. כאשר הגרמנים נכנסו לעיר, הם הרסו את בית־הכנסת, ומאבני־הקודש שלו בנו מדרכה. הלוא אם היה אלוהים, הוא היה צריך לפעור את המדרכה הזו ולהמית את כל מי שהלך עליה".

אבל אלוהים הסתיר פניו מענו, ופנחס אפשטיין אינו מאמין יותר בקיומו. הוא מאמין רק בגורל. מאמין שכאשר נולד, נפתח פנקס קטן ובו נרשם כל שעליו לעבור בימי חייו. ואם אכן כך הוא הדבר, כי אז אין ספק שהיה זה השטן שרשם את פנקס חייו של פנחס אפשטיין.

כ"ב באוגוסט 1943 היה מרד במחנה־ההשמדה טרבלינקה. כמה מאות יהודים מוכים ופצועים ומורעבים התריסו בכוחות אחרונים נגד הרוצחים הגדולים ביותר בתולדות האנושות. המרד נכשל. ממנו והלאה יכלו הגרמנים להמשיך בשלוות־נפש לשרוף בתאי־הגזים של טרבלינקה עשרת־אלפים יהודים ביום.

איוואן האיום – שאפשטיין טוען שגם בעוד חמישים שנה יזהה אותו כדמיאניוק העומד היום למשפט – יכול היה להמשיך ולהנות מחייו ומהצלחתו. אחרי־הכל, מדי יום השתכללו שיטותיו ונוספו להן דרכים חדשות לדחוס כמה שיותר יהודים בפעם אחת לתוך המשרפה, כשהוא משתמש לצורך הדחיסה הזו בכוח פיזי רב.

בתוהו־ובוהו הקצר שנוצר כתוצאה ממרד הנפל, הצליח פנחס אפשטיין, אז נער בן 18, להימלט מן התופת. אז עדיין לא ידע איזו תופת מחכה לו בחוץ. לבד לגמרי, יחף, פצוע מחוטי־התיל של גדרות המחנה אותן הצליח לעבור החל נודד במשך חודשים, מתחבא מן הגרמנים שרדפו אחריו ומן הפולנים שרצו בכל ליבם להסגירו לגרמנים. והוא היה חייב להצליח, שכן מישהו חייב היה לספר. פנחס אפשטיין היה בטוח שהוא היהודי האחרון עלי אדמות ששרד ממחנות־ההשמדה, שעליו מוטלת האחריות לספר לעולם את אשר עוללו הנאצים ליהודים. הוא לא הביא בחשבון את האפשרות שרבים לא יאמינו לסיפורו, יחשבו שהוא פרי דמיון חולני.

„יחד אתי הצליחו לברוח עוד כמה יהודים. את רובם הגרמנים תפשו – הודות לשיתוף הפעולה של האוכלוסיה. עד היום אינני מבין איך דווקא אני הצלחתי. לכן אני מאמין בגורל. כל־כך הרבה פעמים עמדתי ממש מול המוות, וניצלתי. אין לזה הסבר אחר. ברחתי מן המחנה יחף, פצוע ומורעל מחוטי־התיל, וכך רצתי יחף בשדות־החציר הקצורים. זה היה כמו לרוץ על מסמרים. החלטתי לנסות ולהגיע חזרה לצ'נסטוחוב. חשבתי שאני חוזר הביתה. המרחק בין טרבלינקה לצ'נסטוחוב הוא כ־250 קילומטר. לקח לי כמה חודשים לעבור אותו. לפעמים הייתי מתחבא מספר ימים ביערות, לפעמים מצאתי איזה שדה עם שאריות גזר או תפוחי־אדמה והייתי מתעכב לידו, להשקיט קצת את הרעב. בני־אדם הם כמו חיות. איפה שיש אוכל, לשם הם הולכים. מסתגלים לכל מצב. מה את חושבת, שיש הבדל בין אדם לחיה? בן־אדם רק קצת יותר מתורבת".

בינתיים הגיע החורף האירופי, 35־40 מעלות מתחת לאפס, ולנער אפילו אין זוג נעליים, שלא לדבר על מעיל או כובע. וצריך כל הזמן להתחבא, ופעם בכמה ימים למצוא משהו קטן לאכול, שאחרת לא יהיה כוח לברוח. בפנקס־הגורל של פנחס אפשטיין היה כתוב שיהיה עליו להמשיך לברוח במשך שנים. בפנקסים של שישה מיליוני יהודים אחרים היו כתובים דברים נוראים יותר.

אבל הכל לא היה קשה כמו הבדידות הנוראה. „לאן הלכתי? מי חיכה לי? הרי לא היה לי אף אחד בעולם. לא היתה ולו נפש חיה אחת שיהיה אכפת לה מה יעלה בגורלי. לא היה מקום אחד בעולם כולו שיכולתי לבוא אליו. לא היה לי שם, לא תעודה, לא משפחה, לא בית, לא חבר רחוק. הייתי אדם חסר זהות, אדם תלוי באוויר. הייתי כמו תולעת שכל מי שרואה אותה – דורך עליה. וזה הכל עשו הגרמנים בחמש דקות. מאדם שהיתה לו משפחה חמה, אבא, אמא, אחים, אחיות, דודים ודודות, סבא וסבתא, נהפכתי בחמש דקות לאדם שאין לו כלום. הם לקחו ממני את משפחתי, את ביתי, את הסביבה שהכרתי, את כל החברים, הכל, ולא רק לי, למליונים של יהודים. ראיתי אנשים עשירים, נגידים שהיו להם ארמונות ומשרתים, שביום אחד נהפכו לקבצנים המחפשים אוכל בפחי־אשפה. איך אפשר לשכוח את הזוועות האלה אפילו ליום אחד?"

אחרי חודשים ארוכים הגיע לצ'נסטוחוב. צעיר

(המשך בעמוד הבא)

„עד היום אינני מבין איך דווקא אני הצלחתי. כל־כך הרבה פעמים עמדתי ממש מול המוות, וניצלתי. לכן אני מאמין בגורל. אין לזה הסבר אחר. ברחתי מן המחנה יחף, פצוע ומורעל מחוטי־התיל, וכך רצתי בשדות־החציר הקצורים. זה היה כמו לרוץ על מסמרים".

(המשך מהעמוד הקודם)

בלונדיני, עם עיניים כחולות, ארי לכל דבר. זה מה שהציל אותו. הלך לבית בו גר ומצא איי חורבות. הפולנים בזזו הכל, שברו וניתצו כל מה שניתן. בבית־הספר בו למד למדו עכשיו ילדי הפולנים. „אני לא יכול לתאר במלים מה הרגשתי. סביבה שגדלתי בה, שהכרתי בה כל חלון, כל אבן וכל רחוב, ועכשיו זה לא שלי. ואם יתפשו אותי – ירצחו אותי. בכלל, ההלם הקשה ביותר היה לגלות שהעולם שמסביב ממשיך בחייו כרגיל. ילדים הולכים לבית־ספר, אנשים קונים במכולת, אוכלים, שמחים, אמהות מסיעות תינוקות בעגלה. ובמרחק של כמה שעות נסיעה משם טובחים מדי יום עשרת־אלפים בני־אדם, מכים, מענים, דוקרים בחרבות וכידונים, מפצפצים גולגלות של תינוקות בני־יומם. איך אפשר בכלל להסביר את זה. לעולם לא אוכל לתאר מה שהרגשתי".

„ה אם לא איבדתי תקווה? האמת היא שלא ראיתי שום עתיד. הייתי בטוח שכך יימשכו הדברים לנצח, אבל ידעתי שאני חייב לחיות. מישהו חייב לספר. ואני לעולם לא איבדתי תקווה. קשה להסביר מה קורה לאדם במצב כזה. הוא נהפך לחיה, מוכן להילחם על כל פרוסת־לחם. כמשך שנה שלמה ישנתי בתוך מאורות, כמו כלב, ובלילות הייתי יוצא לחפש אוכל ב„חי־אשפה. הסתובבתי יחף, כמעט ערום, אבל רציתי לחיות. מיתרי־הקול שלי החלו להתנוון כי היו שבועות שלמים בהם לא הוצאתי הגה מהפה. לא היה עם מי לדבר. לכך לגמרי, מותש, חולה, רעב שזה אי־אפשר לתאר. והגעגועים. איך אפשר לספר על הגעגועים לאמא, לאבא, לאחים. עד היום אני מתגעגע, חולם עליהם בלילות. הלילות שלי הם בכלל סיוט, אפילו שעברו ארבעים שנה. לרגע אחד אני לא יכול לשכוח. עשרים־שלושים פעם ביום צצות ועולות כי תמונות. את מתארת לך מה זה שאני ראיתי איך מפצפצים את גולגלתו של אחי, רק מפני שגילה אותי לפתע וניגש לומר שלום. איך אפשר לשכוח? ואיך אפשר להסביר את זה למי שלא היה שם? את ההרגשה הזאת אי־אפשר להעביר למי שלא היה שם, ואי־אפשר להוציא, אפילו לרגע, ממי שכן היה".

[redacted]

„הייתי אדם חסר זהות. אדם תלוי באוויר. הייתי כמו חולעת שכל מי שרואה אותה – דורך עליה. וזה הכל עשו הגרמנים בחמש דקות. איך אפשר לשכוח את הזוועות האלה אפילו ליום אחד?"

באחד הימים ראה פולני זקן מעמיס שקי פחמים על עגלה ישנה. הלך אחריו, וכאשר הגיעו לביתו, הציע לעזור לו לפרוק את הפחמים. הפולני נתן לו כמה זלוטים, והוא החליט ללכת לשוק־הפשפשים בעיר לקנות לעצמו זוג נעלים ישנות. כמה חלם על הרגע הזה, בקור של מינוס ארבעים מעלות. איך שהגיע לשוק, כיתרו אותו הגרמנים באחד המצורים שערכו שם מדי יום. פנחס אפשטיין ידע לכרות. כל חושיו היו מתוררים, ו היתה מטרתו היחידה – לכרות. איכשהו חמק, הצליח לטפס על גג אחד הבניינים. הגרמנים גילו אותו והתחילו לירות. בפנקס היה כתוב שהוא לא ימות. הוא ניצח גם הפעם. „נו, איך אפשר להסביר את זה? ומקרים כאלה היו לי הרבה. אני לא מצליח להבין איך נשארתי בחיים".

פנחס אפשטיין ואשתו בתל־אביב: כשנולדה בתם הבכורה בכה על חייו.

מספר שבועות אחרי־כן שוב יצא מן המאורה בה התחבא, שוב הלך אחרי עגלה של גוי עם פחמים, שוב הציע את עזרתו. הגוי הזה לקח אותו לעבודה. „קיבלתי אצלו אוכל, והוא שיכן אותי באורווה של הסוסים. מלון של מאה כוכבים לא יהיה אף־פעם מה שהיתה בשבילי האורווה הזו. היה לי חם והיה לי אוכל. את לעולם לא תביני מה זה. אחרי תקופה מסויימת הייתי חייב לספר לאותו גוי שאני יהודי, והייתי חייב לעזוב. פרצתי בבכי נורא, והגוי הזה – יחד עם אחותו – לקח אותי למשרד של פליטים פולניים, והציג אותי כקרוב משפחתו. הוא סידר לי תעודה מזוייפת, ופתאום היתה לי התחלה של זהות. רגע שאני לא אשכח".

פנחס התנדב לעבוד בשביל הצבא הגרמני, בגרמניה. שם הרגיש הכי בטוח, דווקא בתוך לוע התותח. כבר היתה מסגרת, היה מה לאכול, איפה להניח את הראש. עד שיום אחד עשה צעד בלתי־מחושב ששוב כמעט עלה לו בחייו. בתחילת 1945 התקרבו הרוסים לאיזור וינה. אפשטיין החליט להגיע לוינה ברכבת, דרך מינכן. אלא שבמינכן עלה על רכבת לא נכונה. חיילים גרמנים ביקשו מנוסעי הרכבת להזדהות. אפשטיין סיפר להם שהוא נוסע מברלין לווינה, שבדרך הותקפה הרכבת וכל ניירותיו אבדו. בטרויכלינגר, עיירה קטנה בדרך, הודיעו לו שעליו לרדת ולהתייצב בתחנת המשטרה. שוב סיפר אותו סיפור, הגרמני בתחנה אמר שיבדוק, ואסר עליו לצאת את העיירה. פנחס החל לעבוד אצל בעל מאפייה מקומי, גרמני קתולי טוב לב, שהתייחס אליו כאילו היה בנו. בסופו של דבר לא הצליחו הגרמנים לברר את העניין, ונתנו לפנחס רשיון זמני להסתובב בעיירה. „נו, ואיך אפשר להסביר את זה? הרי הייתי בתוך תחנת־משטרה של הגרמנים?"

ב בית הזה, אצל הנס מאייר, אשתו ושני ילדיהם, נשאר פנחס אפשטיין עד סוף המלחמה. הם הכירו אותו בתור פאול ביסטרו, פליט פולני. רק כשנגמרה המלחמה, ליד שולחן ארוחת־הערב, גילה להם אפשטיין את סודו, סיפר להם את שראה בטרבלינקה. הם היו הראשונים בסידרה שלמה של אנשים שלא האמינו, חשבו שהוא ממציא את הזוועות.

ועדיין חשב שהוא היהודי האחרון. מישהו הציע לו לנסוע לכפר סמוך, סיפר ששמע שיש שם יהודים. אפשטיין נסע, בדרך פגש שני יהודים, עדיין עם המדים המפוספסים של אושוויץ. הם סיפרו לו שבכל מיני ערים ברחבי גרמניה יש מחנות פליטים שמטפלים בעקורים כמוהו. התברר לו שיש עוד כמה ניצולים. במשך תקופה ארוכה נדד אפשטיין בגרמניה לאורכה ולרוחבה, ממחנה פליטים אחד לשני. אולי בכל זאת ימצא מישהו מבני משפחתו. לא הניח עד שעבר את כל מחנות הפליטים, שאל כל מי שרק ניתן, ברר בכל המקומות. לקח לו זמן להבין שהוא השריד האחרון. עכשיו הכל תלוי בו. על כתפיו מונחת המטלה להמשיך את הנצר.

[redacted]

„האמת היא שלא ראיתי שום עתיד. הייתי בטוח שכך יימשכו הדברים לנצח, אבל ידעתי שאני חייב לחיות. מישהו חייב לספר. ואני לעולם לא איבדתי תקווה. קשה להסביר מה קורה לאדם במצב כזה. הוא נהפך לחיה".

ב־1948 החליט לעלות לישראל. הרבה חברים שלו בחרו בארצות־הברית, קנדה, אוסטרליה. הוא רצה בית, מקום שהוא כולו שלו. כשהגיע לחיפה, קיבל שני תפוזים, ומיד גייסו אותו לצה"ל. במשך כמה ימים עבר אימונים בבניין שהיום משמש את הטכניון ומיד גויס לחטיבה עשר שאחרי־כן נהפכה לחטיבת הראל. למזלו לא נשלח לקרב לטרון. „הכרתי הרבה אנשים שעלו אתי ארצה, היו בדיוק כמוני – נצר אחרון למשפחתם – שנפלו כבר ביומם הראשון בארץ. אנשים בלי שם, איש לא ידע מיהם, לא ידע שנהרגו, לא יכול היה להביא אותם לקבר. אנשים עברו את כל התופת, והגיעו הנה ונהרגו באותה בדידות איומה שבה חיו. אבל זה היה כדאי, כדי שתהיה לנו מדינה. אני יודע מה זה להיות זרים. שלושה וחצי מיליון יהודים היו בפולניה, תפסו את המישרות הרמות ביותר, היו עשירים גדולים, החזיקו את המדינה. ותראי מה קרה להם, כי הם היו זרים. אנחנו ישבנו באוויר, לא היו לנו שורשים. מה שבנינו שם לא היה שלנו. הכל לקחו, ואת היהודים חיסלו. כשבאתי הנה ידעתי שיותר זה לא יכול לקרות".

(המשך בעמוד 56)

קפה "טעמון" בירושלים, צומת של סובלנות. הבעלים אוהד את גוש־אמונים. המקום הוא חממה של תנועות השמאל הראדיקלי. פעם רכבו שם על מצוקת השכונות. אחר־כך עברו לפלשתינים. בין זה לזה התפלגו לרסיסי סיעות קיקיוניות. גם פעילי "המרכז לאינפורמציה אלטרנטיבית" שנסגר בידי המשטרה עשו שם מהפכות על כוס קפה. התנועה הזאת מנוטרלת עכשיו. גורמי בטחון התערבו. הגיבורים התברגנו. גם הפלשתינים לא שמים עליהם.

קופ (משמאל) ופרופ' פרג'ון ומיכאל ורשבסקי (למטה): אלה לא יהודים, אלה?

ורשבסקי: „אחרי לבנון, לו הייתי פלשתיני, הייתי תופס את הישראלי הראשון, אפילו היה סרבן מלחמה, והייתי הורג אותו".

פרג'ון: „אני לא מוכן להתאסלם. אבל הם רוצים שאתן גט כריתות למוצא הלאומי שלי, ואת זה אני לא יכול לעשות".

ברגל שמאל

מאת אבינועם בר־יוסף צילומים: יוסי זמיר ("סקופ 80")

בכל בוקר כשעה שש פותח משה קרנצדורף את קפה "טעמון" בירושלים. מפעיל את מכונת האספרסו, מכין סנדביצ'ים עם גבינה ועם ביצה. אין בשר בטעמון. בעל הבית מוטקה קופ, שומר מצוות קפדן, מתקשה להגיע בזמן. תפילין, בית כנסת, תפילת בוקר. קרנצדורף, השכן ממול, התנדב לעזור. כשמגיע קופ, הוא פותח את חנותו שממול – איטליז לא כשר.

שואלים את מוטקה קופ, איך אתה יכול?, והוא משיב: „בגלל שהוא מוכר חזיר אתה רוצה שאני אדון אותו לחרם? אתה יודע איזה נשמה יהודית יש לו?"

"טעמון", צומת של סובלנות. ואולי רק אי. ברוח זו היתה הקפיטריה של קופ – אוהד שרוף של גוש אמונים – גם בית הגידול של השמאל הקיצוני בישראל. סיעות קמו והתפלגו סביב שולחנות קטנטנים, בין כוס תה לספל קפה הפוך. חברי "מצפן" קיבלו אצלו יחס של ילדים מפונקים, באותה מידה של הבנה מתובלת בחביבות חמימה. גם הם יהודים, לא כן? כשלא היה להם כסף לשלם בעד השתיה – קיבלו אותה כהקפה. בפינקס החובות האבודים שלו רשומים עד היום כמה שמות של "ישראלים מהפכנים". הוא אומר להם שהתרומות שלו להתנחלויות גוש אמונים באו מכסף שהרוויח מהם. מהחממה הזו באו גם אנשי "המרכז לאינפורמציה אלטרנטיבית" הנחשדים כעת בקשרים עם החזית העממית של ג'ורג' חבש.

פשיטת הלישכה לתפקידים מיוחדים במשטרת ירושלים על המרכז לאינפורמציה, באה לאחר עשור שקט שעבר על סיעות השמאל הרדיקאלי בישראל. אחרי שהחלו את דרכן במיסתרים בשנות ה־50, וצברו תנופה בהשראת מרד הסטודנטים באירופה של שנות ה־60, הן פרחו ממש בראשית ה־70 יחד עם תנועת הפנתרים השחורים. הבסיס הרעיוני היה בקריית האוניברסיטה העברית, המטכ"ל התבסס ב"טעמון". המטרה היתה להוציא את ההמונים להפגנות. לא על תורות מארקס, לנין וטרוצקי: זה לא היה עובר, מצוקה בשכונות, בעיית הדיור של חיילים משוחררים, המאבק בכפייה הדתית – אלה נמכרו טוב יותר. להפגנותיהם הצליחו לגייס ציבור רחב חסר כל קשר רעיוני עם השמאל הרדיקאלי. הם ניסו לארגן התנגדות פעילה למה שכינו בינם לבין עצמם „המשטר הציוני הקולוניאלי". כלפי חוץ הם קראו ל„מאבק במדינת המשטרה" – סיסמה שנקלטה היטב בשכונות.

גורמי בטחון החלו לקחת ברצינות את ה"ילדים" האלה שדיברו בשפה של מהפכה עולמית, הקמת תאים מחתרתיים וחדירה לוועדי עובדים. מה גם שבאותן שנים שלאחר מלחמת ששת הימים פרחו ארגוני הטרור הפלשתינים, וב"טעמון" נערכו המיפגשים הראשונים בין סיעות השמאל הקיצוני לבין ערבים ממזרח ירושלים ומהשטחים. לא פעם גילו הפלשתינים כי במערב העיר היהודית יש להם אוזן קשבת יותר מאשר בביתם פנימה.

ב"מרכז לאינפורמציה אלטרנטיבית" שנסגר בשבוע שעבר עדיין מתנוססת כרזה. ובה תמונת נער ארוך שיער שצולם בהפגנת "מצפן" בראשית שנות השבעים, משמיע את זעקת המקופחים, לידה כרזות עכשוויות המתייחסות לפעילות של "יש גבול" ולמהומות באוניברסיטת ביר־זית. אחרי שנואשו מלעורר מהפכה חברתית בישראל היהודית, הם מקדישים את עיקר פעילותם למאבק הערבי בשטחים. וכך, שמו של "המרכז לאינפורמציה" מתנוסס בראש רשימת קבוצות השמאל הישראליות הקיצוניות ביומן השנה של 1987 שהודפס על ידי העתון "אל־פג'ר" בשפה האנגלית (המזוהה עם הזרם המרכזי של תומכי אש"ף בשטחים). אחרי הארגון שבהנהלת מיכאל ורשבסקי, מדורגת תנועת "יש גבול", ורק אחרי שני אלה קבוצות "הלאה הכיבוש" (המיוצגת על ידי רעיה רותם) ו"מצפן" – שגם בראשו עומד אותו ורשבסקי. כי בעצם אתה פוגש בכל אחת מהקבוצות הללו,

בכל הפגנה, את אותם אנשים. הם רק מחליפים את שם הגוף שחרם את הכותרת. וככל שהם קטנים – כן גדולים חילוקי הדעות הרעיוניים ביניהם, והיו הוויכוחים שבעבר פילגו אותם לרסיסי־רסיסים – טרוצקיסטים, לניניסטים ומאואיסטים. לפני יותר מעשור היתה גם קבוצה שהזדהתה עם פידל קסטרו. כל אחת גם דוגלת בפתרון שונה לסכסוך במזרח התיכון. הבסיס המשותף הוא נקודה: הפגנה פה, תמיכה משפטית שם, דיאלוג עם קבוצה פלשתינית זו או אחרת.

מיכאל ורשבסקי, "מיקדו", בפי חבריו, בן בכור לרב הראשי של שטרסבורג, שבחר לחיות עם האופציה הישראלית. כאשר עלה לכאן מצרפת לפני עשרים שנה, לא הסתיר מעולם את דעותיו האנטי־ציוניות. אחד מהכובעים שהוא תולה על הקולב במשרדו נקרא "לקמ"ק", ליגה קומוניסטית מהפכנית, שהוא אחד מראשיה. בפגישות שקיים ובראיונות שהתפרסמו עמו בעבר, חזר והבהיר כי בתוכו פנימה הוא מקווה שהאינתיפאדה תנצח – משום שהמפעל הציוני הוא הדרך לשואה ודאית.

לפני כחצי שנה אמר לשבועון "כותרת ראשית", בין היתר, כי למרות שלדעתו הריגת ילד אינה יכולה להיות שום מטרה צודקת, הוא תומך באופן מלא בזכותו של עם מדוכא להילחם נגד מדכאיו כפי שנראה לו, וכי האחריות לתוצאות נופלת על ראש המדכא. ואילו אחרי מלחמת לבנון אמר "מיקדו": "לו הייתי פלשתיני, הייתי תופס את הישראלי הראשון, אפילו היה סרבן מלחמה, והייתי הורג אותו".

הערבי שדקר לפני כשנה ילדים במרכז ירושלים הוא שפוי בדעתו. מאוחר יותר בכלא סיפר לנו כי מאז סאברה ושאתילה קינן בו הרצון לנקום. הוא אמר: 'אני רוצה שגם הישראלים ידעו מה זה ילדים שנפגעים. לקחתי סכין ודקרתי ילדים יהודים. רק אחרי שעשיתי את זה הרגשתי הקלה'. זה מזעזע, אבל זה כל כך אנושי. שאני אאשים את האדם הזה? אני מאשים את מי שגרם לו לעשות את זה".

התבטאויות פחות חריפות מאלה הובילו פלשתינים בשטחים לכלא. קבוצות השמאל הרדיקאלי הישראלי ביטאו את מה שנמנע מאוכלוסיית השטחים להשמיע.

לכאורה אין קשר בין "מצפן" של היום לבין "המרכז לאינפורמציה אלטרנטיבית" שנסגר בפקודת המפכ"ל. אולם האנשים שהפעילו את המשרד נמנים ברובם עם חברי אותה קבוצה רעיונית, מאותו מיליה של "טעמון". המרכז נוסד בשנת 1984 והתמקד בעריכת סיורים מודרכים לאורחים ולתקשורת הזרה במה שהם מכנים "אתרי הדיכוי הפלשתינים"; הוציא

(המשך בעמוד הבא)

שחק: „הייתי רוצה לראות את ישראל כמדינה ליברלית, נייטרלית, שפתוחה קודם כל ליהודים. אין זאת אומרת שצריך להעניק להם אזרחות ברגע שהם מגיעים לפה".

פרופסורים שחק (מימין) ופרג'ון: בכל זאת התרבות שלהם ישראלית.

(המשך מהעמוד הקודם)

עתון "חדשות מכפנים" שהופץ בין גופי שמאל בכל העולם, ופירסם דפי מידע שוטפים על המתרחש השטחים ועל צעירים מנהליים ומגורשים. המידע הופץ גם בקרב עתונאים ישראליים. המידע שסיפק המרכז במאי 1985, בזמן עיסקת חילופי השבויים עם אחמד ג'בריל, היה מקיף ומעודכן. למעשה היה המרכז המקור הכמעט־יחידי דרכו ניתן להשיג, למשל, את רשימת האסירים המשוחררים ואת המכתב ששוגר אליהם על ידי ג'בריל.

אבל הוא לא היחידי. בירושלים פועלים מספר מרכזים פלשתינים נוספים לאספקת מידע. הגדול מכולם הוא "המשרד הפלשתיני לעתונות" בראשות ריימונדה טוויל ואברהים קרעין. משרד נוסף הוא "המרכז למחקרים ערביים" בראשות פייצל חוסייני. גורמי בטחון סבורים כי המרכז מסתייע במימון של אש"פ ומשקף את עמדות הפת"ח, למרות שעד כה לא הצליחו להוכיח את ההנחה הזו בבתי המשפט.

ייחודו של "המרכז לאינפורמציה אלטרנטיבית" התבטא בכך שפעל במערב־ירושלים, ושראשיו היו יהודים ישראליים (אם כי יחד עם ורשבסקי נעצר גם עלי ג'דה, ממשוחררי עיסקת חילופי השבויים עם ג'בריל שהיה בין מניחי המיטען בקולנוע ציון ב־1968). הוא היה אחראי על איסוף המודע האלטרנטיבי בשטחים. "מיקרו" נשוי לעו"ד לאה צמל, ולא במקרה. צמל היא פרקליטת המחבלים המואשמים בפעולות טרור. עמיתה שלה, עו"ד פליציה לנגר, מפורסמת לא פחות, נמנעת בדרך כלל מלייצג חשודים כאלה ומסתפקת בתיקים הקשורים לפרשיות של העלמת קרקעות, בייצוג נאשמים בפעילות פוליטית, אירגון אסיפות מחאה, שביתות והפגנות, או לכל היותר חברות באירגון עוין.

אחד הדוברים שהרבה להופיע בשם "המרכז לאינפורמציה" הוא המתימטיקאי ואיש האוניברסיטה העברית הפרופ' עמנואל פרג'ון. בעבר השתתף במסיבות עתונאים עם פעילים פלשתינים לאומניים כדוגמת פייצל חוסייני. הוא אומר: „לדעתנו העתונות והתקשורת בארץ ובחו"ל אינה מספקת די אינפורמציה על ממדי הדיכוי בשטחים, על גירושים, עינויים, ועל השיטות להשגת משתפי פעולה. בגלל נאמנותן של מערכות העתונים לקונצנזוס הלאומי נוצר חלל, ואנחנו משתדלים למלא אותו".

פרופ' פרג'ון, איש עם סתירות, אומר שהוא פציפיסט בהכרה משחר נעוריו, אבל שרת בנח"ל וגם נפצע בשרות הצבאי. איך זה מתיישב? הוא טוען

מרקס, לנין ורגלי חתיכות

מחו שמאלן המחזאי ניסים אלוני סיפר פעם: „בראשית שנות החמישים, כשהייתי סטודנט באוניברסיטה בירושלים, הזמינו אותי לפגישה סודית בתא של הקומוניסטים. הלכתי. על ריצפת איזה חדר בבית פרטי ברחביה הצטופפו כמה צעירים וצעירות לבושי מכנסי התעמלות, ושמעו מארשים של הצבא האדום. דיברו משהו על מרקס ואנגלס. אני לא זוכר בדיוק מה. אני חשבתי משום מה כל הזמן על החתיכות שהיו שם. אחר כך הגיע תורי לדבר, ואמרתי משהו על זוגות הרגליים המפתות בחדר שמפריעות לי לפתח רעיונות סוציאליסטיים. אז הם אמרו לי להסתלק מהתא בגלל שאני לא מוסרי. מאז המשיכו הרבה שנים להצביע עלי כעל קומוניסט".

חיים ברעם, עתונאי המזוהה עם השמאל הרדיקאלי, אחיו של מזכ"ל העבודה ח"כ עוזי ברעם, אומר כי הימים האלה חלפו. פעם נהגו להדביק בקלות תווית של קומוניסט, ולמי שדבקה בו תווית כזו – היה קשה להתקבל בחברה ולקבל עבודה. הוא עצמו פוטר מהסוכנות היהודית בגלל דעותיו. היום המצב שונה בתכלית. „כל החברים שלי ממוקמים מר"צ ושמאלה ובניהם אני מרגיש מצויין. העיתונים וכלי התקשורת נפתחו בפני

החבורה שלנו ויש טולרנטיות לגבי הבעת דעות".

השמאל בארץ אינו נתפס עוד כרצועה צרה הקשורה עם ברית־המועצות, ולמעשה אפשר לחלקו לשלוש קבוצות עיקריות:

● השמאל הציוני – הכולל חלקים גדולים של מצביעי ר"צ ומפ"ם. רובו דוגל בחלוקת ארץ ישראל המערבית לשתי מדינות, ישראלית־יהודית ופלשתינית. לגבי ירושלים אין להם עמדה חד־משמעית, ואולם בעיקרון הם סבורים שהיא צריכה להשאר מאוחדת תחת שלטון ישראלי, תוך מתן ייצוג שוויוני לתושביה הערביים.

● השמאל הלא־ציוני (המכונה גם פוסט־ציוני) – שבו אפשר למצוא מפלגות, תנועות ובודדים שאינם מאורגנים תחת קורת גג אחת. אך כולם רואים את עצמם כחלק בלתי־נפרד מהמדינה. הקבוצות האלה אינן הומוגניות. לכאן משייכים את רק"ח מצד אחד ואת "הרשימה המתקדמת" מצד שני, למרות שקשה לומר עליה כי היא דוגלת ברעיונות שמאלניים פרולטריים. כאן התמקמו קבוצות כמו שס"י (שמאל סוציאליסטי ישראלי) וקבוצת "אלטרנטיבה". העקרונות הרווחים: התקופה הציונית חלפה; אין לשלול את חשיבות של התנועה הציונית, ואולם אין לקבל את התפישה שליהודי מברוקלין, למשל, יש אותן זכויות, כמו לישראלי מפתח־תקווה או קרני מנצח; צריך לחלק את ארץ ישראל המערבית לשתי מדינות, עם ירושלים כעין בירה משותפת. ומכאן שהם דוגלים בחלוקת העיר מחדש. הם סבורים כי אסור להכפיף בללים דמוקרטיים לדוקטרינות ציוניות, ומתנגדים למדיניות של הגדלת הרוב היהודי באיזורים שיש בהם רוב ערבי כמו בגליל.

● השמאל האנטי־ציוני – מאגד בתוכו קבוצות שוליים יהודיות. אלה הרדיקלים של השמאל הרדיקאלי הדוגל "על הנייר" במהפכה סוציאליסטית בינלאומית. בינתיים צריך לדעתם להקים מדינה חילונית יהודית־ערבית. מדובר בדרך כלל בקבוצה מצומצמת של אינטלקטואלים שאמנם מכירים בזכות הקולקטיבית של העם היהודי הישראלי – אבל דוחים את הלגיטימיות של המסגרת החוקתית הציונית הנוכחית של מדינת ישראל. מצד אחד הם תוקפים בחריפות את אש"ף, ומאידך הם מגינים על זכותם של הפלשתינים להקים מדינה ישראלית, תוך הבעת הסתייגות מהמחירים.

חיים ברעם: עכשיו לבך מקובל

שלאחר גיוסו לצה"ל הצליח להתחמק מטקס שבועת האמונים. פשוט הלך לשירותים כלי שאיש ישים לב. כאשר הגיע לאוניברסיטה העברית הצטרף לחוג הרעיוני המצומצם שהתגבש סביב פרופ' משה מחובר,

ומאז הוא נמנה עם קבוצות השמאל האנטי־ציוניות הקיצוניות. מלבד פעילותו במרכז האינפורמציה הוא פעיל גם ב"ועד נגד מדיניות היד הקשה בשטחים".

(המשך בעמוד 53)

טון

מאת מיכל קפרא

פרופיל צנחנים. לא ראמבו ישראלי. לא כוכבים ב"אוסקר". מחזור נובמבר 85'. קבוצת איכות גבוהה. הדור שצריך להצמיח את הרמטכ"לים לשנות 2,000. מקצועיות זה שם המשחק. וגם האתגר הגברי. לא אידיאלים. לא חושבים רחוק. מכסימום שנה־שנתיים קדימה. אחר־כך אולי להמשיך את המבחן במסע הרפתקאות בג'ונגלים של דרום־אמריקה.

עשרה אוהלים, אולי שנים־עשר. שלושה תרנים. שלושה דגלים. שניים של חיל הצנחנים, אחד של מדינת ישראל. אבנים מסויידות לבן; חבלים. שלטים. וזהו. מסביב הרים. כל־כך ריק, שנדמה שכל האטמוספירה נשענת עליך. ברדיוס הקטן הזה אי־שם במדבר, יושבת לה פלוגת החה"ן – חבלה מוצנחת. בצבא אומרים: יחידת חי"ר מובחרת. בפרספקטיבה פחות צבאית רואים נערים בני תשע־עשרה. גם בני עשרים, עשרים־ואחת. המ"פ בן עשרים וארבע. הכי־גדול.

שלושה חודשים נמצא צוות מהיחידה בגבול לבנון, שלושה חודשים באימונים אינטנסיביים במדבר. מעגל סגור. בתל־אביב נגמרה מלחמת לבנון מזמן. הפצעים מופנמים. בכיכר מלכי ישראל יעשו עוד יריד ספרים. אף אחד לא יספור כמה יגיעו לשם.

מתאמן כאן עכשיו הדור שהתגייס אחרי מלחמת לבנון, ושממנו יצמחו הרמטכ"לים בשנות 2000. דור שנולד אחרי מלחמת ששת־הימים, שגדל עם השטחים וכל מה שבתוכם, ומה שהיה־קודם: זה היסטוריה. מלחמות זה לא רק נקודות ציון של זמן. כאוהל השני

(המשך בעמוד הבא)

צילום: ראובן קסטרו

(המשך מהעמוד הקודם)

משמאל יושב גיוס נובמבר '85. חבורה של שבעה־עשר נערים שהתנדבו לשרת בצנחנים. אנחנו מתכייתים עליהם. „שילוּם".

אף אחד לא מפגין התרגשות מהנחיתה. חוק ראשון שלומדים שם: גברים "משחקים אותה" קשוחים.

עוגי, דרור, שמוליק, ינאל, עמיקם, איתן, גיל, חן, רדי, מוטי, שאולי, מנו, אשר, עמירן, איציק, ירון, חן חולה. ארז חסר. עכשיו הוא סמל הדרכה של צוות חדש. הצוות החדש הזה עושה עכשיו טירונות יחידה. בטירונות יחידה בוכים, נשברים, ובעיקר לא ישנים. בסך־הכל מרחק אוהל אחד, וכבר עולם אחר. אני מתיישבת על קצה אחת המיטות. במרכזה פק"ל, פגזים, מרגמה, שקית תמרים, מכנסי ב'. אני מביטה בחברי הצוות. לפעמים הם מביטים בי. יהודה פוליקר שר ברדיו. אחר־כך תשיר נורית גלרון. הספר "לא שם זין" של דן בן־אמוץ פתוח. „קראת את הספר 'העלם' של יצחק אורפוז", שואל דרור את החבר שלו. „יו, איזה בחור עפוף", הם אומרים על גיבור הספר. "עפוף" – סלנג צה"לי. אסטרונאוט. לא בטוחה אם כותבים אותו בע' או בא'. בכל אופן הוצאת "עם עובד" מוכרת באוהל הזה. בתל־אביב יאמרו לי שהם חבר'ה טובים. רמה גבוהה.

הוד הוא המ"מ. גבוה, מוצק, משקפי ראייה מוכספות, שני כפתורים פתוחים בחולצה. באוהל הסגל הוא עובד על התדריך לאימון הלילה. פקודות קרב. מפות. מה שצריך. הצוות מנסה להרוויח נ'מנום. עיקר הפעילות באוהל נובמבר '85 מתמקדת בהרפיית שרירים. חלקי ריוּף מפוזרים ברישול על המיטות. כשהוד יכנס ויגיד בקול באס צה"לי: „או.קיי. חבר'ה", כולם יתחילו לעבוד. לעבוד על המפות, על כלי הנשק, על הפק"לים. מה שנקרא: נוהל קרב.

איתן: רוב החבר'ה שלי לא מבינים אותי.

מזכרת א', אלבום

באלבום של עוגי יש הרבה תמונות צבע. „תראי את הנוף", הוא אומר לי, „איזה ביזבוז". לבנון ברקע. החבר'ה מחייכים. החבר'ה נשענים. החבר'ה כורעים ברך. הרובה בהיכון. פה פרופיל הירואי. שם שריר מצ'ואיסטי חשוף. לפעמים סתם מיזנסצינות קלסיות של תיירים. „ופה הצטלמנו ליד הבית שהרגנו בו את המחבלים". אני מסתכלת בתמונה. שלושה מהצוות עומדים זקוף. רובה דרוך בזווית. אני מסתכלת על העיניים. נדמה לי שיש שם חיוך. שלושה חיילים גאים. ברקע בית. הצילום נעשה זמן לא רב לאחר שהרגו את שני המחבלים.

(משמאל) איתן, הוד, אשר, עוגי, איציק, עמיקם: מבינים שזו השקעה שלא מתבזבזת.

את התקרית לא רואים בתמונה. „ישבנו במוצב", מספר אחד מהם, „התפקיד שלנו היה לפתוח את הציר בין המוצב שלנו למוצב השני. בין שני המוצבים יש כפר נטוש. באותו בוקר יצאנו כרגיל לסיור. הגענו לנקודת המפגש של שני הנגמ"שים, זה מהמוצב שלנו וזה מהמוצב השני. הנגמ"ש האחר נסע כבר ואנחנו השתהינו שם. פתאום הגשש אמר שיש מישהו בתוך הבית. בהתחלה לא התייחסנו אליו. היה יום חמישי, למחרת היינו צריכים לצאת הביתה ואז לא אוהבים שיש בעיות. אבל הגשש לא ויתר. ירינו לעבר הבית והזעקנו את הנגמ"ש השני וטנקים שיחפו עלינו. הטנקים ירו שמונה פגזים לעבר הבית. אנחנו התקרבנו למבנה. שני מחבלים יצאו מתוכו בלי נשקים אבל עם אפודים. היה עשב גבוה מאוד. אחד מהם לא הרים את ידיו והשני יצא עם ידיים קפוצות. היה חשש שהם מחזיקים רימון. הסתערנו עליהם והרגנו אותם. בתוך הבית מצאנו שני רובי קלצ'ניקוב ומצלימת וידאו".

בשביל מה הצטלמתם?

„מזכרת".

„יש אנשים שמאבדים את השפיות שלהם", הוא אומר, „ומצטלמים עם הגופות של המחבלים. הראש של אחד המחבלים נפתח לשניים והמוח נשפך בצד. היו כאלה שניגשו להביט בו."

למה?

„אולי זה נותן להם השראה לעתיד".

למה?!

„כל הזמן מלמדים אותנו להרוג טוב. כשזה קורה, זה נעים".

ירון: הנפגעים זה רק המחיר.

מהמיטה. בצוות נובמבר '85 זה הוא: „אני הרגתי את המחבל. שלוש מחסניות תקענו בו. זה היה ממש חמוד. ההרגשה האישית היא שמחה בלב. ממש שמחה. תאמיני לי זה תענוג. זה אולי נשמע לא כל־כך טוב אבל ככה זה. אושר. אושר".

ניגשת לראות אותו?

„כן".

מה הרגשת שם, לירון?

„אמרתי לך, שמחה גדולה".

חייל אחר מתערב: „כשסיפרתי בבית על התקרית, אמא אמרה לי 'אבל יש למחבל הזה משפחה. יש לו אמא, יש לו אחים'. מצחיק. שם בלבנון לא חושבים על זה."

החיילים, אגב, שנשארו ביום התקרית במוצב הרגישו אכזבה גדולה. צילי, הפקידה הפלוגתית, קיבוצניקית עם נדיבות של נשמה סוציאליסטית, מספרת שהיה חבל להם שמוטי לא היה שם.

למה חבל? אני תמהה.

„מגיע לו", היא אומרת. ורק אז אני מבינה את גורל הצ'ופר.

אמא אמרה לי

החייל שלנו מתגורר היום במושב. יש לו תסרוקת מטופחת, וצוארון: חולצת הב' שלו עומד זקוף, בסטייל. אגב, הוא זה שלא מתעורר. כלומר, בכל מחלקה יש אחד כזה שלא יכול לקום

חוק ראשון שלומדים שם: גברים "משחקים אותה" קשוחים.

„יש אנשים שמאבדים את השפיות שלהם ומצטלמים עם הגופות של המחבלים".

„שלוש מחסניות תקענו בו. זה היה ממש חמוד. ממש שמחה. זה אולי נשמע לא כל־כך טוב, אבל ככה זה".

„אמא אמרה לי: 'אבל יש למחבל הזה משפחה'. מצחיק. שם בלבנון לא חושבים על זה".

„באוטובוס בארץ, כל הדרך הייתי עם היד על הרובה, עם מחסנית צולבת. קשה להשתחרר מהפחד. כלומר, מההרגל".

צילומים: ראובן קסטרו ויוסי זמיר

מוטי הקשר מושך נושאי אלונקה: כל הזמן יש צורך להתמודד עם משברים.

תרגיל באש חיה: ... אחר־כך כל אחד משלם את המחיר של הבריאות שלו.

שאולי והפקידה צילי (משמאל): מגיע למוטי צ'ופר.

האלונקה בתרגול: לחץ נפשי ופיזי שאמור להדגים מצב אמיתי.

מדיניות: „יש בהחלט מגמה להחדיר פחד לחבר'ה במוצב. החשש מביא לכוננות גדולה יותר", אומר הוד המ"מ. התמחות בנושא פחד.

לצבא, לכל צבא יש בעיה עם שיגרה. „פרט לפתיחת הציר היומית, גרים במוצב בתוך חמישה־עשר דונם. אותם דונמים. זה מה שרואים ומה שיודעים. חיים מוגבלים. מביאים ספרים, ישנים הרבה. כל תיפעול המוצב היה עלינו. לפעמים, בזמן כוננות, לא מורידים נעליים במשך שבועיים. איציק מצא בתוך התרמיל שלו שני זוגות מכנסיים שהעלו ירוקת. לא אכפת מהניקיון. העיקר זה לישון. אולי זו תופעה בחי"ר. הבעיה שבלבנון לפעמים אסור להתקלח, אסור להוריד בגדים", הם מספרים.

הקצין הוד על לבנון: „פעם החייל הרגיש בלבנון סכנה מוחשית גדולה יותר מאשר עכשיו. היום רצועת הביטחון חמה, אבל לא כמו בעבר. כך אני מרגיש אולי בגלל שהייתי שם בתקופה חמה יותר. אז, לפני העלייה ללבנון, היינו בקיבוץ איילת השחר, ושיחקנו ככה בצחוק את משחק מספרי המוות. זה שהגריל את מספר המוות נהרג אחר־כך. היום זה קצת אחרת, אבל החיילים לא מראים את הפחד שלהם, ולי אסור להראות את שלי. אין לנו ויכוחים על השהייה על גבול לבנון. מהמוצב רואים את מטולה. והקירבה הפיזית הזו למטולה עושה משהו. הופכת את הבעיה למציאותית. צד"ל, למרות שהם עושים את המקסימום, זה לא צה"ל. אין אצלנו להיטות למלחמה, אבל כשיש משהו אתה חושב שאתה הכי־טוב ואתה רוצה לעשות אותו. יש מלחמות בין היחידות. אנחנו נמצאים בסטנדרט של יחידת חי"ר טובה מאוד. יש אלינו הערכה גבוהה".

מזכרת ב', מטען־צד

מתחת לאחת המיטות נח גוף שסוע של פצצה. „הנה, תראי", הם אומרים. אני רואה. את הבום הם שמעו. „במטען צד מצמידים פצצה כאלה עם הפעלה. כשעובר רכב הם מפעילים את זה. אותו יום יצאנו הביתה. הם הפעילו את המטען כמה שניות מוקדם יותר, ופספסו את הרכב שלנו. אספנו את הפצצה".

למה?

„כמזכרת".

פצצה שניה – טפו טפו טפו – וצוות נובמבר '85 היה בשמיים. נותיים אוספים מזכרות. רגע אחד של חשיפה. איציק: „בגלל מטען הצד, כל בום מפחיד אותי. הבום העל־קולי של המטוסים נותן הרגשה של מטען. ביום הראשון היו פה מטוסים ואני ממש קפצתי. קשה להשתחרר מזה". אחר־כך מדברים על הפחד. למעשה, אסור כל־כך לדבר על הפחד. ככה זה ביחידה קרבית. פראנויה היא מילה שעוברת שם פחות או יותר. „יש תופעות של פראנויה", מספר עמיקם, „איציק זיהה אוטובוס והחליט שזה אוטובוס של מחבלים. אני ועמירן שמרנו בעמדה ופתאום צרורות. נשכבנו על הריצפה והתחלנו לירות כמו משוגעים."

ירון: „שכבתי במארב וזיהיתי תנועה חשודה עשרים מטר ממני. היה ערפל לא ראו כלום. זה היה פחד נוראי. יושבים ויושבים ופשוט מחכים שיתקפו אותנו. כשהערפל התפזר ראיתי מישהו רץ. פתחתי באש. זה היה לילה אחרון במוצב. הקפיצו אותנו והיתה פתיחות גדולה. בבוקר התברר שזה היה גשש".

עוגי: „באוטובוס בארץ, כל הדרך הייתי עם היד על הרובה. נרוכה היתה מחסנית צולבת. קשה להשתחרר מהפחד. כלומר, מההרגל".

מצד אחד זה לא גברי שם לדבר על הפחד. אבל בצד השני יש

אקשן יודע גם להרוג

לא מזמן היה משבר קטן בצוות. האימונים האינטנסיביים, הקשים, המפרכים, ועוד מילות התואר סביב הנושא, גרמו תיסכול. החבר'ה רצו אקשן. אף אחד לא חושב באותו רגע שאקשן יודע גם להרוג. לא רק את הצד ההוא. רק הזכרת שמה של סיירת גולני עולה להם בבריאות. כשסיירת גולני מקבלת מבצע הם נעלבים. ואנחנו לא מדברים רק על החיילים בני התשע־עשרה. האימונים

(המשך בעמוד 43)

„אין אצלנו להיטות למלחמה, אבל כשיש משהו אתה חושב שאתה הכי־טוב ואתה רוצה לעשות אותו".

„המפקדים מחפשים את ההיתקלויות. רק באזרחות שואלים שאלות. מבחינה צבאית מתייחסים לזה במקצועיות".

„לבנון, במובן מסוים, נתנה הצדקה לא ללכת לקרבי. אבל עובדה שהולכים. לפעמים, כשהורים מתנגדים כל־כך, הילדים עושים דווקא".

אלי מגן, 52, מורה לגיטרה קלאסית, מתגורר בפינת אלוהים קטנה. בית ישן בראש פינה, משקיף להרים, אווירה פסטורלית ושקט, שאפשר לחתוך בסכין. למעלה, על גב ההר, רועה עדר פרות, למטה, ליד הוואדי, שלולית של מי גשם שהתנקזו למורד ובאמצע – מול המרפסת שלו – בית הקברות של ראש פינה. למגן לא מפריעה העובדה שהוא קם בבוקר מול מצבות לבנות, הוא סוחב מאחוריו שק כבד, תולדות משפחה מפורסמת שהתפצלה לכיוונים שונים, התמזגות מפליאה של גבורה, כשרון, טירוף ומוות. כל אלה – והשואה, השואה כמוטיב מרכזי, טראגי, שמאחד את ענפי העץ המשפחתי.

סבו של אלי [illegible] אמו, הוא אלכסנדר סקריאבין, מלחין ופסנתרן רוסי (1872-1915) מפורסם שיצירתו הושפעה מהתנועה המודרניסטית הרוסית שיסודה ברעיונות התיאוסופיים, משולבים במיסטיקה וחזונות נבואיים. סקריאבין משך את המוסיקה שלו לעבר הנסתר, עד לגבול החוויה הדתית. הוא גם עיצב מערכת תמונית חדשה בה השתמש במרכיב [illegible] הסימפוניות שלו, "הפואמה של האקסטזה", "פרומתאוס" ו"הפואמה של האש". עד היום נחשב סקריאבין למלחין יוצא דופן בעיתו, [illegible] דתית מורכבת ומסובכת. הוא מת בגיל 43 [illegible] תוצאה מזיהום של פצע מוגלתי.

העובדה שהוא נכדו של סקריאבין כמו העובדה [illegible] מקרובי משפחתו האחרים היה שר החוץ הסובייטי מולוטוב, כמו שאר קורות משפחתו [illegible]

ההגדה לבית סקריאבין

(המשך מעמוד 19)

ופוריס. הוא נולד בפאריס לאמו אריאדנה, בתו של סקריאבין, ולאב יהודי בשם מז'אן. לפני־כן היתה אמו נשואה למנצח יהודי־צרפתי בשם לזרוס, ממנו נולדו לה שתי בנות. כשאלי היה בן שנה התגרשה אמו ממז'אן, התגיירה, ונישאה למשורר היהודי־רוסי דוד קנוט, ממנו נולד בנה יוסי, שגם הוא חי כיום בארץ.

אלי, שהוריו התגרשו בהיותו בן שנה, אינו זוכר את אביו מולידו. השואה הפרטית שלו החלה כשהיה בן חמש, והיא השאירה בנפשו צלקות עמוקות שחלקן עדיין לא הגלידו.

„את תקופת המלחמה אני לא כל־כך זוכר. נותרו רק הבזקים. הייתי בן חמש. אמי, אבי החורג ואחותי בטי, שהיו חברי המחתרת הצרפתית (ראה מסגרת), העבירו אותי למינזר בו שוכנו ילדים פליטים ונטושים, יהודים ולא־יהודים. האנשים שהיו אמורים לטפל בנו שם היו אנשים מעוותים, סאדיסטים. עד היום קשה לי אפילו לחשוב עליהם. נהגו בנו באכזריות. כל מיני עונשים שאני מעדיף לא להיזכר בהם. רק אחרי כמה שעות של שיחה הוא מסכים לחשוף כמה: „היו מכניסים אותנו לאמבטיה ודוחפים את ראשינו מתחת למים עד שכמעט נחנקנו. או שהיו מניחים גיר על ראשו של ילד, ואם הגיר היה נופל – הילד היה חוטף מכות־רצח. לא פעם הכריחו אותי לכרוע על הריצפה כשברכי מונחות על אפונים קשים. אנשים עם לב של חיות־טרף".

אחרי שנתיים של סבל הוצא מן המינזר יחד עם קבוצה קטנה של ילדים אחרים על־ידי אנשי המחתרת הצרפתית. הם נשלחו לנסות לגנוב את הגבול לשוויץ בהדרכת ילדה בת ארבע־עשרה. „אני זוכר שטיפסנו על גדר בגבול צרפת ושוויץ. היה שם חייל גרמני. בדיוק כשנתליתי על הגדר הוא הבחין בנו וכיוון לעברי את הנשק. נשארתי תלוי בין שתי המדינות. בסוף נפלתי לשוויץ וניצלתי, ממש בנס".

בשוויץ הועבר לידי עליית הנוער שמצאה לו מקום זמני אצל משפחה מאמצת, אבל גם כאן לא מצא מנוחה. התברר לו שגם בארץ האלפים יש חיות־טרף במסכות של בני־אדם. „בעלת הבית היתה מכה אותי בלי הרף, כך סתם, בלי סיבות מיוחדות". לאחר זמן־מה באו אנשי עליית הנוער, חילצו אותו ממאמציו וצרפו אותו לקבוצת ילדים שעמדה להישלח לישראל.

אלי מגן, נמוך, רזה מאוד. זקן מדובלל שהאפור שולט בו, מצח חרוש קמטים. ג'ינס משופשף וחולצת פלנל עתיקה. ביתו – השתקפות של בעליו. חדרים ריקים, קירות מתקלפים. רק הגיטרה, שהיא כל עולמו, נראית כחפץ שמור, מטופל, בעל משמעות. כל השאר נראה, כמו חסר־תכלית. חוברות תווים, חפיסות סיגריות, כמה רישומי־עיפרון שצייר בעצמו, מיתקן גז קטן עם סיר מים. לרוחב חדר השינה מתוח חבל כביסה ועליו מגבת.

תוך כדי שיחה הוא שוקע מדי פעם בתהיות פנימיות, ממושכות, עושה חשבון־נפש עם עצמו. בתחילה לא רצה לחזור לאחור, לגעת בצלקות. לאט־לאט השתכנע להסכים. „זה מוציא ממני דברים שהיו חבויים זמן רב. זה כואב, אבל גם מרפא. במשך שנים העדפתי להדחיק הכל. הגיע היום שהדברים יצאו".

אלי בן הדוד הגיע ארצה ב־1945 ונשלח לקבוצת גבע. כאן התחדדה בעיית הזהות שלו. ילד שעבר את המלחמה לבדו, ללא הורים, אחים או קרובים. רק זכר שכשהיה בן חמש – עשו לו ברית־מילה, הכניסו אותו ליהדות. אקט סמלי.

בתוך־תוכו, בלי לדעת מדוע ולמה, חש משיכה עזה לכל מה שהוא רוסי. עדיין לא ידע שסבו הוא קומפוזיטור רוסי מפורסם, אבל תחושות פנימיות אותתו לו ששם, ברוסיה, נמצאים מקורותיו. הרי אמו נולדה ברוסיה. „הרגשתי שחסר לי משהו, אלא שאז עוד היה לי קשה להגדיר מה זה בדיוק. הייתי בתוך חבורה של אנשים שלא השתייכתי אליה, לא דיברתי בשפתה, לא היו לי הקודים שלה".

היית ילד מתוסכל?

„חשתי תסכול אדיר. ניסיתי לסדר לי בראש את הדברים כדי לא להגיע ליאוש. בעצם רק היום אני מתחיל להשתחרר מבעיית הזהות שהעיקה עלי, וזה נמשך עשרות שנים".

אתה מדבר על יאוש. היו רגעים בהם חשבת להתאבד?

„לפעמים נפלתי למין שנאה פנימית שלא יכולתי לתת לה שום ביטוי הגיוני. לא מצאתי את הסיבה לכך. זה גרם לי לחוש באלימות איומה שהופנתה כלפי עצמי, כאב נפשי שהיו לו תוצאות גופניות, כמו ניתוח אולקוס. אבל לא חשבתי להתאבד. למרות כל מה שעברתי, תמיד העדפתי את החיים".

אלי קם להכין תה עשבים, טעם של טבע, שצומח בגינה שלו. אחרי־כן הוא מביט אל בית־הקברות שפרוש מולו ואומר: „לפני כחמישים שנה סיפר אבי החורג לאמי על ביקור שערך ביישוב שנקרא ראש־פינה. זמן רב אחרי־כן התברר לי שהוא התגורר בדירה הנמצאת כאן, ממש מעל הדירה שלי. איך הדברים חוזרים על עצמם. אמי נהגה לומר שמישאלתה הגדולה היא למות ולהיקבר בראש־פינה. והנה אני יושב כאן, מול בית־הקברות. את כל הסיפור הזה שמעתי רק לפני זמן קצר. היום אני חושב שצריך להעלות את עצמותיה של אמא לארץ. היא התגיירה, לחמה בגרמנים, היתה במחתרת. במשך השנים שמעתי עליה סיפורים רבים מאנשים זרים. בעצמי לא ידעתי כלום. הייתי ילד שחי בעולם של הזיות. את המציאות לא הבנתי. לא ידעתי שום פרט על משפחתי. חומת־המגן היחידה שהיתה לי נבנתה מדימיונות".

גם בקבוצת גבע הרגיש אלי כנטע זר. „שם נודע לי שנולדתי לא־יהודי. הרגשתי שאת חיי מכסה מסך של ערפל שמי יודע אם אצליח אי־פעם לחדור בעדו". ערפל היא מלת מפתח שממשיכה ללוות אותו, והוא עדיין מנסה לפזר את הערפילים שמסתירים את דרכו:

„לא ידעתי להסביר לעצמי מה קורה איתי, וזה כאב לי. כלפי חוץ נראיתי בסדר, אבל בפנים הרגשתי מבוכה מתמדת שניתרגמה לחוסר בגרות נפשית. אילו היה לי אף בולט במיוחד, אילו הייתי קטוע־יד, הייתי יודע שזו הסיבה. אבל הכל היה פנימי. לא היתה לי זהות יהודית. היו לי בעיות עם הילדים האחרים

(המשך בעמוד 22)

בטי קנוט: כך גומרים המיואשים

בטי קנוט: כוכב כסף.

בתקופת מלחמת העולם השניה היתה אמו של אלי מגן, אריאדנה, פעילה בתנועת המחתרת הצרפתית בטולוז ואף גייסה למחתרת יהודים רבים. לאחר הכיבוש הנאצי נתפשה על־ידי הגסטאפו, עונתה והוצאה להורג.

לאריאדנה, בתו של המלחין סקריאבין, היה קרוב־משפחה מפורסם אחר שדרכה של במה הצטלבה פעם אחת בדרכו במעין „משחק" מרתק של הגורל. שמו המקורי של שר החוץ הסובייטי מולוטוב היה סקריאבין. הוא היה בן־אחיו של המלחין, ולפיכך בן־דודה של אריאדנה.

בטי לזרוס־קנוט, בתה של אריאדנה ואחותו החורגת של אלי, היתה פעילה במחתרת מגיל 15. אחרי־כן שרתה בצבא הצרפתי כעיתונאית ונפגעה מרסיסי מוקש. ראשה נסדק. עד יומה האחרון סבלה מכאבי תופת. בשנת 1946 היא פרסמה בצרפת ב־1946 קובץ סיפורים שנקרא "הורה של זבובים". בשלהי 1946, כשהוקם סניף לח"י בפאריס, היתה מראשוני המצטרפים אליו, ובשנת 1947 ערכה את ירחון לח"י בשפה הצרפתית.

אחרי מותה סיפר מפקדה בלח"י, ד"ר יעקב ירידור, את סיפור פגישתה עם שר החוץ הסובייטי מולוטוב, בן־דודה: „משלחת של לח"י הגיעה לפאריס בחורף 1948 לקשור קשרים עם עם משלחת סובייטית ששהתה שם אותה עת ולבקש מנציגיה עזרה במלחמתנו בבריטים. בראש המשלחת הסובייטית עמד שר החוץ דאז מולוטוב, ומפקד לח"י בפאריס, יעקב לבשטיין, ארגן פגישה בינו לבין בטי קנוט הצעירה, קרובת משפחתו של מולוטוב". לדברי ירידור, סיפרה אז בטי כי השיחה בינה לבין שר החוץ היתה לבבית. מולוטוב הכיר אותה, שאל לשלום אמה והתעניין בשלום בני משפחה אחרים. כשהעלתה בטי את בקשת הסיוע של לח"י, אמר לה: „ידעתי שתבואי אלי, וחיכיתי לכם. עכשיו תחכו אתם. המתינו לקשר". הקשר הזה לא התממש.

אחת הפעולות המפורסמות של בטי היתה הנחת פצצת שעון במיניסטריון המושבות הבריטי בלונדון. היא הצליחה לעבור את השומרים שבכניסה כשהפצצה מונחת על גופה, הניחה את הפצצה בחדר השרותים, והסתלקה. עד היום לא ברור מדוע הפצצה לא התפוצצה.

פעולה נוספת שלה שעוררה הדים היתה קשורה במעטפות־נפץ ששלח אז לח"י לשרים בממשלת בריטניה. שלישו של אחד מהם הבחין בחוטים שהיו במעטפה כזו, וכך ניצלו חיי כל השרים. בטי נעצרה מאוחר יותר בגבול צרפת־בלגיה כשהיתה בשליחות נוספת להעברת מעטפות־נפץ. מעצרה עורר את העיתונות הצרפתית לדרוש מממשלת צרפת לשחרר את גיבורת המרי. לבסוף נדונה לכמה חודשי מאסר ושוחררה בפברואר 1948. כמעט מיד אחרי־כן נחטפה על ידי סוכנים בריטים ונאסרה במיבנה עזוב בפרברי פאריס. כעבור כמה ימים הצליחה לחמוק משומריה ולהימלט. לישראל הגיעה בקיץ 1946, אבל אחרי רצת בנדוע שבה לצרפת וכתבה מאמר בגנות אנשי הלח"י שהרגו אותו. על כך לא סלחו לה רבים מהאנשי הארגון עד יומה האחרון.

בשנת 1950 שבה בטי לארץ לתקופה קצרה שאחריה שוב נסעה, הפעם לארה"ב, עם בעלה, שם נולדו להם שני ילדים. השלישי נולד כשחזרו לישראל.

בטי פתחה בבאר־שבע מועדון לילה, ראשון מסוגו בימים ההם, בשם "ההזדמנות האחרונה", כשם כרך מתוך "בדרכי החופש" של סארטר. מאחר שבעלה חלה, היא ניהלה את המקום לבד וגידלה לבד את שלושת ילדיה. בגיל 39 נפטרה מהתקף־לב.

האשה שתולדות חייה נשמעים כפרי־עטו של סופר מתח מצליח, זכתה גם בשלושה עיטורי גבורה. את אות כוכב הכסף האמריקני קיבלה מידי הגנרל פאטון, מראשי משחררי צרפת במלחמת העולם. ממשלת צרפת העניקה לה את צלב המלחמה על שירותה במחתרת, וכחברת לח"י זכתה באות „לוחמת חירות ישראל".

בעת קיום משפט אייכמן בירושלים הגיע לישראל, לסיקור המשפט, הסופר הצרפתי המפורסם רוז'ה ויאן, חתן פרס "גונקור". לאחר־מכן פרסם שתי רשימות בלבד על תקופת ביקורו. האחת – על משפט אייכמן. השנייה עסקה בבטי לזרוס־קנוט, והוכתרה בכותרת: "כך גומרים המיואשים".

(המשך מהעמוד הקודם)

בקבוצה. אני זוכר שגם לדליה רביקוביץ' ודידי מנוסי, שהיו שם באותה תקופה, לא היו חיים קלים. גם הם, כמוני, היו קצת 'אאוט־סיידרס', לא שייכים. כל מי שהיה שונה, יוצא־דופן, סבל. את האווירה והתחושות של אותה תקופה גיליתי מחדש אחר־כך בספרה של דליה רביקוביץ' 'טריבונל בחופש הגדול'. היא תיארה אותן בדייקנות מכאיבה".

דליה רביקוביץ': "אלי היה ילד מאוד מוכשר, בעיקר בכל הנוגע למוסיקה. הייתי בטוחה שעם הגיטרה שלו הוא יגיע רחוק. כמו שהוא אמר, מי שהיה אז שונה – לא הרגיש שייך".

מסגרת הקיבוץ העיקה עליו, וגם הוא לא בדיוק התאים למה שנדרש מקיבוצניק. היום, כשהוא כבר מסוגל להתבונן בתקופת חייו בגבע במבט מרוחק, הוא נזכר גם בצדדים האחרים: "ילדות נפלאה בחיק הטבע. פינת חי. עבודת אדמה. בריכות דגים. תחושה של מרחב. היו המון צ'ופרים".

בגיל 15, למרות הצ'ופרים ופינת החי, הלך אלי ללמוד בבית־הספר הימי בחיפה. הגשמת חלום של אמו. "כשהייתי ילד אמא אמרה פעם למישהי שהיתה רוצה שאגדל להיות רב־חובל. בשבילי זו היתה בעצם בריחה מהקיבוץ, אבל גם שם לא הגעתי לתחושה של חופש. בבית־הספר היתה משמעת צבאית חזקה. ריצות־בוקר, עמידה בלוח־זמנים".

בגיל 18 נודע לו לראשונה שאביו החורג, שנפטר אז, לא היה אביו מולידו. אלי נתקף בהלם. "לא נתנו לי לומר קדיש על קברו. אחי החורג עשה זאת. הוא היה 'יותר יהודי' ממני. זה פגע בי. זה גם חידד את התחושה שאין לי שום בסיס מוצק בחיי, שום שורשים".

בסיום הלימודים גלש באופן טבעי לחיל־הים, אבל בתוכו המשיך לצוף כערפל. את הים אהב. המרחבים משכו אותו. אחרי השרות הלך להיות ימאי, לראות עולם. עבר מנמל לנמל. אירופה, אוסטרליה, אפריקה. באמסטרדם פגש צעירה הולנדית. הם התאהבו. היא התגיירה. השניים נישאו ובאו לישראל. נולדו שני ילדים. "זו היתה בשבילי חוויה אדירה, להקים משפחה משלי. הרגשתי שאני צריך להתחבר למישהו, שיהיה לי עוגן".

בגיל 25 עזב את הים. "עוד בריחה", הוא אומר. המשיך לחפש את עצמו. פתאום שב להרגיש משיכה לנגינה בגיטרה. המשיכה נהפכה למעין סירוף שלא הרפה ממנו.

אולי כאן נקשרו החוטים שהובילו אל סבך, המלחין סקריאבין?

"לא, החוטים נקשרו דווקא אצל בן־אחותי, אלישע אבס, פסנתרן־עילוי שבמשפחה נהגו לחשוב כי רוחו של סבי עברה לידיו (ראה מסגרת). שם נסגר המעגל. אני הרביתי להקשיב למוסיקה של סבי. נדמה היה לי שהוא מבטא אותי. גם הוא נחשב ליוצא־דופן בדורו. ראה את המוסיקה בממד אחר. שאף לבנות מרכז שיהיה שילוב של מוסיקה, ציור, פיסול. כמובן מסויים הוא היה נביא, וללא ספק היה אבי ה'מולטי־מדיה'. הוא לא היה מלחין פופולארי כי המוסיקה שלו קשה ומורכבת. גם אותו אפף ערפל. בגללו תמיד שאפתי לבקר ברוסיה, אבל אם לא נסעתי לשם עד היום – כבר לא אסע. קראתי מה שכתבו ישראלים שחזרו לגרמניה או פולין בעקבות הילדות או ההורים: רבים שבו מאוכזבים. יורם קניוק כתב פעם, אחרי ביקור בגרמניה, שהדברים שהוא מתגעגע אליהם נמצאים יותר ברחוב בן־יהודה בתל־אביב מאשר בפרנקפורט. אני מתחיל להאמין שזה היה קורה גם לי לו ביקרתי ברוסיה".

אלי ואשתו מרים התגוררו תחילה במושבה כנרת. היא למדה עברית באולפן. הוא החליט לנסוע לתל־אביב, ללמוד גיטרה. אולי בין האקורדים ימצא את עצמו. ישן על חוף־הים, משם אסף אותו אל ביתו המורה שלו למוסיקה, אפרים פילון, שהתאבד אחרי מספר שנים. אלי למד, ואחרי זמן לא רב החל ללמד אחרים. בין תלמידיו היה גם יהודה עדר, הגיטריסט של להקת "תמוז". "הוא היה כשרון גדול. הבעיה היחידה היתה שהוא אהב אילתורים. סרב לעבוד במסגרות המקובלות", אומר עדר.

אני מעלה השערה שאולי בתת־מודע הוא ברח מהשתעבדות למסגרת נוספת, הפעם עם הגיטרה: "לא נגנתי בלוז כמו כולם, אלא קלאסי", אומר מגן. "היות

אלישע אבס הילד עם אמו ופנינה זלצמן: כמעט שבר את הפסנתר.

אלישע אבס: רק אם מאמינים בגלגול נשמות

אמו של הפסנתרן וילד הפלא אלישע אבס, היא נכדתו של אלכסנדר סקריאבין, אחותה של בטי לזרוס־קנוט ואחותו (החורגת) של אלי מגן. אביו, שלמה אבס, לשעבר עובד סוציאלי, הוא כיום מספר־סיפורים מקצועי, היחידי בישראל. ככל הנראה, אלישע הוא נושא ה"גנים" של הפסנתרן־המלחין הרוסי המפורסם.

כשהיה בן שבע כבר ניגן בפני ארתור רובינשטיין. בין הילד הישראלי לבין המאסטרו הקשיש נרקמה ידידות מיוחדת במינה. לפני מותו הספיק רובינשטיין להעניק לו שעון־זהב עם הקדשה חרותה: "לאלישע, בתקווה שיגשים את העתיד הגדול שהוא כה ראוי לו".

אלישע אבס, ילד הפלא הסודי ביותר במדינה, הוא היום כבן 15. לא פורסם עליו הרבה, ולא משום שאין בסיפורו חומר עיתונאי מרתק ויוצא־דופן. ההיפך הוא הנכון. בני משפחתו משתדלים למנוע כל פרסום אודותיו, שלדעתם עלול להזיק להתפתחותו. מסיבה זו גם לא רצו להשתתף פעולה בהכנת הכתבה.

את כישוריו המוסיקליים יוצאי־הדופן של בנם גילו ההורים כשהיה אלישע בן שנתיים־שלוש. בראיון יחיד שהעניק לעתון זר סיפר האב כי כבר אז אהב אלישע להאזין למוסיקה קלאסית, וידע לשיר סימפוניות שלמות. "רק אחרי שגיליתי שבני מוסיקלי, התחלתי לקרוא על סקריאבין. אינני מן המאמינים בגילגול נשמות, אבל אחרי שגיליתי מה שגיליתי, קשה שלא להאמין בכך. גם סקריאבין, בצעירותו, העריץ את שופן וניגן מוסיקה רומנטית, רגשנית, מינורית". לדברי אבס, בנו לא רק דומה לתצלומיו של סקריאבין בצעירותו, השניים גם דומים באופיים.

כשהיה אלישע בן חמש וחצי הביא אותו אביו אל הפסנתרנית פנינה זלצמן, וביקש ממנה ללמדו. תחילה סרבה, היות שאינה נוהגת ללמד ילדים. לאחר שהתרשמה מנגינתו "שכמעט שברה את הפסנתר", כדבריה, הסכימה לקבלו כתלמיד. לצורך זה מכרו ההורים את ביתם בירושלים ועברו להתגורר באיזור תל־אביב.

אומרת פנינה זלצמן: "לאלישע יש הסגנון של הוירטואוזים הגדולים. הכשרון הגדול ביותר ששמעתי מימי. הוא מנגן יצירות של מבוגרים כמבוגר, ומעדיף מוסיקה מינורית. המעבירה סבל וצער, יצירות של שופן, שומאן, מנדלסון. את העמקות והבגרות שלו אפשר להסביר אולי רק אם מאמינים בגילגול נשמות, נשמתו של סקריאבין".

שלא ידעתי מספיק, אילתרתי. כתבתי יצירה אחת שאחר־כך הושמעה בקונצרט בארה"ב. יכול להיות שהאילתורים היו פתח לחופש. לא להכנס למסגרת".

המשפחה עוזבת את כנרת ולאחר נדודים בארץ התיישבה בראש־פינה. אבל דווקא אז, כשנדמה היה שהוא מגיע לרגיעה, התפוצץ הכל. אלי שבר את המסגרות. פתאום הרגיש שהוא חייב חופש. לחיות לבד, בלי התחייבויות. הוא התגרש מאשתו, עזב את הבית וחזר לתל־אביב, למסע ארוך של הרס עצמי שנמשך עשר שנים.

"זו היתה תקופה של בלאגן טוטאלי. היום אני יכול לנסות להסביר את הטירוף הזה לעצמי. אז עדיין לא הייתי מסוגל לכך. כאדם צעיר, תמיד הייתי כבול במוסדות. הכל ניכפה עלי. בדרך־כלל זה קורה להיפך. כשאתה ילד אתה משתולל, עושה חיים. אני הגעתי לזה רק בגיל ארבעים. אז, באקט של יאוש, החלטתי להרוס כל מה שבניתי. לקום בבוקר ולעשות רק מה שאני רוצה, בלי להתחשב באיש, בלי כיוון, כמו אניה טרופה. עבדתי בכל מיני מקומות. עבודה פיסית. הזנחתי הכל. ישבתי ימים שלמים בקפה 'כסית', משחק שח־מט עם זרים. לכל האחרים היו חבורות שהשתייכו אליהם. אני לא הייתי שייך. נשארתי תלוש, נוזק, עם בחורה אחרת בכל ערב, מעברים מדירה שכורה אחת לשניה, הרס עצמי של גוף ונפש".

שני הבנים, דניאל (כיום בן 22) וגיא (18) היו מבקרים אותו בסופי־שבוע. בשבילם הבריח את עצמו להישאר מפוכח, להיות "אבא של שבת" עם טיול, סרט וגלידה. כשהם חזרו אל האם הסיר את המסיכה: "הרגשתי חרא. יש לך שני ילדים נפלאים ואתה לא מגדל אותם. ראיתי איך הגלגל חוזר, הרגשתי שמה שעשו לי אני עושה לילדי. אותי עזבו כשהייתי ילד, והנה אני עוזב אותם". הוא לא ידע איך לגשת לילדים, לגעת בנקודות הנכונות. הרצון לאהוב התחלף באלימות: "זה הפחיד אותי. הוצאתי עליהם את התסכולים שלי. הייתי מכה אותם. הרגשתי פחד. לבסוף פניתי לטיפול פסיכיאטרי, אבל גם זה לא עזר".

הילדים סלחו לך על התקופה הזו?

"הבעיה אינה אם הם סולחים לי, אלא אם אני סולח לעצמי. אני חייב לסדר את הדברים בתוכי. אין לי אפשרות לבוא ולבקש מהם סליחה לפני שאסלח לעצמי. הם כבר בני־אדם בזכות עצמם, ויש להם מלבדי מלחמות אחרות איתן הם צריכים להתמודד".

אחרי עשר שנים, אותן ריסק לרסיסים, החל לאסוף את השברים. שוב נאחז בגיטרה כבנקודת משען. היום היא מרכז חייו. שעות רבות ביום הוא מתעלס עם אקורדים קלאסים, מנסה להחזיר את עצמו לנקודת ההתחלה. המורה המוכשר לשעבר שב להיות תלמיד עם שיעורים בסיסיים בגיטרה קלאסית, כמו מתחיל, כאילו מעולם לא אחז בכלי. "היום שוב יש לי סיפוק אדיר מהגיטרה. אני נהנה לנגן, נהנה ללמד".

אלי חזר לראש־פינה. סוגר מעגלים ישנים. אינו מצטער על השנים האבודות, אין לו זמן לכך. הוא מעדיף להתבונן לעתיד: "להצטער זו נסיגה. במקום להתקדם, אתה חוזר לאחור. בשביל מה? בכל רווח יש הפסד. ואולי בהפסד, יש רווח?".

הוא הולך למטבח ומביא פירורי לחם אותם הוא מפזר על משטח הבטון של המרפסת. תוך שניות מתאספים שם חתולים שעטים על הלחם. אלי לא יודע מה יהיה מחר. אולי אינו רוצה להפסיק לחפש: "היום אני מרגיש טוב יחסית. אחרי שנים של הרס – אני בונה. גם בנפש. אם לא הייתי בונה את הנפש, לא הייתי יכול לבנות דברים אחרים".

הוא לא פוסל את האפשרות שיום אחד יקח את הגיטרה ויתיישב במקום אחר, אולי ירושלים. מדי פעם הוא יורד לתל־אביב, בורח אל האנונימיות. בראש פינה כולם מכירים את כולם. לפעמים יש לו צורך להתהלך ברחובות הומים, "להריח עשן של אוטובוסים, לשמוע רעש".

מדי פעם נוספים לו פרטים חסרים לפסיפס חייו, נחשפת עוד שכבה בסאגה, מתנגנים אקורדים חדשים במנגינה של משפחה מופלאה.

אבי מורגנשטרן

פוטו – סקופ

פאול גולדמן ככתב צבאי במלחמת העצמאות. תמיד שאף להיות הראשון שמגיע.

כשנפטר לפני כשלושה חודשים, לא הבזיקו מצלמות. מותו לא החריד אף דסק חדשות של עתון. סיום מינורי, חסר חותם, לאיש שמיסגר בעדשת מצלמתו את התהוות מדינת ישראל. פאול גולדמן היה צלם עיתונות בתקופה שבה כל יום הרה גורל והדרמה חוללה את המציאות, בשדות הקרב כמו בין עולי תימן, ליד הגופות הטבוחות באוטובוס הפגוע במעלה העקרבים כמו ליד לוחם פדאיון רגע לפני שנורה בידי חייל צה"ל. הארכיון שהשאיר אחריו הוא אוצר תיעודי יחיד במינו. מדינה בשחור־לבן.

מאת תלמה אדמון

פאול גולדמן נפטר במוצאי כ"ט בנובמבר 1986. לתאריכים היתה משמעות בחייו. גולדמן היה צלם עיתונות בתקופה שבה כל יום הרה גורל. הדראמה חוללה את המציאות שבתוכה תיפקד. העימות בין השחור ללבן בתמונות של גולדמן, היה עז. הלילה שבו מת משטף דם במוח, לפני שלושה חודשים, היה שקט וסתמי. בבוקר שלפניו הלך לעיר וסל בידו. הוא קנה מצרכים למסיבת יום ההולדת של מדינה, בתו. ואחר הצהריים ישבו הכל סביב שולחן ועוגה. מדינה באה עם ילדיה ארנון ואסנת. גולדמן התלונן באוזניה על הרגליים. הרגליים לא סוחבות, אמר. תפסיק, אבא, אמרה לו כדרכה בשנים האחרונות, אתה גבר, אתה מחזיק מעמד, אל תשים לב לשטויות.

אבל גולדמן כבר רחק הרבה מזירת הארועים שדרשה ממנו את מלוא כוחותיו. בגיל 86 עייף מן העייפות. השכנים הקשישים ישנו כשהוא נעור בדירת הקרקע הזעירה שלו. לא שלו בעצם, של העירייה. החדר קלוף טיח עם מטבחון ושרותים, בחצר אחורית שעשבים שוטים קובעים לה חוקים של גינה. דינה, אשתו של גולדמן,

(המשך בעמוד הבא)

ב־66' ארב גולדמן לדוד בן־גוריון שיירד אל החוף ויעמוד על הראש תחת עינה הבוחנת של פולה.

"ברו" תולה את דגל הדיו באום־רשרש. היא אילת. גולדמן היה שם.

רגע נינוח במלון "ריץ" בת"א, אז לשכת העתונות הממשלתית. שני מימין: טדי קולק. קיצוני משמאל: מויש ברלמן.

הדואר היומי ליד פתח ביתו של בן־גו...

גולדמן הגיע ראשון לאוטובוס הפגוע ... 54'.

חייל פדאיון בכלא.

רגע מתוק בחתונה של גליה וחיים טופול

ת"א, שנות החמישים. גם אז עישנו סמים. כאן: מעשן אופיום.

הזמרת ארתה קיט עשתה לגולדמן פוזות במלונה בתל־אביב.

התעוררה נחצות, כששמעה אותו נופל. הוא נתכט בתנור הנפט. כבר פעם שניה שאני נופל, אמר לה בגרמנית. פעם ראשונה נפלתי בשרותים, וקמתי. דינה עזרה לו לקום והביאה אותו למיטתו. פאול נאנק מכאבים שאחזו בצד גופו. אכין לך קומפרס, אמרה דינה. הנה, תשכב. כשנגעה בזרועו היה עורו קר ורטוב. לפתע נשנקה נשימתו והוא לא דיבר עוד. הוא שכב רומם בתוך תפאורה עלובה, מוקף בערימות בגדים, שמיכות, חפצים חסרי שימוש. דבר מותו לא החריד אף רסק חדשות בארץ. סיום מינורי, חסר חותם, לאיש שמיסגר בעדשת מצלמתו את התהוות מדינת ישראל.

דינה הכירה אותו ב־1936 בצ'כוסלובקיה. כשראתה אותו בראשונה היתה מצלמה תלויה על כתפו. הוא לקח את הצעירה היפה לעיר הולדתו, בודפשט. אחרי שנישאו התקין פאול בדירתם חדר חושך והתפרנס מעבודת צילום לעיתונות המקומית. גולדמן לא המתין לנאצים. הזוג עזב את הונגריה ב־39', ושנה לאחר מכן חמקו בחשיכה לחוף עתלית ושוכנו בצריפים שבמחנה. מאחור, כמים, נשארה האניה "רודניצ'ר". פאול גולדמן לא למד עברית מעולם. גרמנית, הונגרית ומעט אנגלית סיפקו אותו. אבל הוא היה ציוני. אנשים שראו אותו מתפקד בימים הראשונים של ישראל, מוסיפים לציונות גם פטריוטיזם ישרני. גם מחסור בחוש הומור. גולדמן, כנראה, לא היה מבריק בשיחה, מעלליו הם שמשכו אליו עיניים סקרניות.

הוא היה עיתונאי, לא צלם אמנותי. הנסיגות שלו ללכוד מראה יפה על הפילם מסתכמים בכחורות נאות שנתפסו בעדשה שלו, כשחיכה לחדשות. על הדשא של מלון "חשרון" צילם בלונדית מסתירה את חזה בסומבררו בעודו אורב לבן־גוריון, שיירד אל החוף ויעמוד על הראש, תחת עינה הבוחנת של פולה. בחדר העצוב שבו שוכבת היום דינה, האלמנה, אין תמונות על הקיר. אין הרבה קיר, למעשה. אבל יש שם תמונה אחת, במסגרת זהב מאובקת. דינה מחייכת מלוא שיניה מעל סל פירות. הפנים האירופיים הרחבים שלה מלבינים מעל הענבים.

גולדמן היה משתעשע לפעמים בבימוי אשתו לפוזות תיאטרליות. זה היה הניסיון שלו להפוך אותה לצברית נושאת תנובת הארץ. דינה חייכה בשמש כפי שהורו לה. היא תמיד היתה יד ימינו. בכור זכוכית גדול היתה מוהלת את התמיסות הכימיות שנועדו לפיתוח. גולדמן, פראנט חסר פשרות, הקפיד ביחסי הכמויות. איש מלבדו לא פיתח והגדיל את תמונותיו. משפחת גולדמן חיתה סביב עבודת הצילום של פאול. מדינה היתה כמו עשר כשהתמונות שצילמה התפרסמו ב"משקיף". גולדמן לקח אותה בג'יפ לכל ארוע. הקטנה היתה תחומה בין האנשים ומצלמת מזוויות שאף מבוגר לא יכול היה להגיע אליהן. בין האב לבת נירקמו יחסים של שותפות שתוקה. היא קראה לו "שוצי". הוא קרא לה "פידי". הייתי מבינה אותו בלי שדיבר, אומרת מדינה היום נהגת אמבולנס וחובשת.

בשנות החמישים, כשהיתה ילדה, היתה מתעוררת לפנות בוקר, כשהטלפון צלצל. היה לנו טלפון גדול, שחור כזה, מחרסינה, היא אומרת. הייתי מחכה שהוא יצלצל. אלה היו המורליפוס של אבא. הייתי מרימה, ואם אבא לא היה בבית – אפילו לא הייתי שואלת מי מדבר. ידעתי שהאנשים האלה לא מזדהים. הייתי רק מקבלת הודעה. אם אבא היה בבית, היה מתלבש ונוסע. ברוב המקרים הייתי מצטרפת אליו. היו לו קשרים במשטרה, בצבא, בחוגי הפשע. אבא היה מגיע לכל מקום לפני המשטרה. היה חשוב לו להיות הראשון שמגיע לכל מקום.

גולדמן הגיע ראשון לאוטובוס הפגוע במעלה העקרבים, ב־54'. הוא קרב אל הגופות כשהיו עדיין חמות; המצלמה שלו קלטה את העווית האחרונה, הקפואה, ברגע שהרס ניקרש. גולדמן צילם בפרדס בראשון־לציון משפחה שלמה, ירויה, הוא תעד את הראשים הפעורים כאבטיחים שנופצו אל סלע. אחרי־כן מיהר להודיע למשטרה. הוא צילם לוחם פראיון רגע לפני שנורה בידי חייל צה"ל. המסתנן מביט לאחור, בעודו ממהר לעלות כחולית, הרובה שבידו אינו כלי־נשק אלא מקל מיותר ומכביד. "אלטלנה" מופיעה בתמונותיו כאניה באופק מרומרם. עץ על החוף, השמש שוקעת, ים, אניה במרחק. אחר כך האניה היא מערבולת של תנועת עשן אל השמיים, והתרוצצות אנשים במים.

לפעמים היה פאול מתחכם. מצלם איש פראיון

(המשך בעמוד 28)

מתנה
לחצי מדינת ישראל
המכבסת בטיפ
קחי טיפ
וקבלי מתנה
קלין לרצפה
ובנוסף תוכלי
לזכות במכונית
אדומה משוגעת
...ומה עם החצי השני?
קחי ביומט
וקבלי מתנה
קלין לרצפה
SEAT MARBELLA
קחי אריזת טיפ 5 ק"ג או ביומט 3 ק"ג עם תוית המבצע.
בקבוק "קלין לרצפה" - נוזל הרצפה החדש של קלין.
SEAT-MARBELLA האדומה?
על כל תוית מבצע מופיע מספר בן 6 ספרות שיעלה בגורל. ההגרלה תערך
של חברת "ויטקו" והמספר הזוכה יפורסם בעתוני הערב ב-24.4.87.
ההשתתפות אסורה כמובן על עובדי "ויטקו" אבל את רשאית להשתתף
ככל שתקני יותר שקיות של "טיפ" או "ביומט" כן יגדלו סיכויי הזכיה שלך.
על כל שקיות המבצע עד 24/4, המכונית האדומה ממתינה לך...
MARBELLA
Witco
ויטקו
קלין

פוטר–סקופ

(המשך מעמוד 25

מאחורי סורגים, בעודו אוכל מן הריצפה בעיניים שמוטות, ומניח ליד תמונתו עוד תמונה. קוף ככלוב. חיה מול חיה, אומרת מדינה, שנולדה ביום הצהרת בלפור. אבא שלה מיהר מבית־החולים כדי לצלם את בן־גוריון לכבוד האירוע הלאומי. נולדה לי בת, אמר ללבן השיער. חזור אל בתך, אמר לו ב׳. ג׳., ותיקרא לה מדינה. וכך עשה גולדמן.

מתוך הגיבוב הקשה של חפצים שאנשים השתמשו בהם פעם, מונחים שני אלבומי קרטון עבים. גולדמן הניח תמונות בין דפי קרטון. סדר פסח בתימן. גולדמן נסע לתימן וליווה משם את עולי מרבד הקסמים. הרבה פורטרטים של עולים מעדות שונות יש באלבומים. גולדמן ביקר במעברות. הוא רשם במצלמה שלו את הקמטים, את צלקות האבעבועות, את התום והכעס ואי־ההבנה שבעיניים. הוא לא כתב על גב התמונות מי צולם, איפה, מתי. רק החותמת הסגולה בלועזית, P. Goldman, מוטבעת על כולן. ארכיון גולדמן מצוי בסלילי צלולויד בכספת. מדינה אורטסמן (גולדמן) קיבלה איתותים ממוסדות כמו לישכת העיתונות הממשלתית. זה שווה הרבה כסף, היא אומרת. הארכיון, בינתיים, בידיה. יש בו תמונות, היא אומרת, שאין לאף אחד בארץ.

מדינה גולדמן, ילדה עם מצלמה מול לגיונר במעבר מנדלבאום, ואבא מצלם אותה (למעלה). משמאל: האם דינה והבת מדינה אורטסמן (גולדמן) כיום (צילום: דפנה קצור).

גולדמן לא חדר בקלות לעיתונות הישראלית. כשהגיע לכאן, פגש בחדרי העורכים תפיסת עולם של עניים. חדשות חזותיות לא היו חלקו העיקרי של סיפור עיתונאי; לא היה גם הרבה מקום לתמונות. העיתונים לא יכלו להרשות לעצמם לשלם לצלמים בעלי יוזמה פרטית. הקרן הקיימת, אומרת דינה, סיפקה לעיתונים את כל התמונות הדרושות, ובחינם.

גולדמן התגייס לצבא הבריטי ובתוך ענני האבק של צפון־אפריקה החלה מצלמתו לתקתק בקצב הניכסף, עד שניפצע. לא פצעים קלים. אבל גולדמן, איש גבוה ורזה, שפם ענקים דון־קישוטי שמוט משני צידי פיו, לא נכנע בקלות לקשיים גופניים. הוא שכב בטוברוק שלושה חודשים, פגוע ראש וריאות. אחרי תקופת שיקום קצרה בבית־חולים בנצרת, כבר היו לו דרכים אל שולחנות עורכי העיתונים בארץ. תמונותיו התפרסמו ב"תשע בערב" ואחר־כך ב"העולם הזה", "הארץ", "הבוקר", ומאוחר יותר ב"מעריב", עיתון שאליו חש לויאליות חמה. גולדמן ניקשר באהבה עם אריה דיסנצ'יק, עורכו השני של העיתון, שבאותה תקופה היה בתפקיד בכיר בסוכנות "אי. פי" בארץ. דיסנצ'יק, אומרים עיתונאים ותיקים, עזר לגולדמן הרבה. הצלם פרץ בסיועו אל השוק העולמי, ותמונותיו הודפסו בעמודי "טיים", "לייף", "קוויק".

בתחילה היתה לו "ספיד־גראפיק", אומרת מרינה. מצלמה גדולה, מרובעת, עם קסטה מוטענת מאחור. זו התפוצצה בהתקפה על משטרת קלקיליה. אחר־כך באה ה"רוליפלקס", ואחריה ה"קונטקס". למשפט אייכמן –

גולדמן היה אחד משני הצלמים שהורשו לצלם באולם המשפט – נטל פאול את ה"האולבלאט". הייתי אומר לו, ניזכר היום עיתונאי ותיק ב"מעריב", תנסה לצמצם כהוצאות. אל תצלם ארבעים, חמישים, תמונות. לא צריך כל־כך הרבה. צריך שישתלם לך. אבל היתה לו אהבה למקצוע. הוא היה אומר לי: רק כמה תמונות? זה לא עבודה עיתונאית.

הוא לא היה נותן לי הרצאות איך צריך לצלם, אומרת מרינה. הסתכלתי עליו ולמדתי: אבל דבר אחד היה חוזר ואומר: הדיוק, העיקר הדיוק. אל תמהרי. ייקח עוד רגע אחד, אבל יהיה לך פוקוס. אחר כך, כשהאיכות כבר לא היתה מרד יחיד, כשבאו הצעירים, גולדמן ידע שהוא לא זריז מספיק. צריך גם מהירות. יורשיו היו סלומון, הנס פין, מיכה ברעם, דוד רובינגר. במלחמת ששת הימים עדיין נסע עם הגדודים הלוחמים. הוא אפילו ניקלע למצור על מלון "המלך דוד". דינה לא התרגשה. במלחמת השחרור טיילה עם הילדה יום אחד ליד מוגרבי. זה היה בתקופה שגרו ברחוב חובבי ציון. לפתע בא פאול לקראתה. לכי הביתה, אמר לה, תכיני את האוכל, עוד חמש דקות אני בא. הוא חזר אחרי שלושה חודשים. הצטרף לשיירה שיצאה לנירים, ונישאר במצור שהושם על הקיבוץ. אף פעם לא היו לנו חיים מסודרים, אומרת מרינה בגעגועים.

אחרי אותה מלחמה הרואית אחרונה ב־67', פרש גולדמן. הוא עבר למושב בית־נחמיה, עשה שנים חי שם בחברת אווזיו ועיזיו. הוא התמסר לציד. חוגלות, דורבנים, ארנבות, צבאים. ליד נר הזיכרון החשמלי הדולק עכשיו יום ולילה בדירת גולדמן, יש ארון מעץ משובח. בתוך הארון ניצבים כחיילים נכונים ליום פקודה כל הרובים. רובה הציד המכונה "אבו חמסה" על שום חמשת כדוריו; טוטו חצי אוטומטי; שני רובי "הורנט" 0.22, יורים כדורי דום־דום. הם עושים חור קטן כשהם חודרים לגוף, אומרת מרינה, ופוערים חור ענקי כשהם יוצאים. כשמקישים על דלתה באישון לילה, דבר ראשון היא לוקחת נשק ליד. ועוד בארון הנשק רובה וינצ'סטר צבאי. כל הרובים, מלבד רובה הציד, נושאים טלסקופים. גולדמן היה משתתף בתחרויות קליעה למטרה, מנצח בתחרויות ירי בצלחות חרס, פושט את עורות החיות, ומכתר אותן בידיים דייקניות. אחרי־כן היתה דינה מבשלת מטעמים.

פה ושם היה נעשה מרוכא, אומרת מרינה. חרה לו שהוא כבר לא בעניינים. אני זוכרת שאפילו בעולם הפשע כיבדו אותו. היה הסכם כזה, שלא פוגעים בו. פעם לקח פושע שניפגע בעת שוד, לרופא. תטפל בו ואל תשאל שאלות, אמר לדוקטור.

ובמושב היתה שיגרה כפרית. גולדמן היה משכים לקצור ירק כדי להאכיל את החיות. יום אחד צנח עם החרמש. הוא לקה בשטף דם במוח. איבד את כושר הדיבור ושותק בחצי הגוף השמאלי. שוב לחם. לא הסכים להישאר יום אחד בבית־חולים. מרינה היתה נוסעת אליו יום־יום למושב, לרפא אותו. הוצאתי אותו מזה, היא אומרת. אחרי־כן העברתי אותם הנה, לכפר־סבא. כבר לא היה לי כוח לנסוע עד למושב.

גולדמן החל לדוג. בחוף הרצליה, לפעמים ואף תל־אביב. פתאום נטל שוב את המצלמה. התמקד בצילום ישראלים זוללים. עם ישראל הוא פרעסער, אמר למרינה. הוא עצמו בקושי אכל. ממילא היתה לו רק רבע קיבה, מאז מחלה שלקה בה ב־57'.

כשהיה גולדמן בחיים לא הירשה לאיש לגעת בתמונותיו. אני אראה לכם, אמר לנכדיו. עכשיו יושב ארנון והופך דפים. הנה גולדה במסיבת קוקטייל כלשהי. סיגריה מלבינה ניצבת משפתיה, על כתפה מכסה שרוול תחרה שחור. מי זה לידה? שואל ארנון. לא יודעת, אומרת מרינה. אולי אורי צבי גרינברג.

בארכיון שבכספת, אומרת בתו של פאול גולדמן, על כל פילם רשום בדיוק מי מצולם ומתי.

תלמה אדמון

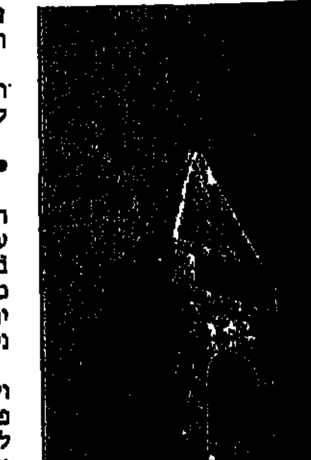

מאת נילי פרידלנדר
צילמה: שי גינות
בשיתוף רשות
שמורות הטבע

13. אל יער אלוני התבור

רוצים להרגיש קצת אירופה בארץ־ישראל? סעו אל יער אלוני התבור המלבלב ופורח עכשיו בין קיבוץ אלונים לשפרעם. השם הרשמי של המקום הוא גבעות אלונים־שפרעם, ויש בו עתה מה שאין בשום מקום אחר בארץ מלבד שמורת יהודיה בגולן.

זהו טיול רגוע ונינוח בנוף ירוק כולו ומזמין כפריות מפותלות וקצרות. בין כבישים ראשיים יש ארץ קטנה ומיוחדת שרוב המטיילים עדיין לא מכירים

שבשבת עם תרנגול באלוני אבא

אותה. לא שמורת טבע רשמית, אבל שמורת נוף שאין דומה לה בארץ. גבעות רכות וירוקות ויער פארק פתוח של אלוני התבור הגדולים והעבותים. כיוון שהם צומחים במרחק זה מזה, יש פה גם ... וגם שדות ירוקים מנוקדים בפרחי ם.

ובתוך היער שני מושבים שנראים קצת אחרת: אלוני־אבא ובית־לחם הגלילית, שהיו במקורם כפרים שבנו גרמנים ... לבוא לארץ בעשור הראשון של המאה. לכן, אולי תתפלאו לפגוש באלוני־אבא צריח של כנסיה עם שבשבת תרנגול, ובבית־לחם הגלילית תעברו ... בין בתים שיזכירו לכם את המושבה הגרמנית בחיפה, בירושלים ובקריה בתל־אביב. המתיישבים הגרמנים שגרו כאן עד 1948 היו ביחסים טובים עם השלטונות התורכיים של הארץ, ובזכותם ניצל היער הנפלא הזה מכריתה. אלונים זקנים ויפהפיים עדיין חיים כאן, בעוד שאחיהם בשרון ובכרמל היו לאדנים של מסילת הברזל מחיפה לדמשק.

אלון התבור עומד בשלכת בחורף, ובאביב הוא מלבלב ופורח. עליו החדשים והמבריקים ועגילי הפריחה יוצרים כאן באביב נוף יחיד ומיוחד. מהיער יוצא הטיול לעבר הגבעות הירוקות משני עברי נחל ציפורי; עם הכפריים הבדוויים חאג'אג'רה וכעביה, וממשיך אל אלון הגליל, ישוב צעיר שבו מגדלים את האזוב התרבותי ומייצרים את תבלין הזעתר.

יש כאן מקומות נהדרים למנוחה ולטיולים קצרים בשדות הבר, וגם לפיקניק, כמובן.

● **מתל אביב:**

תושבי מישור החוף פונים בכביש המהיר במחלף זכרון לכיוון צומת יקנעם, ובצומת פונים שמאלה ומיד ימינה, בין השדות הירוקים, לעבר בית־שערים. מגיעים לכביש טבעון־נצרת, וכאן פונים ימינה ומיד שמאלה לכיוון קיבוץ אלונים.

יש פה תחנת דלק. נוסעים צפונה ולא נכנסים לתוך קיבוץ אלונים, אלא פונים ימינה. זהו, הטיול מתחיל. נוסעים לאט כ־4 ק"מ בתוך יער אלוני התבור, ופונים ימינה לכיוון אלוני־אבא. נסיעה קצרצרה עד לכנסיה עם השבשבת, וסיבוב קצר בחזרה לכביש שממנו באנו.

● **מקום טוב לפיקניק:**

באותו כביש נוסעים עוד כ־600 מטר צפונה. עוד לפני הכניסה לבית־לחם הגלילית יש פנייה שמאלה לדרך עפר לבנה בתוך היער. הדרך במקורה יורדת לנחל ציפורי, דרך הכפר הבדווי, אך לא ממשיכים בה עד הסוף כי הירידה לרכב קשה שם.

לכן עוצרים לפני הירידה. משני עברי הדרך יש גדרות המסמנות את איזור המרעה של הפרות. בגדרות העשויות חוטי תיל יש שערים שאפשר לפתוח ולסגור אחר כך בקלות. כאן, בין אלונים, אפשר למצוא המון פינות פרטיות לפיקניקים, למנוחה ולטיולים רגליים קצרצרים. בתוך היער או בהמשך דרך העפר לכיוון נחל ציפורי והישוב הבדווי חאג'גרה.

רק אחרי מנוחה והסתגלות לנוף החדש והמיוחד שאתם נמצאים בו, חוזרים למכונית וממשיכים לנסוע.

● **אל בית לחם הגלילית:**

חוזרים לכביש שבאנו ממנו ופונים ימינה, לתוך שדרת הפיקוסים בכניסה לבית לחם הגלילית. נוסעים לאט לאט עוד כ־600 מטר בתוך המושב עד למזלג דרכים. מתרשמים מנופי הבתים הישנים, האירופיים בסגנונם, ומהחדשים שדומים להם. במזלג הדרכים פונים אל דרך העפר השמאלית שעד מהרה מתחלפת לכביש אספלט שחור. זהו כביש חדש שבו מסעים עוד שניים וחצי קילומטרים עד לבית־הספר של ילדי הבדווים. הנסיעה היא בנוף ירוק, מסמם, לאורך נחל ציפורי הזורם למטה בעמק.

על הגבעה ממול רואים את אלון־הגליל ואת ביר־אל־מכסור על קו האופק, וגם את בתי כעביה והרדוף. השלוותיות הירוקה חוגגת כאן עכשיו. ליד בית־הספר מסתובבים וחוזרים באותו כביש עד למזלג הדרכים בתוך בית לחם הגלילית.

עכשיו פונים לדרך העפר השנייה, כלומר שמאלה. נוסעים כ־400 מטרים עד למזלג דרכים נוסף. אם ממשיכים ישר – נוסעים לכיוון זרזיר ונהלל. יש שילוט, וזה גם טיול נחמד באותו נוף, ועל כך בהמשך. אם פונים שמאלה – נוסעים עוד כחמישה ק"מ בדרך עפר לבנה בתוך היער אל מושב אלון הגליל, דרך שמוציאה אותנו לכביש שפרעם־נצרת, וממנו ימינה לצומת המוביל לכביש המהיר לכיוון ת"א.

● **לזרזיר ולנהלל:**

נוסעים ממזלג הדרכים לפי השילוט, וחוצים את הכביש המהיר לטבריה בגשר תחתיו. טיול זה מומלץ למי שרוצה לנסוע בתוך הגבעות הירוקות הפסטורליות ליד הישובים הבדוויים. לפני שהכביש מתחבר לצומת נהלל אפשר לפנות ממנו שמאלה אל תל־שימרון עליו בית הקברות של נהלל, חורשה של שיטה מלבינה, והמשך הדרך לישוב החדש יחסית, תימרת. ומצומת נהלל – בחזרה הביתה.

התיפאים ימצאו את המקומות האלה בקלות, ובשבילם זה יהיה גיוון לטיולי השבת. לתושבי הקריות והגליל המערבי מומלץ לעשות את הטיול מאלון הגליל לתוך היער ובמסלול הנגדי לזה המתואר כאן.

● **אל נחל ציפורי:**

מי שאסף את דפי הטיולים מהשנה שעברה, יוכל להתאים לטיול זה את טיול 20 לנחל ציפורי. יש שם מסלולים נוספים לטיול באיזור, לציפורי, לנחל ולמינזר הנטוש והגשר אליו מגיעים בנסיעה בדרך עפר מכיוון כביש ימור־שפרעם.

תדיראן מציגה מ תקשורת
חדשה ת C.C.S.
קורל CORAL
אתה וה יכולים לשוחח בטלפון - ביחד
שילוב אמיתי של תקשורת
קול ונתונים - אינטגרלי
במערכת.
שילוב תקשורתי מושלם,
מ–20 ועד אלפי שלוחות.
"קורל" II ו–III לעסקים
קטנים, בינוניים וגדולים
יחידות קצה סטנדרטיות או
מתוחכמות - לפי הצורך.
פונקציות ניהול, תכנות
ותקשורת - בלחיצת כפתור
ידידותית.
Voice
תדיראן
חטיבת תקשורת
טל. 03-9262262, 03-9228612
هنا من الأصل

כמו בבגדים,
גם בראשים החדשים של האביב
והקיץ כמעט הכל הולך: קצר
וארוך וחלק ומתולתל וגלי.
הצבעים המובילים: הרבה זהב
מפוספס וזוהר, ובמירוץ צמוד –
האדום על גווניו.

מאת יהודית חנוך

אופנה

ראשים מדברים

ראשים החדשים של האביב והקיץ הם צירוף של כל מה שראינו בשנתיים האחרונות. כמו בבגדים גם בשיער, כמעט הכל הולך: קצר וארוך וחלק ומתולתל וגלי.

שם המשחק הוא נשיות ורכות. חוזרים לשיער ארוך עד לכתפיים, שיער עם נפח. ומי שאין לה שיער כזה מהטבע, תקבל אותו מהמספריים ומיכל המוס.

יש ראשים מתולתלים בסגנון רומנטי המזכיר את המדונות של הצייר רפאל, ויש רעמות שיער ארוך שתימשכנה ל"קוקו" או צמה על העורף, מקושטים בסרטים ובפרחים בסגנון ספרדי, מתאים לערבי הקיץ. השיער הארוך הולך טוב עם הבגדים הרומנטיים והנשיים של הקיץ. הג'ל והמוס מאפשרים שינויי תסרוקת מהירים – ממתולתל לחלק ומבריק.

תסרוקות שמושפעות משחקניות הקולנוע של שנות הארבעים הולכות עם שיער באורך בינוני. ראש מתולתל ועגול, סטייל מרילין מונרו, או ראש גזור במדרגות כמו הסגנון העכשווי של מדונה. רעמת תלתלים קצרה כמו של שחקנית הקולנוע ג'ניפר ג'סון לי, או שיער גלי חלק שמסגר את הפנים ומדגיש את עצמות הלחיים והעיניים, כמו של לורן בקאל בסרטיה הישנים עם האמפרי בוגארט.

הראש הבלונדי־לבן המסופר קצר־קצר שהמציאה הדוגמנית האנגלית ג'ני הווארת ונראה בחודשים האחרונים גם על דוגמניות אחרות וגם על סתם יפות – יקבל תאוצה וימשיך לרוץ גם בקיץ עם כל מיני וואריאציות על הנושא.

לא רק גברים מעדיפים בלונדיניות. גם נשים. גווני הזהב הם הדבר הכי חם באופנה. הרבה פסים וניצוצות של בלונד זוהר ומוזהב ייראו גם בתסרוקות האביב והקיץ. מתחרים בהם רק גווני האדום. ג'ינג'י מוזהב וראש גזור לבהירות שיער, וגווני נחושת כהה ואדום יין לראשים חומים ושחורים.

דבר הכי חדש בכל הקשור לתכשירים לשיער הם המוצרים מהטבע. אולי כתשובה לכל הג'לים והמוסים והצבעים שמציפים את הראש בחומרים כימיים, ניכרת עתה נטייה לחזור אל הטבע בנסיון לשקם את הנזקים שגורמים לשיער כל הנ"ל בצירוף הייבוש בחום הגבוה של ה"פאן".

בתכשירים שמבוססים על חומרים טבעיים אפשר למצוא שמפו של אבוקדו וקוקוס וסרפד ונבטי חיטה ודבש – כל אחד מתאים לסוג שיער אחד המצויין על התווית. הם נמכרים לא רק בחנויות למוצרים טבעיים, גם בבתי־המרקחת. שווה לנסות.

גיד שבא לכם לשנות תסרוקת או להחליף צבע. אתם מתלבטים אם לקצץ את השיער או לגדל, לסלסל או להחליק. עוד מעט כבר לא תצטרכו להתלבט, וגם לא לבכות על השערות – והכסף – שהלכו בביקור האחרון אצל מעצב השיער שתליתם בו כל־כך הרבה תקוות.

המחשב והווידיאו יפתרו לכם את כל בעיות הראש החדש. תשבו בכסא של מעצב השיער, וממול, על מסך קטן, תראו לא דוגמניות יפהפיות בתסרוקות מהממות אלא את הפנים הפרטיים שלכם, ממוסגרים בכל התסרוקות החדשות. כבר לא תשברו את הראש בניחושים איך תיראה עליכם התסרוקת הקצוצה של מדונה, הבלונד של מרילין מונרו או כל עיצוב אחר.

זה אינו חלום עתידני. הווידיאו והמחשב כבר פועלים כסימולטורים בכמה מספרות בארה"ב. שתי החברות שהנהיגו שם את העניין, סימולטנית, הן "ל'אוריאל" – שמאפשרת לבחון גם גווני שיער שונים וקוראת למכשיר שלה "קולור ויז'יונס", ו"סאו'ת סיסטמס" – שהתוכנות שפיתחה מאפשרת לנסות שבעים תסרוקות שונות. בינתיים זהו עסק חדש גם בארה"ב, רק יצא לפני כחודשיים. בארץ עוד אין, אבל כמו כל החידושים האחרים, וודאי גם הוא יגיע אלינו די מהר.

אני חצוף שאוהב חצופים

ה בית שלנו זה רפובליקת "שקיד", לא בית ממושמע. אין סדר פורמאלי, אין מקומות ישיבה קבועים. לא עושים עניין מארוחות. אם מסתדר, עורכים בשבת לידה משפחתית טובה. לא כולם מגיעים בזמן. אז מתחילים לאכול והאחרים מצטרפים במשך הזמן, והשמחה גדולה. ילדים ונכדים והכל מושפרץ לכל הצדדים, תענוג. אצלנו כל ילד מביא כמה חברים שהוא רוצה, מתי שהוא רוצה. אף פעם לא עשינו עניין מהנקיון והסדר, ובסופו של דבר זה משתלם. הם אוהבים לבוא הביתה. הם חצופים – ואני חצוף שאוהב חצופים.

אני, בלי האשה, לא שווה הרבה. חסידה ואני משלימים אחד את השני. שניים שהם כמעט אחד. בחוץ מגינים אחד על השני. בבית, לפעמים רבים. את הביקורות הכי קשות אני חוטף ממנה (והיא ממני). בביקורות שלה אני צריך להתחשב. בהרבה מקרים מתברר לבסוף שהיא צודקת. היא לא ותרנית וציילתנית. ההפך. היא כמו חבר בבית. חבר באמת־באמת. ממין אחר, עם ראש אחר, שיקול אחר. וזה נחמד ככה.

שנינו, במקור, ירושלמים. כשנבחרתי לכנסת, הצעתי שנעבור לירושלים, אבל חסידה לא רצתה והיום אני יודע שצדקה. לפי השקפת עולמי, דגניה יותר חשובה מתל־אביב מפני שהיא יצירה ציונית מקורית. פרט לקיבוץ, תל־אביב זה הכי ארץ־ישראל שיש. גם אם יגידו שזו ארץ־ישראל שכל הזמן פוזלת עם עין אחת למנהאטן, הרי נוצרה פה סינטזה די נחמדה.

לא בגלל הים אני אוהב את תל־אביב. אני שונא מים מלוחים שיוצאת וואולגיות. בשבילי – מקסימום בריכה. גם לא אוהב להסתובב בין בתי־קפה בדיזנגוף. הולך לתיאטרון, קונצרט, תערוכה, ות"א שופעת מבחינה זאת. אנחנו מרבים ללכת לתיאטרון. בהצגה חשוב לי המשחק ובמיוחד מה שאומרים, לכן תעשיית הפולקעס של ברודווי לא עושה עלי רושם. עלי עובר מחזה, אפילו מחומר או אופרה, שהדברים חודרים לנשמה, שאני חושב שיש בהם מסר. ואני מסוגל לשכוח את עצמי, להתפעל מטיעון מסוים על הבמה ולמחוא כפיים באמצע, או להזיל דמעות. לפעמים גם בסרט, ממין הסרטים שמרתקים ותופסים וגורמים לך להרגיש שאתה קצת מתעלה. מדי פעם אני הולך עם אשתי או בתי לבלט. הן אוהבות את זה. לא אגיד שאינני נהנה, אבל הייתי נהנה עוד יותר אם היתה גם מקהלה...

אני אוהב סימפוניות ויצירות עם מקהלה, מוסיקה קלאסית בעוצמה. מוסיקה קאמרית קצת משעממת אותי. אוהב למשל את מאהלר, וילה לובוס, זולטאן קודאי, צזאר פרנק, בנג'מין בריטן. ושירה עממית רוסית, צרפתית, דרום אמריקנית. יכול לעצור את המכונית כדי להאזין למרצדס סוסה, למשל. ושירה עממית ישראלית, מראשית ימי המפעל הציוני ועד היום, אבל לא שירה בציבור. בעיני, גם אריק [illegible]

„אני 'אולד פאשן' אמיתי. אפילו לא מדפיס במכונת כתיבה. כותב ביד ומשתעשע ברעיון שיום אחד אקנה מעבד תמלילים"

שטח פרטי

מאיר פעיל

היסטוריון

נולד בירושלים ב־1926, למד בתחכמוני, בבית חינוך לילדי עובדים בת"א ובגימנסיה הריאלית "בלפור". בגיל 17 הצטרף לפלמ"ח. אלמ"(מיל.) ששרת בצבא קבע עד 1971 (בין השאר כמג"ד, מח"ט ומפקד ביה"ס לקצינים). למד היסטוריה באוניברסיטת ת"א, עשה את הדוקטורט (בהיסטוריה צבאית) ב־1974 והחל ללמד באוניברסיטה. כיום מרצה בפורומים אקדמאיים שונים ומרכז את המרכז לתולדות כוח המגן ע"ש גלילי. היה פעיל ב"תנועה לשלום ולבטחון" וח"כ מטעם שלי. כתב שלושה ספרים (חסויים) בצה"ל, ופרסם שלושה ספרים באזרחות. נשוי, אב לארבעה ילדים וסב לארבעה נכדים. גר ברמת־אביב.

במה אתה גאה? בתרומתי המקורית לתורה הצבאית, לתורת ההדרכה ותפיסות המנהיגות בצה"ל, ובתרומתי לסגנון המאבק הפוליטי־אידאולוגי. אני גאה בקצינים שחינכתי ובמיעוטין אף אחד לא חזר בתשובה, כולם באים בשאלות.

למי אתה בז? שונא ובז לפשיסטים מכל העמים. גם יהודים.

ממה אתה מאוכזב? ממה שקרה למדינה. הגענו לשיא במלחמת ששת הימים ואנחנו מבזבזים את ההישגים שלה. נהפכנו לחברה רכושנית, נהנתנית, שונאת עבודה. מלחכי פינכה אצל האמריקנים.

מה הדלק שמניע אותך? הצורך של כל אדם יצירתי לנסות ולשנות את פני העולם בתחומו.

את ידו של מי אינך מוכן ללחוץ? כהנא והטיפוסים האלה.

על מה קשה לך לסלוח? על מעשים חסרי תבונה שנעשים במצח נחושה, כמו מלחמת לבנון שהיתה המישגה ומעשה התועבה החמור ביותר של המפעל הציוני.

מה החולשה שלך? אומרים שיש לי פה יותר מדי גדול, ואת הביקורת אני מטיח באורח בוטה ומרגיז, לפעמים דוחה ושחצני.

מה מפחיד אותך? הימין הישראלי המתחזק. נגד האוייב אנחנו יכולים לעמוד, אבל אם הימין יגדל, אנחנו יכולים ליפול.

מה קושר אותך לאנשים? הגינות מתובלת בתבונה ובשכל.

מה עוזר לך להתרכז? אין דבר שמפריע לי להתרכז. מסוגל להתרכז – וגם לישון – בתוך מהומת אלוהים.

מה אתה אוהב לעשות עם ילדיך? לשבת ולהתלוצץ בציניות הראויה, ויש לי חבורה טובה.

במי אתה מתקנא? באלה השולטים בדיסציפלינות שהייתי רוצה לשלוט בהן, ולא עלה בידי.

מה עוד היית רוצה ללמוד? מדעי הטבע, וגם להפעיל תמלילן.

איך אתה מפנק את עצמך? חצי יום שקט, בו אני יכול לאכול מה שאני רוצה, ולקרוא.

מה ישראלי בעיניך? סלט עם עגבניות, מלפפונים ובצל, וחביתה צעירה, והלשון העברית כמו שהיא מדוברת בארץ.

איזה מבצע צבאי אתה מעריך במיוחד? קרב קנה של חניבעל.

איזו אישיות הסטורית אתה מעריך במיוחד? משה וקרל מרכס.

מי היו גיבורי ילדותך? יהודה המכבי, ספרטקוס, בוק ז'רגל וז'אן ואלז'אן.

מה רצית להיות בילדותך? פיזיקאי.

מהו זכרון הילדות החזק שלך? עברנו מירושלים לקרית עבודה בחולון, והתחלנו לעשות גינה. יום אחד התפארתי בפני אבא שסחבתי כמה עציצים ממשתלה. הוא אמר: חשבת שמישהו עבד כדי שהשתיל הזה יצמח ואתה פשוט לקחת עבודה של אחרים? התביישתי נורא ובלילה הלכתי והחזרתי את העציצים.

מה המאכל החביב עליך? סלט עם חביתה וגלידה לא דיאטטית.

מי אשה יפה בעיניך? האדם זה האשה, יותר מאשר הגבר. את ספר בראשית צריך לספר אחרת: אם אלוהים ברא את האדם, הוא ברא קודם את חוה, ומהצלע שלה את האדם. בעיני האשה היא דמות כל־כך יפה שצריך להיות בה כיעור מאוד בולט כדי שלא תהיה יפה בעיני.

מה אתה רוצה להיות כשתהיה גדול? שר החינוך של מדינת ישראל במשך שתי קדנציות.

מילולית. אני מחכה לרגע שיומצא מעבד תמלילים שיכול להעביר ישירות את הדיבור שלי למשהו כתוב. אני מעדיף להביע את עצמי מילולית, כהרצאה או בשיחה. חלק גדול מהדברים שכתבתי הם עיבוד סטנוגרמות של מה שאמרתי, וזה קשה לי, כי אני מרצה בעברית מדוברת. ולא הרי לדבר כהרי להרצות. ואם אתה מדבר כמו שראוי לכתוב, זה יוצא משעמם כחרס הנשבר. רק בערבית אני מדבר מהכתוב.

באנגלית ובעברית אני מכין רק ראשי פרקים. אני כותב מפני שאני צריך, וזה מאמץ. אני "אולד פאשן" אמיתי. אפילו לא מדפיס במכונת כתיבה. כותב ביד ומשתעשע ברעיון שיום אחד אקנה מעבד תמלילים. כשאני כותב כתיבה הסטורית, אני צריך ספרייה טובה, ולכן יושב בבית, ב"יד טבנקין" או בספריית האוניברסיטה. אלמלא הטלפון, הייתי מעדיף לכתוב בבית. ואין לי אומץ לנתק את הטלפון כשאני בבית. מצד אחד זה מטריד. מצד שני, נעים שאנשים פונים אליך. אין לי "זיץ־פלייש", כותב חצי שעה, קם, עושה קפה, מסתובב פה ושם וחוזר. אין לי משמעת של כתיבה.

היום התחלתי לקרוא (בפעם השניה) את ספרה של נתיבה בן־יהודה "מבעד לעבותות". סטודנטים שלי ביקשו להביט על המלחמה מבעד למשקפת ספרותית והחלטנו על הספר הזה, אז אני קורא אותו כהכנה לשיעור. אני קורא גם את ספרו של נקרימון על המצעת הכור בעיראק כי התבקשתי לדבר עליו בגלי־צה"ל, את ספרו של יגאל לב, "הסוכן", ואת הספר החדש של אהרון ברנע. אני באמצע קריאת ספרה של תמר גולן "שחור־לבן לבן־שחור" וספר על השפעת המהפכה התעשיתיית על החברה. לא מכבר גמרתי את ספרו של ואסילי גרוסמן, "החיים והגורל". יופי של ספר, אפופאה שלמה בנוסח הסופרים הרוסיים הגדולים.

בערבית אני קורא מקורות, דברים שאני צריך לעבודה. אני קורא הרבה ספרים על הסטוריה צבאית, חברתית־מדינית, בעיקר בעת החדשה. ספרות יפה אני משתדל לקרוא בעברית, סופרים שלנו. כדי לראות מה מטריד אותם, מה כואב לחברה שלנו. הכי אני אוהב את בולי, כי בספרים שלו הוא קורע אותך כהתלבטויות שלו ואני אוהב את זה.

לא רואה עצמי מומחה גדול לספרות. אני אוהב ספרים שאחרי קריאתם נשארת חוויה בראש. צריכה להיות עלילה, רצוי מסובכת ומרתקת. לא אוהב השתפכויות. מאוד חשוב לי שיש מסר, שבמהלך הקריאה ארגיש שנוסף לי משהו, שזו לא סתם קריאה בשביל ההנאה הרגעית. בשביל זה יש לי פטנט אחר. מאחר שאני לא מעשן ולא שותה, אני מסתמם על סרטי מתח וג'אנק אחר בטלוויזיה, אפילו "שושלת". כך אני שוטף את המוח. לא עוברת המחצית הראשונה וכבר אני שוכח איך הסרט התחיל וכעבור שלוש שעות אני לא זוכר איך הוא נגמר. כעבור שבוע אני מסוגל לראות אותו שנית. ומאחר שיש ג'אנק, ברוך השם, בשפע, אפשר כל ערב לנקות את הראש. לא אלך לראות בקולנוע ג'אנק מהסוג הזה. מסרט, הצגה או ספר אני רוצה שישאר לי משהו, משהו שלא תמיד אתה יכול להסביר, ואולי היוצר התכוון בכלל אחרת, אבל זה לא משנה.

ספורט אני לא עושה. הייתי יותר מדי זמן בחיל רגלים. כשצריך ללכת, אני הולך. אני מאוד אוהב לטייל עם הסטודנטים שלי לידיעת הארץ. והארץ יפה בכל ארצות הברית ואירופה לא מצאתי שום דבר יותר יפה. רק שם הכל יותר גדול. יש רק דבר יותר מעניין בארה"ב: מנהאטן. בארץ, אין מקום שאין לו משמעות הסטורית. ארץ קטנה ונחמדה שהקבה עברו עליה. אין סה קילומטר מרובע שלא קרה בו משהו. בעיקר אם מתעניינים בהסטוריה של המפעל הציוני.

„אני, בלי האשה, לא שווה הרבה. חסידה ואני משלימים אחד את השני. שניים שהם כמעט אחד. בחוץ מגינים אחד על השני. בבית לפעמים רבים"

[illegible] הוא עממי. אני אוהב אותו ואת נחמה הנדל, [illegible] חסרה לי. אהבתי את הדודאים והפרברים [illegible] ושלישיות ואני יכול להטות אוזן לחווה [illegible] לתקליט האחרון שלה.

[illegible] אני עושה את עבודות החשמל, [illegible] חגורות, לוקח לי הרבה יותר זמן מאשר [illegible] אבל לא איכפת לי. אני לומר את [illegible] מחשבה, מתכנן ובסוף זה יוצא טוב. [illegible] גם משתתף בניקוי הבית. ומי רוחץ [illegible] לא יודע. אבל אני גם לא אניקיטעם. [illegible] עם חביתה עד 120. כל מה שאת [illegible] אבל הרעיון תמיד של חסידה. [illegible] איכפת הרבה מהרעיונים האלה.

[illegible] לאמנות גם כשאינני מבין אותה. [illegible] להיכנס למוזיאון, להסתובב [illegible] מכל דבר ומתעכבת ליד כל [illegible] שתי תמונות מצאו חן בעיני [illegible] שמצאו חן בעיני הייתי רוצה [illegible] אבל לא כל דבר [illegible]

מדבר אלי. מאוד אוהב את סאלבדור דאלי ואת דייגו ריברה, ומהציירים שלנו אני מעריך ואוהב כמה מהיצירות של זומרקין, למשל את הפסל "הוא הלך בשדות", ואת דני קראוון. אני מסוגל לתלות בבית רק תמונה שמדברת אלי. בחדר, למשל, תלויות שתי רפרודוקציות של מיכלאנג'לו ופוסטר של [illegible] "הסלע".

מה שאני באמת אוהב לעשות זה לקרוא, ללמוד ואוהב להרצות. [illegible]

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: שמואל רחמני

משהו:

בקרוב נראה מודעות כאלה: "שבועיים טיול בחו"ל, לא חשוב לאן. העיקר – למקומות שעדיין אפשר לעשן בהם חופשי.

הדבורה מאיה בגיל ההתבגרות

אחרי אין־ספור סדרות מצויירות קמה יום אחד הדבורה מאיה במצב־רוח איום ונורא.

"זה גיל ההתבגרות", אמר לה עכביש אחד שבילה את הלילה מתחת לעלה סמוך. באותו רגע אכן שמה לב הדבורה מאיה לכך שאי אלו שינויים חלו בגופה, והיא דומה יותר לפוסטרים שבחוצות הערים מאשר לציור בספר ילדים.

"טפו, מנוול שכמותך", צווחה הדבורה מאיה, שהבינה פתאום מדוע העכביש היה כל־כך מעוניין להישאר כל הלילה בסבלנות מתחת לעלה, "תתבייש לך, מה יש לך בראש, אל תתקרב אלי, כולך ידיים! ואני חשבתי שאתה ידיד שרוצה לצאת איתי להרפתקאות משותפות... עוף מפה לפני שאני מספרת לאשתך, האלמנה השחורה, והיא טורפת אותך!".

"או קיי, אני הולך", אמר העכביש והחוויר לשמע שם אשתו הזללנית. "לא צריך לצעוק. רק רציתי לעשות לך טוב".

"יש עונש מאסר, כמדומני, למי שרוצה לעשות לי טוב", הזהירה אותו הדבורה מאיה, אבל נתרככה מעט. אחרי הכל, זו היתה הפעם הראשונה שהיא בגיל ההתבגרות.

"מה בדיוק עושים בגיל ההתבגרות?", היא שאלה את העכביש.

"דבר ראשון את צריכה ידיד מבוגר שאפשר לסמוך עליו", ענה העכביש במהירות חשודה.

"עכבישו", אמרה לו מאיה, "ע־כ־ב־י־ש! האלמנה!".

"לא, לא", אמר העכביש, "סתם צחקתי. את עוד תתרגלי לזה. כשאת בגיל ההתבגרות, כל מיני עכבישים לא יפסיקו לספר לך בדיחות. אלה יהיו הלצות לא כל כך מוצלחות, והפטנט העיקרי שבהן – שאפשר להבין אותן גם כרצינות. העכבישים יעקבו בייאוש אחרי תגובתך. אם תחייכי, הם ימשיכו. אבל אם תוציאי את העוקץ שלך, הם ימהרו לומר בטון דבילי: סתם צחקתי, הי הי הי".

"אה", אמרה הדבורה מאיה, "ואין מה לעשות נגד זה?"

"אין, אבל מתרגלים", אמר העכביש, שהתחיל להתגלות גם כידיד אמת.

"אני מתגעגעת לימים שהייתי סתם דבורה קטנה ואף אחד לא הטריד אותי עם חוש ההומור שלו", אמרה מאיה.

"ההטרדות הן החלק הקל", אמר לה העכביש, "את צריכה עכשיו גם להיות מקורית".

"למה?"

"כולם עושים את זה".

"איך אני אהיה מקורית?"

"זו לא בעייה. יש תעשייה גדולה שתספק לך, אפילו בדואר, כל מה שאת צריכה. בחברות המפורסמות אפשר להיות מקוריים יותר טוב, אבל זה די יקר".

"מי משלם?"

"ההורים".

"אבל אני לא מכירה את אבא שלי, ואמא שלי בקושי דיברה איתי פעם. הייתי הביצה המיליון שבע מאות שלוש עשרה שהיא הטילה".

"מתברר שזה לא קל כשיש שאמא מלכה, אבל יש לזה גם יתרונות. להיות עקרב זה יותר גרוע. בכל אופן, מידאלע, כדאי שתהיי שמאלנית".

"מה זה שמאלנית?"

"הימניים הם המכוערים".

"ומה זה שמאלנית?"

"לא חשוב עכשיו. קודם תהיי, אחרי־כן זה לא יטריד אותך יותר".

"לא רוצה".

"מה?!"

"מה שאתה שומע. לא רוצה".

"וזה אחרי שהשקיעו בך כל־כך הרבה? חינוך, ימי תיאטרון ארוכים? את יודעת שיש דבורים בהודו שאין להן אפילו סביון אחד לארוחת ערב? מה זה לא רוצה? תשמעי לנסיון של אחרים, מבוגרים ממך. כבר חשבנו על הכל לפניך, אל תתחילי עכשיו לחשוב לבד כי זה קשה, ולא תצליחי".

"לא רוצה, לא רוצה, לא רוצה".

גיל ההתבגרות הוא אכן גיל קשה. הדבורה מאיה עברה אותו קשה במיוחד, כי כדבורה חסרת מין לא כל כך השתגעו להזמין אותה למסיבות. אם היה לה חבר, זה רק לתקופה קצרה, כי אפילו גיזקים רוצים רק דבר אחד. כשהגיעה הדבורה מאיה לצבא, ביקשה לשרת בלהקה צבאית או באחד מגלי צה"ל. בסוף היתה פקידה בשריון, ואחרי הצבא - ירדה.

כולם מורדים קצת בגיל ההתבגרות, מתברר, אבל בסוף מגשימים כמו ילדים טובים מה שהחברה מצפה מהם.

הבג"ץ האחרון

ואז יום אחד הגיש מישהו בג"ץ, וביקש מבית־המשפט לחייב את ממשלת ישראל לצאת למלחמה נגד ברית־המועצות שאיננה מוכנה להחזיר לו את רכוש סבו בווילנה.

טענותיו היו צודקות כדבעי, והשופטים – שכבר הכריעו בכל כך הרבה עניינים עקרוניים והרי־גורל בעבר – לא הצליחו למצוא שום סיבה שתתיישב עם החוק מדוע לא יכריז ראש הממשלה מלחמה על ברית־המועצות בתוך 14 יום.

ובתוקף הכרעת בג"ץ יצא עם ישראל למלחמה. זה היה הבג"ץ האחרון.

פינת השלולית

נסיכה אחת היתה עצובה. כל החברות שלה תפסו צפרדעים, והיא לא.

"מה אני יכולה לעשות?", היא אמרה לאמא שלה, "לא יוצא לי להסתובב אף פעם בשלוליות. כל מי שאני פוגשת הוא או כבר נסיך, או אפילו לא שווה להיות צפרדע. ואילו צפרדע רגיל, שיהיה שלי, לא מזדמן למקומות שבהם אני מסתובבת".

ואילו בשלולית אחת ישב לו צפרדע ושח את ליבו לחברו: "זו לא אשמתי שאני עדיין צפרדע. פשוט לא יוצא לי לפגוש נסיכות. לשלולית שלי הן לא מגיעות. ואם כבר מגיעה מישהי, אפשר לראות – אפילו בלי לקפוץ לגובה – שהיא אינה נסיכה. פלא שאני מזנק למים ונעלם בקרקעית עד שהיא מסתלקת?"

ובכן, יש אולי מקרים כאלה באמת, אבל הרבה פחות מאשר רגילים לחשוב. בדרך כלל, כל נסיכה יודעת את הדרך לשלולית, וכל צפרדע יודע איך לגרור נסיכות לשלולית שלו. כל הדברים האחרים הם תירוצים.

מאיר עוזיאל

יהלומי הקרמלין

סופר ועיתונאי יהודי שעלה מברית־המועצות לישראל חושף קנוניה שנרקמה בצמרת הק.ג.ב. בימיו של ברז'נייב וביוזמתו של ראש המשטרה החשאית יורי אנדרופוב להקים "סינדיקט" שמטרתו לגנוב ולהלאים אוספי אמנות, ותכשיטי זהב ויהלומים מאזרחים סובייטים. בחודש שעבר נסגר המעגל. חתנו של ברז'נייב, אחרון משתתפי הקנוניה שנותר בחיים, נקרא לתת את הדין על שוד התכשיטים.

מאת אלכס דורון

כוחות גדולים של הצבא והמשטרה החשאית תפסו עמדות באיזור, וכל הכבישים נסגרו מבעוד יום כדי לאפשר לשיירה ארוכה של מכוניות שרד שחורות לחצות את מוסקווה. השיירה חלפה במהירות על פני שרשרת "הרי לנין" ונעצרה ליד חומה אפורה, גבוהה, שהסתירה וילה ענקית, מוגנת היטב ומבודדת משאר המיבנים שבפרבר הפאר המוסקוואי, ליד "מוספילם" – הוליווד האדומה.

עשרות קצינים צעירים בדקו בקפידה אישורי כניסה מיוחדים שהציגו בפניהם נהגי השיירה. במבט נוסף נסקרו גם יושבי הספסלים האחוריים במכוניות ההדורות – ולאחר הצדעה מתוחה, כוונו הבאים אל שער ברזל. שלט קטן הואר לפתע במלים "הכניסה מותרת", המחסום האוטומאטי הורם וכלי־הרכב עשו דרכם פנימה, לתוך מגרש חנייה תת־קרקעי.

את פני הבאים באולם הכניסה הרחב של הוילה הקבילו שני תריסרי גנרלים ופולקובניקים שהתייצבו בשתי שורות לאורך גרם המעלות כשהאורחים טיפסו לקומה השניה. כאן, בחדר ענק, מחומם היטב, ריצפתו מכוסה שטיחים יקרים ועל קירותיו תמונות שמן במסגרות זהב, הוצבו שני שולחנות ארוכים. ליד האחד, רחב מאוד, מעץ אדום עתיק, היו כורסאות עמוקות, ועל האחר – שפע מעדנים יקרים, משקאות נדירים, יינות בני מאה שנה, ירקות ופירות טריים, ממתקים. קצינים שימשו כמלצרים, מזגו יין צרפתי וקוניאק ארמני לגביעי ברולח והגישו תקרובת – חטיפי דגים וקוויאר, בשרים, דברי מאפה.

לאחר שהאורחים מילאו כרסם במטעמים, נשמע צילצול פעמון – והם נקראו לתפוס מקומות ליד שולחן הישיבות ההדור. עד מהרה השתרר בחדר "מצב רוח עסקי".

כך החל, ב־15 בינואר 1968, כנס סודי ביותר של ראשי הק.ג.ב. וצמרת השלטון הסובייטי, בו הוחלט על מיבצע אדיר־מימדים ומדהים במהותו.

כפעם הראשונה נחשפים כאן פרטים על הפרשה אותה תיעד ליאונרד גנדלין – סופר, עתונאי, איש קולנוע, רדיו וטלוויזיה (ראה מסגרת) שעלה לישראל מבריה"מ ומתגורר כיום בהרצליה. גנדלין כתב חמישה ספרים – ארבעה ראו אור ברוסית ושניים נדפסו בלונדון. לפרשה המדהימה הקדיש את ספרו האחרון.

"ליד השולחן באותה ישיבה סודית", מספר גנדלין, "היו בין השאר ראש הק.ג.ב. דאז ואחרי־כן מנהיג בריה"מ, יורי אנדרופוב; סגניו, מיכאיל צ'רביקוב וסמיון צביגון; ראש מחלקת המבצעים בוועד הפועל של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית הגנרל מירונוב, שר הפנים ניקולאי שצ'ולקוב וסגנו יורי צ'ורבאנוב, חתנו של ברז'נייב".

"אנדרופוב בירך את הנוכחים בקבעו כי הם 'הטובים והנאמנים ביותר'. אחר כך הרגיש כי מדיניותו הכלכלית של ניקיטה כרושצ'וב גרמה לבריה"מ רק נזקים, והוסיף: 'בין תושבי ארצנו יש שכבה של אינטליגנציה שבעקיפין גורמות בעטייה כל הצרות... רבים מהם מתמכרים לאספנות פרטית, ואוספים רבים כאלה מתחרים באוספי המוזיאונים... לא נסכים לכך שבעלי אוספים אדירים כאלה – תמונות, פסלים, גובלנים, בולים, כלי חרסינה עתיקים ובעיקר יהלומים ותכשיטים – יהיו במדינתנו... הגיע הזמן שנניח ידנו על האוספים היקרים הללו'. לשם כך הציע אנדרופוב להקים סינדיקט, רוגמת סינדיקט הפשע האמריקני, לרוקן באורח שיטתי כספות פרטיות ולהלאים אוספים פרטיים ענקיים. הוא הציע שפעילות הסינדיקט תורחב גם אל מחוץ לגבולות בריה"מ – כדי לטפל ביעילות בילידי רוסיה שהבריחו לחו"ל את רכושם".

"בהמשך הכנס", מספר גנדלין, "בשעת ערב מאוחרת, הופיע שם מנהיג בריה"מ, ליאוניד ברז'נייב, שנשא נאום ארוך ונמלץ בו גילה לראשונה כי בהיותו ראש המחלקה הפוליטית של הצבא, בסוף מלחמת העולם השניה, פיקד על מעצרו של הדיפלומט השוודי ראול וולנברג. 'הוא היה סוכן אמריקני', אמר ברז'נייב לנוכחים. 'ב־19 בינואר '45 עצרנו אותו ביוון

ששה, כך נמסר כמידע מסווג שקיבלנו, היה רכוש ענקי כסף שהשאירו בידיו אלפי היהודים שהציל מידי הנאצים בתקופת שירותו בבודפשט. ריווחתי לשר העליון על מעצרו ועל כך שהחרמנו את הכסף שבידיו. סטאלין הורה להביאו במטוס מיוחד למוסקווה. וולנברג נשלח מיד למאסר עולם'. איש הגנ"ר הצעיר, ייבגני רומאנוביץ' סטפאנסקי, שביצע את מעצרו של וולנברג, הועלה מיד בדרגה וקיבל את כבוד רס־מעלה. ברז'נייב זכה על כך באות לנין".

זמן קצר לאחר הכנס החשאי של הק.ג.ב. החלו ההכנות למבצע הגדול. ממחנות כפייה ועבודות פרך ומבתי־כלא בכל רחבי בריה"מ החלו להשתחרר לפתע מאות שודדים ופושעים פליליים – "כולם גנבים בעלי רמה", כהגדרת גנדלין – עליהם הוטלה המשימה לבצע את שוד היהלומים והאוספים הפרטיים. החבורה הזו צויידה ברשימת שמות של אספנים ובעלי כספות פרטיות, וכן בעלי הון שהבריחו לחו"ל. עשרות גנבים נשלחו למכון השלטוני ללימודי שפות זרות כדי להכשירם לעבודה מחוץ לבריה"מ.

בין המגוייסים לשוד הכספות והיהלומים היה גם בוריס ("הצועני") בוריאצה. בנערותו "גנב קטן", בעל ידיים זריזות, הוא נהפך אחרי־כן לאמן בקרקס ומר שהחל להופיע במסערת־פאר מוסקוואית. ערב אחד פגש את המסערה בתו של ברז'נייב, גלינה. "הצועני" הקסים אותה בשירתו ובזריזות ידיו והיא התאהבה בו, למרות שהיה צעיר ממנה בכ־18 שנה. גלינה הזמינה את בוריאצה לערוך הופעה מיוחדת לגנדלין, לפני אביה. באותה הופעה צפו גם כמה מראשי הק.ג.ב. – שבר־במקום החליטו לגייס את הצועני לסינדיקט.

ואמנם בוריאצה והבוס שלו, מנהל הקרקס הממלכתי הסובייטי אנטולי קליבאטוב – "אולטרה מליונר מחתרתי", מכנה אותו גנדלין – החלו לשתף פעולה בהברחות יהלומים ומט"ח לבריה"מ. בוריאצה החל להתרועע עם גלינה ברז'נייב – "מוסקווה כולה רעשה על הרומן הזה" – ועד מהרה נהנתה באורח יש מקור ב"שאריות" מבצעיו של הצועני.

ערב אחד נראתה גלינה ברז'נייב בתיאטרון כשעל צווארה ענק יהלומים מרהיב. אלא שאמנית קרקס בשם אירנה בוגרימובה זיהתה במפתיע את הענק שזמן־מה קודם לכן נגנב מביתה. היא הקימה שערורייה, ושומרי ראשה של גלינה מיהרו להבריחה מהמקום דרך דלת נסתרת כדי שלא יבולע לה. בוגרימובה נעלמה, אך את השערורייה כבר לא ניתן היה להשתיק.

גלינה ברז'נייב ובעלה השלישי, סגן שר הפנים יורי צ'ורבנוב, צברו בתוך זמן קצר רכוש ניכר ומטבע חוץ רב. חלקו הופקד בבנק של הוואתיקן. צ'ורבנוב היה סרן במיליציה, שומר ראשה וממונה על בטחונה האישי של גלינה. היא התאהבה בו, וברז'נייב נתן ברכתו לנישואיהם. עד מהרה הועלה לדרגת לויטננט־גנרל, מונה כאחראי על כוח האדם במשטרה וגם טיפל באשרות הגירה. הוא נסק במהירות רבה במעלות ההיראכיה הסובייטית, ואף דובר על כך שיגיע לעמדה פוליטית בכירה. לאחר מות אביה ביקשה גלינה להגר מבריה"מ, אך השלטונות סירבו לה. צ'ורבנוב נשלח לשמש ראש המשטרה במורמנסק.

כל עוד חי ברז'נייב, ניתן כיסוי וגיבוי ליוזמי המבצע ומשתתפיו. אך עם מותו החלו יורשיו לטפל בו

(המשך בעמוד 56)

ליאונרד גנדלין בביתו בהרצליה (במרכז, צילמה: דפנה קצור) וכמה מ"גיבורי" הפרשייה שחשף, בתמונה שפרסמה ב־82' סוכנות הידיעות הסובייטית "טאס" (משמאל). עומד, שני מימין, יורי צ'ורבנוב, חתנו של ברז'נייב, שנאסר בחודש שעבר; ברז'נייב (יושב מימין), ויקטוריה, רעיית המנהיג, יושבת לשמאלו. כשביניהם הנכדה גליה, ובתו של ברז'נייב גלינה עומדת לשמאל בעלה. הצעירה שבימין הצילום לא זוהתה.

הרפתקאות מרתקות בין סיביר לאוראל

ליאונרד גנדלין, 64, היה כתב צבאי וקריין רדיו במלחמת העולם השניה, ואחריה – עתונאי של "איזווסטיה", "ליטראטורניה גזטה", "ויצ'רנייה מוסקווה" ו"אוגניוק". הוא כתב תסריטים לקולנוע ולטלוויזיה וניהל פינה לענייני אמנות וספרות ברדיו מוסקווה.

אביו, ייבגני, היה עורך ומנהל הוצאת ספרים בנושאים כלכליים, שבילה ארבע שנים לפני המהפכה בבית־הסוהר הצארי אורלוב, נשלח אחרי־כן לסיביר ומשם ברח לארה"ב. ב־1920 קיבל מברק מלנין: "המהפכה זקוקה לך" – וחזר מיד לבריה"מ. עשר שנים אחרי־כן נשלח למאסר בפקודת סטאלין בגל הטיהורים הראשון, ובילה במחנה של עבודת פרך באיי הצפון הארקטי.

שבע שנים היה גנדלין הבן מסורב עליה, ובמשך עשרים חודשים טופל במכות, עינויים וזריקות בבית־החולים הפסיכיאטרי הידוע לשימצה, בניהולו של פרופ' קשצ'נקו (19 אלף מיטותיו), כיוון שביקש אשרת יציאה מבריה"מ.

רבקה רבינוביץ', עתונאית, בלת "פרס דיסנצ'יק" לפובליצסטיקה בעתונות הישראלית בשפה הרוסית, מגדירה את גנדלין כ"אספן אנשים". "יש לו כשרון נדיר להתרועע עם בני־אדם, לקשור עמם קשרים ולשמור עליהם. איש מעניין, רבים מקנאים בו. בידיו עשרות תצלומים משותפים עם סופרים, משוררים ואמנים סובייטים מהמעלה הראשונה כמו בוריס פסטרנק, איליה ארנבורג ומיכאיל זושצ'נקו, המשוררת אחמטובה, איש התיאטרון היהודי שלמה מיכאלס ובימאי הקולנוע סרגיי איזנשטיין. על פגישותיו עמם כתב ספר מרתק. יש לו זכרון פנומנאלי, לשון קולחת, סגנון כתיבתו מרתק, וכל ספריו, ברוסית, נחטפים – גם על־ידי אלה שמבקרים אותו לעתים".

גנדלין, קטן־קומה, שיער שיבה, מצח גבוה, עדיין מתקשה בעברית, כותב מאמרים לעתונות המהגרים הרוסיים במערב, בעיקר בארה"ב וגרמניה, ולתחנת רדיו ברוסית המשדרת בסקנדינאוויה. בנוסף לכתיבה הוא מקבל קיצבה של אסיר ציון. אשתו הראשונה, לידיה, שעברה עמו את כל התלאות ושלה הקדיש את ספרו היחיד בעברית – "בנתיב הסורים והעליה" – נפטרה בישראל. אשתו השניה, מירה, מורה למוסיקה.

חדר עבודתו בדירת הצנועה בשכונה של פועלים ועולים בהרצליה, עמוס ספרים ברוסית, ארבעה קירות של ספרי הקלאסיקונים – בינהם

נדירים ביותר, הוצאות מקוריות וכן ספרות מקצועית על תיאטרון, קולנוע, אמנות. גנדלין גאה בהם. עם רבים ממחבריהם התיידד, התכתב, הצטלם.

לפני שעלה לישראל עבד באולפני "מוספילם" והשתתף בהכנת סרטו של אייזנשטיין "איוון האיום". הוא הירבה לכתוב תסריטים לסרטים תיעודיים וחווה הרפתקאות מרתקות בעת ששימש כתב נודד – חצה את מדבריות מרכז אסיה על דבשות גמלים, בילה עם דייגים בחצי האי סאחלין במזרח הרחוק, היה באוראל, סיביר, במדינות הבאלטיות.

מגיל תשע, במשך קרוב לארבעים שנה, ניהל יומן שחלקים רבים ממנו שינן בעל־פה "על כל צרה [illegible]א תבוא". בעת החיפושים שערכו בביתו במוסקווה אנשי הק.ג.ב. נאלץ, לדבריו, להשמיד חלק מארכיונו הפרטי שכלל תצלומים, רשימות, פנקסים. "לצורך הכתיבה שלי אני נעזר יותר ויותר בזכרוני", הסביר.

ב־26 ביוני 1962 אירח לארוחת צהריים בדירתו המוסקוואית את חנה רובינא ששהתה שם בראש משלחת מישראל לפסטיבאל הקולנוע הבין־לאומי. שבוע אחרי־כן, הוא נזכר, החל גל מאסרים בקרב יהודים שהתרועעו עם הישראלים. אנשי הק.ג.ב. באו לדירתו ונטלו פירסומים בעברית שחברי המשלחת השאירו בידיו, בין היתר גם נוסח נאומו הבלתי נשכח של גדעון האוזנר, בפתיחת משפט אייכמן בירושלים, שהופץ אז בעולם בידי משרד החוץ. "אתה שותף למחתרת ציונית", האשימוהו חוקריו.

זמן מה אחרי־כן נשלח לראשונה לבית־החולים הפסיכיאטרי על־שם קשצ'נקו – בית הכלא הפסיכיאטרי השני בגודלו בבריה"מ – כיוון ש"אתה מהווה סכנה לציבור". שם הזריקו לו אמנזין, טריפטלין, סולפזול. "מאנשים בריאים להלוטין עשו שם חולים, הכניסו אותם לדיכאון", הוא אומר. לאחר כנס סופרים, בינהם המשורר המנוח אלכסנדר פן, אירחה שגרירות ישראל במוסקווה אנשי רוח ואמנים יהודיים רבים – אבל זמן קצר אחרי האירוע נשלחו רבים מהמבקרים בשגרירות למוסדות פסיכיאטריים.

"ב־1964", נזכר גנדלין, "כאשר החל בני ללמוד בבית־הספר היסודי, החלו לרדוף אותו בגלל יהדותו. מורתו בינתה אותו בעם זהודי ארור". ב־17 סירב הבן – צעד נועז מבחינתו – להצטרף לקומסומול. מכאן ואילך נק. גברו ההטרדות וההצקות.

פלטון

(המשך מעמוד 17)

מאמנים, אבל עושים עוד דבר קטן - גורמים לחייל לשאוף למבצע אמיתי. בשפה של צוות נובמבר 58' "להרוג על אמת". שיטה למוטיווציה. פסיכולוגיה בגרוש, אבל עובדת כמו שעון.

ירון: "לפי מה שראיתי, החיילים והמפקדים מתייחסים להיתקלויות עם מחבלים כעניין מקצועי. כוח שנותן כבוד, יוקרה, אקשן. הנפגעים זה רק המחיר. בלבנון, המפקדים מחפשים את ההיתקלויות. המטרה היא להיתקל. רק באזרחות שואלים שאלות. מבחינה צבאית טהורה מתיחסים לזה במקצועיות".

כלומר, מחפשים היתקלויות?

"כן".

לאף אחד זה לא מפריע פה?

"לא".

מודל יום, מודל לילה

ההכנות לאימון הלילה מתחילות בשעה שתים-עשרה בצהריים. מטרת התרגיל: פשיטת לילה על מערות מחבלים. באחת המערות ישנים ששה בני"אדם. במערה השניה מצבור תחמושת. על הצוות מוטל לחסל את כל תכולת המערות. הוד עובד על פקודת הקרב. המסלול, צורת התקיפה, הנסיגה וכדומה. בשעה שתיים בערך הוא מבקש מהצוות לרשום את הפקודה על פלקטים גדולים. בשעה חמש אחר-הצהריים יוצאים למודל יום. תירגול ראשון, יבש, כאור יום.

אני מבקשת לשים עלי את הפק"ל. דקה אחת, רק להרגיש את הכובד. לקבל תחושה. ירון עוזר לי. הכובד מביא שוק. לרגע הנשימה נעתקת. הצחוק שלהם מתחלף בקריאת בהלה. זה מה שחסר להם, בחורה מעולפת באוהל. יוצאים לדרך. את המודל עושים קרוב למאהל. צריך רק לעבור גבעה קטנה. במושגים שלי זה הר, אפילו די גבוה. הם מתפרשים בשטח. בשקט, בצייתנות, בשיא הרצינות. מהצד זה נראה כמו משחק. מתחיל להיות קריר. אני לא מפסיקה לחשוב על כובד הפק"ל. בשעה שמונה ורבע תדריך.

בשעה תשע וחצי מודל לילה. שוב תירגול יבש. שוב עולים על הגבעה/הר. שוב צועקים אש-אש-אש. הפעם אפשר להרגיש את הקור. יבש. חורר. מקפיא. לילה חשוך לגמרי. אפשר רק לשמוע את מגע הנעליים באבנים הקטנות, ואת לחישת הפקודות. אחרי שעה חוזרים למאהל לתחקיר מ"פ. אווירת העייפות מידבקת. הראש מתמוטט שואף לריצפה.

"מה תעשו אם האנשים במערה יתעוררו לפני הזמן?" שואל חמ"פ.

הם מעלים תשובות אפשריות, ואני לא בטוחה שהם מבינים מה יכול היה לקרות אז. עכשיו כל מה שהם רוצים זה לישון קצת. במילא נשארו להם רק שעתיים.

שתיים לפנות בוקר. קר. השכמה. בחוץ חשוך לחלוטין. המערות נמצאות כששה קילומטר מהמאהל. ניווט לילי. אני מגיעה לאזור עם הנ"פ ואבי, מי שהיה סמל הצוות. רוני המ"פ נותן או. קיי. לתחילת הפשיטה. כוח רתק המחפה על הפושטים מתחיל לירות. הפגזים שורקים. אני צועקת 'אמאלה' אינסטינקטיבי, אבל אף אחד לא שומע. הוד וחייליו מתקדמים לעבר המערה. חור שחור בצלע ההר. הם מפעילים מוקש תאורה בפתח המערה. המוקש מתפוצץ, ואור גדול ומסנוור מאיר את השטח. מישהו צועק "הצידה, הצידה". משליכים רימון לתוך המערה. ממלכרים אותה. הופ, עוד מוקש תאורה. הכוח של הוד נצמד לצלע ההר. צללים רצים. קולות חבטה. מאיפה זה? הכוח נכנס "מהר, מהר", ואז מגיעה הפצצה. מבחינתי זה רעש של סוף-העולם. אבל כנראה שזה כך רק מבחינתי.

אור ראשון של דימדומים. הכוח בנסיגה. אפשר לשמוע את ההתנשפויות. סוף-סוף צליל אנושי. אבל התרגיל לא נגמר. מחכה להם שדה מוקשים. מישהו, אולי אשה, מפעיל את המוקש. צעקה: "מוקש". כולם נעמדים במקום. מאתרים את הפצוע. החובש מגיע אליו. טיפול ראשוני. אלונקה. כעבור מאה מטר הם נתקלים בעמדת מק"כ, מקלע כבד. מטר של פגזים נוחת מהגבעה. הפגזים שורקים מעל הראש. עוד ועוד ועוד. מניחים את הפצוע על הדרך ומתפלגים לשניים. קבוצה מחפה, קבוצה שניה מסתערת על העמדה כדי לחסלה. לאחר עשר דקות הם חוזרים. וזהו זה. כלומר, בדרך חזרה קרוב למאהל מחכה עוד תרגיל. עד התרגיל ההוא צריך לעבור ששה קילומטר. חיכוך הנעליים באבני הצור מבזיק ניצוצות אש. הבזקים כתומים. אני חושבת על הדם. הדם שלא היה פה.

מודל יום: יש יותר מלחמות בין היחידות.

מאהל לישון זו תופעה בחי"ר.

מוטי וגם עוגי

מוטי: "אני לא חושב שמלחמת לבנון השפיעה במשהו על המוטיבציה להתגייס ליחידה קרבית. אני בטוח שהרבה הורים לא תמכו בזה. לבנון במובן מסוים נתנה הצדקה לא ללכת לקרבי. אבל עובדה שהולכים. לפעמים כשהורים מתנגדים כליכך הילדים עושים דווקא".

עוגי: "בטירונות עשינו שבועיים בט"ש (בטחון-שוטף) בשטחים. גם עכשיו, אם קורה משהו, מקפיצים אותנו לשם. כלבנון קל יותר כיוון שרואים את מטולה, ואז אם מחבל מוריד עליהם פצצה זה מוחשי. בקסבה בחברון לא הייתי רוצה לשמור. אני אישית הייתי מבקש שישימו אותי במחסום בקצה העיר, אבל לא הייתי מסרב פקודה".

מוטי: "בשוק של חברון אפשר להרגיש את היחס העוין, את הדחייה. אם אנחנו מרימים יד כל מכונית עוצרת. אם היא לא תעצור, יורים לה בגלגלים. אנחנו שולטים בהם.

"היום לא באים לקרבי בגלל האידיאל. זה בולשיט. כל המשפטים היפים האלה – למען המדינה, ציונות, תרומה – אולי הם טובים בראיונות. אבל אם מישהו יגיד לי אותם, אני לא אאמין לו. בעיני זה הנימוק הכי לא אמין. היום זה בעיקר האתגר, השאיפה להוכיח לעצמך כמה אתה שווה. יש סיפוק כשעוברים בהצלחה מבחן קשה. כל הזמן יש צורך להתמודד עם משברים, להסתכל קרימה. זו השקעה גדולה מאוד. עבודה קשה, אינטנסיבית. יש הרבה נקודות משבר, בייחוד בטירונות היחידה, שם נמצאים בלחץ נפשי ופיזי שאמור להדגים מצב אמיתי. ארוחות לא קבועות, חוסר שינה, אימונים קשים. כל החוכמה היא להתמיד ולהמשיך. יש מקרים בהם אנשים מזיעים, בוכים, מקללים ואפילו מתחרטים שבאו לצנחנים. אבל לאט לאט מבינים כמה הם מרוויחים. מודעים לעובדה שזו השקעה שלא מתבזבזת. במובן הנפשי, אנשים מקבלים בטחון עצמי, לומדים להסתדר, הגיבוש החברתי חשוב מאוד, והמיקצועיות היא הכי חשובה".

ראמבו, רק סטייל

מיקצועיות, מילת מפתח. לא פטריוטיזם. לא אידיאלים. אולי הם סוג חדש של רמבו. רמבואים ישראלים. מקצועיים, קשוחים, כאלה עם דם קר בוורידים.

אז אתם רמבו? אני שואלת בלי חיוך, והם נעלבים.

"מה פתאום?", מבטל דרור.

עוגי: "כשאנחנו רואים את הסרטים שלו אנחנו מתפקעים מצחוק. רואים את כל השטויות שעושים שם".

אבל הם הולכים לסרטים, ועל אוהל המטבח תלוי פתק, "המיוללה של רמבו".

ירון: "בהתחלה זה נראה משחק. לקחת נשק ולירות בו זה כיף. אבל כל אחד משלם את המחיר של הבריאות שלו. אין פה מישהו אחד שמשהו בגוף שלו לא נדפק. ככל שהזמן עובר, הכל נעשה אפור. החשק יורד. אבל אחרי שמתחילים, זה כישלון אישי להפסיק. אי-אפשר. אלא מה? בחברה הישראלית היום – קרבי זה בחזקת טאבו".

איתן: "רוב החברה שלי לא מבינים מה אני עושה פה. נראה להם מוזר שאעשה את הדברים האלה, לא מבינים למה צריך לעשות את זה בכלל".

(המשך בעמוד הבא)

"היום לא באים לקרבי בגלל האידיאל. זה בולשיט. היום זה בעיקר האתגר, השאיפה להוכיח לעצמך כמה אתה שווה".

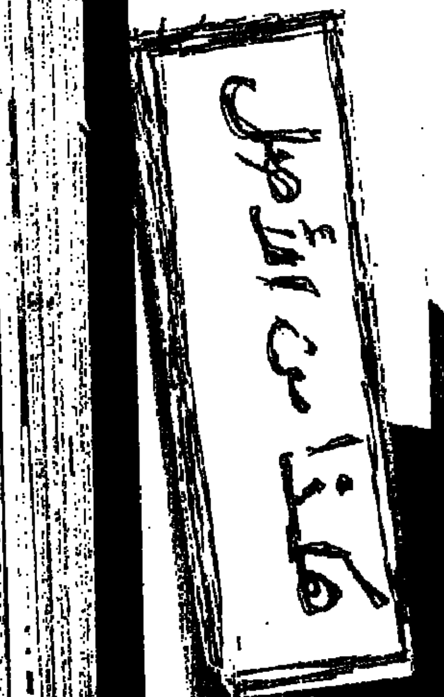
"אין פה מישהו שמשהו בגוף שלו לא נדפק. אבל אחרי שמתחילים, זה כישלון אישי להפסיק".

"כשהסיפורים על המירמורים יצאו החוצה, אנשים היו בהלם. איפה האנושיות?".

> „החבר'ה פה לא מבינים למה כל הזמן צריך להתאמן, אבל הם מקבלים את זה. הם חבר'ה טובים שחונכו לצייתנות. גם הספקנות אינה עוברת את הגבול".

> „כל הפייטרים הלוחמים הם פראיירים. אבל כאן, להיות פראייר זה לא מושג שלילי".

> „הם צינים, צוחקים על הצבא. צוחקים על הכל. אין פרות קדושות. אבל בתרגיל הם יתנו את הנשמה".

(המשך מהעמוד הקודם)

עוגי: „אצלנו בעומר כולם הולכים לקרבי".
עמירן: „נראה שרוב הנוער היום לא מוכן להשקיע".
דרור: „לא נכון. אני לא חושב שיש ירידה בגיוס ליחידות קרביות".

מה הגבורה שבשתיקה

בשעה תשע בבוקר, מיד לאחר התרגיל הלילי, הם תוקפים באש חיה שלוש מטרות על צלע הגבעה ממול. הפעם, כאור מלא, אפשר לראות את הזיעה, את המאמץ, את האבק, את הסדקים על עור הידיים. מותר להתקרב להציץ כמה שהם מכנים אתגר אישי. להיות גבר. לא להיכשל. לא לפשל. המ"פ רוני קצת לחוץ. את התרגיל הזה באש חיה עושה הצוות ללא אימון, „כמו במלחמה". הסמ"ט אלי מגיע גם הוא. עומר בצה. הרבה צעקות. לחץ. בזמן ההתקפה עושים שוב תרגול של פציעה. הפעם – הפצוע הוא מנו. כדור בברך. ירון החובש מגיע. האינפוזיה נשלפת מהאריזה. „תנסה לדייק", לוחש לו מנו. אבל הלחץ עושה את שלו. דקירה ראשונה מפוספסת. גם השנייה. הידיים מתמלאות דם. מנו קופץ שפתיים. אסור לעשות פיפס. המבט שלו קפוא. הדם ממשיך לזרום. שמים תחבושת שתספוג. אני מסתכלת על מנו. כמה הוא היה משלם כדי לגנוח קצת. משהו קטנטן. מה הגבורה שבשתיקה? את זה הם לא יכולים להסביר, ואני לא יכולה להבין.

בדרך למאהל סוחבים את הפצוע על אלונקה. כל שתי דקות בערך מתחלפים. מכה קטנה על הכתף, ואלונקה נחה כבר על מישהו אחר. אלה שמתחלפים דוחפים את אלה שנושאים את האלונקה. לא מדברים. לא מקטרים. שקועים במאמץ. הופ מתחלפים. הופ מתחלפים. החולצות רטובות. מישהו כמעט ומעד על אבן. מישהו אחר קלט ורץ להחליף. במאהל ינוחו שעתיים ויצאו לתרגיל הבא. חוזר חלילה.

לשיכחה יש יותר כוח

צהריים. באוהל המטבח מכינים להם ארוחת בוקר. חביתה, ירקות, לבן, גבינה קפה. העיניים אדומות. אלירן מדבר על טירטורים. כשהוא מדבר אני נדהמת. „בטירונות שונאים את זה, אבל אחרי שעובר זמן מקבלים את הטירטורים בצורה יותר מתונה. כשהסיפורים יצאו החוצה אנשים היו בהלם. איפה האנושיות? אבל תכל'ס, הצבא לא היה מגיע לרמה שלו לולא היו נוהגים כך. לשני־שליש מהפלוגה שלנו היו שברי הליכה, והמשכנו ללכת. כחוץ נכנסו בעניין הזה חוק. אבל מה יהיה בזמן מלחמה, כשיהיו שברי הליכה? גם אז יהיה מותר לסרב פקודה?"

לצבא יש כוח. לשיכחה כנראה עוד יותר. כולם חושבים כך. מאמינים בזה. בצוות היום אין טירטורים. מטווח רחוק אולי אפשר לראות את המטרה. והמטרה היא אחת – שבירה. האימרה הבנאלית: שוברים אזרח, בונים חייל – מודגמת כאן במלוא תפארתה.

נחמד זה לא מקצועי

„אני לא איש צבא, אני לא חושב שאמשיך לשרת. יש דברים שאני נגרם. קשה לי להשאיר חייל שבת בגלל שבירת שמירה. לדעתי הטובים צריכים להיות קצינים. זה בסך־הכל לתת שנה אחת. הלכתי בסופו של דבר לקורס קצינים כי היה ברור לי שאחזור ליחידה. יש כזה פרוספריטי. אני לא יודע איך היה פעם בקורס קצינים, אבל החבר'ה שם לא על רמה. כלומר, מבחינה אנושית הם עלא־כיפק אבל להיות נחמד זה לא להיות מקצועי. קצין צריך להיות עם ביצים".

עמיקם רוצה ללכת לקורס קצינים. גם שמוליק.

„זה לא משקף כאן", אומר עמיקם, „באת ליחידה עם מוטיווציה גבוהה".

אבל גם למוטיבציה גבוהה יש גבול. שיחה קטנה.

– אתה הולך היום מטעמים אגואיסטיים.
– אני לא רוצה להיות קצין.
– למה, זה לא תנאים?
– רגע אחד, זה יעוד.
– איזה יעוד, זו שאיפה אישית.

הרוב, מתברר, זורק את המושג "יעוד" לפח. באותה רמת חשיבות מתווכחים אם אפשר לישון על אלונקה.

– אפשר לישון נהדר.
– מה פתאום?
– איך אפשר להרדם?
– מסתובבים על הצד וזה שיגעון. לא מרגישים כלום.
– תגיד אתה פסיכי?

הור: „היום בכל דבר מחפשים תמורה, והיחידה הזו מציעה תמורה. מגוון העיסוקים שלה גדול וזה מושך את החיילים. יש פיצוי על המאמץ הרב. מסע מאה ועשרים הקילומטר נשמע בחוץ יפה מאוד והירואי. בפנים זה משהו אחר. החבר'ה פה לא מבינים למה כל הזמן צריך להתאמן, אבל הם מקבלים את זה. במובן מסויים הם ילדים. נראה להם שבהריגת שני מחבלי החיזבאללה הם עשו משהו רציני מאוד. זה נותן להם הרגשה טובה. הם חבר'ה טובים שחונכו לצייתנות. גם הספקנות שקיימת פה אינה עוברת את הגבול".

לתקוע, מלה בוטה

הצטרפות ליחידה מחייבת קב"א (קבוצת איכות) גבוהה. „אנחנו לא חתך של הצבא", הם אומרים לא בלי גאווה. כולם בוגרי תיכון. שלושה קיבוצניקים, שני מושבניקים, ועירוניים: ירושלים, פתח־תקווה, חולון, רמת־גן, שכונת עומר בבאר־שבע, ועוד. שמות המשפחה שלהם מאפיינים את כל העדות. אפלייה עדתית אי־אפשר למצוא באוהל הזה. ובכל זאת הבעייה הנצחית: קיבוצניקים מול עירוניים. אף אחד לא מדבר בגלוי על העניין, אבל מתחת לפני השטח זה זורם. רדי, מנו, ושמואליק – שלושת הקיבוצניקים בצוות – נדבקו אחד לשני כבר בתחילה. המשולש הזה יצר בעיה. בגיבוש קבוצתי אין משולשים. „הבעיה", הם אומרים, „נפתרה עכשיו". התופעה של מסגרת נפרדת שיוצרים קיבוצניקים – מוכרת. „זה לא בכוונה. ככה זה. אבל מול לבנון הכל הסתדר".

בהתפרצות מקרית של רדי אפשר למצוא עוד תופעה קטנה. היחס לצוות המנהלה הנמצא במאהל.

„מה הוא חושב לעצמו?" מתפרץ רדי, „איך הוא מעז לדבר אלי ככה? מי הוא בכלל?"

מי־הוא־בכלל – נקודת מוצא. מתיחות בין שתי הקבוצות שזורמת עמוק, לפעמים יוצאת. בהומור זה נשמע כך: „אוי איזה מסכנים הג'ובניקים בקריה. באמת מסכנים. כל יום הם שוברים את הראש ומתלבטים: אם יפספו את האוטובוס לקריה או לא".

„אבל הם שבוזים יותר מאיתנו", אומר הרחמן שבחבורה. שבוזים – עוד סלנג צה"לי. כאלה שנשבר להם.

„מה שבוזים? כל מה שמעסיק אותם זה איפה לעבור בעיר ואיך לעשות כסף לעשות".

את עצמם, החיילים הקרביים, הם מכנים "פראיירים".

המ"מ הוד: „כל הפייטרים הלוחמים הם פראיירים. אבל להיות פראייר זה לא מושג שלילי".

אז מה זה?

„מושג חיובי".

לך תבין.

אשר, כיפה סרוגה, מסתובב לאחר האימון עם התפילין. הוא עומד על השביל, שיחה פה שיחה שם. אף אחד לא מתרגש. „מבחינה פוליטית", אומר מוטי, „יש כאן מגוון רחב של דעות. והרוב נוטים למרכז. יש גם תחייה ובצד ההפוך – ר"צ. יותר קיצוני מכך אי־אפשר למצוא פה".

פוליטיקה, מתברר, לא מעסיקה אותם יותר מידי. תקיפת יחידת משמר הגבול בשער שכם בירושלים לא גוררת דיון מעמיק בנושא. מה שחשוב באמת הוא, „שבגלל זה אנחנו לא יוצאים סישי־שבת".

„החבר'ה פה מורעלים", אומר הוד. רגע, גם למורעלים יש פה מובן ייחודי. „הם צינים, צוחקים על הצבא. צוחקים על הכל. אין פרות קרושות. הנה הם צוחקים גם על אפוצט"ות (מיקבץ פקודות – אש, פול, זחל, צפה, טווח) אבל עושים את זה מצויין. הם יצחקו, אבל בתרגיל הם יתנו את הנשמה. הרבה בריחות מקאבריות, סוג של פורקן".

זה אולי גם הפער בין הז'ארגון המצמרר שלהם למציאות. הם לא אומרים לירות או להרוג, אלא לתקוע. מילה בוטה. ההטייה השכיחה: „נתקע להם". למחבלים כמובן. מוטי: „מחבלים זו לא חבורה של מטומטמים. זו טעות לחשוב כך. הם די מתוחכמים". אבל בשפה לפחות, קל להם לתקוע כל אחד.

חממה. אין מקום אחר

צוות נובמבר ישן. אני מציצה לאוהל. עומדת כמה שניות ונוסעת לתל־אביב עם אלפסי קצין המנהלה. הם נשארים במדבר. כמה מהם יישארו בקבע, יעשו את המקצועיות למקצוע? מוקדם לדבר על זה. עוד יותר מוקדם לזהות שם מי ישב במטכ"ל ובלשכת הרמטכ"ל בשנות 2000. אבל אין חממה אחרת, אלא ביחידה הזאת ובדומות לה, מבחינתם, הם מסתכלים הכי־רחוק שנה־שנתיים קדימה. כמה מהם כבר מדברים מה יעשו אחרי השיחרור. רוצים לנסוע לטיול ברום־אמריקה. עוד סוג של אתגר להוכיח כמה אתה שווה במצבים של סכנה. כל־כך ישראלי. רק על מלחמה הם לא מדברים. מלחמות, כידוע, משנות תוכניות.

מיכל קפרא

50 אלף בני־אדם נהרגו במלחמת האזרחים בת שבע השנים באל־סלוואדור, והטבח לא מזיז לאיש, גם לא לתקשורת. הספר "יום אחד בחיים" (בהוצאת "ספריית מעריב") הוא תעודה נדירה מהחופת.

מאת מאוליו ארגטה צילומים: "גאמא"

יום אחד בגיהנום

תמונות מרחובות העיר לה־פלמה, לפני־כן בשליטת המורדים, לאחר שחיילי הממשלה שבו וכבשו אותה. בימין רחוק: תושבי השכונות נאספים בכנסייה לקבל תרופות ומזון; למעלה: ילד וחייל בחצר הכנסייה. ימין קרוב: דגל הכניעה הלבן מונף מעל גג בפרבר העיר; שמאל למטה: אחרוני המורדים בפאתי לה־פלמה. (צילומים: "גאמא").

מלחמה לחיים ולמוות, מאחורי הכותרות

שבע שנים כבר נמשכת מלחמת האזרחים באל־סאלאוודור, שבאמריקה התיכונה. עד כה גרמה מלחמה זו למותם של יותר מ־50 אלף בני־אדם, בעיקר מקרב האזרחים, קורבנות ושותפים בעל־כורחם למאבק דמים שלא רצו בו.

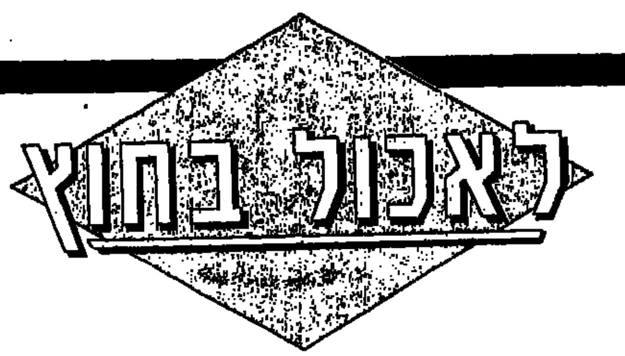
המאבק מתחולל במדינתם בין המשטר הימני הנתמך על־ידי ארה"ב, לבין תנועה מרקסיסטית הקוראת לעצמה "חזית השיחרור הלאומית" (ראשי התיבות של שמה הן f.m.l.n.).

בשנת 1981 פתחה התנועה במיתקפה רחבה להפלת הממשלה. ההתקפה נכשלה, בין היתר, משום שהתנועה לא העריכה נכונה את כוחותיה. מיתקפה זו היתה המאיץ למלחמת האזרחים חמרה והקשה, שבמהלכה עלה הנשיא רייגאן לשלטון בארה"ב, וממשלו חיזק במידה רבה את תמיכתו במישטר הקיים באל־סאלאוודור, במסגרת מדיניותו למנוע השתלטות קומוניסטית על האיזור. התנועה המרקסיסטית הגיבה על התמיכה האמריקנית במלחמת התשה מתמשכת.

באוקטובר 1984 נעשה נסיון ראשון להפסקת הלוחמה. נשיא אל־סאלאוודור דוארטה נפגש עם מנהיגי המורדים בעיר הצפונית לה־פלמה. מאז נערכו עוד כמה פגישות בין הצדדים, שגם הן נסתיימו בלא הצלחה. גם עתה לא נראית באופק שום התקדמות במשא־ומתן, היות ושני הצדדים מחופרים היטב בעמדותיהם המנוגדות, וכל צד מאמין בכוחו לגבור יום אחד על יריבו. הפערים עדיין עמוקים. התילוקי־הדעות חריפים. ועל־אף כמה הפסקות־אש מקומיות וארעיות, קץ המלחמה לא נראה לעין.

"יום אחד בחיים", שיצא לאור בעברית ב"ספריית מעריב" (בתרגומו של יעקב חסון – בן־שבתי) אשר פרק מתוכו מובא בעמודים אלה, הוא אחת התעודות המעטות אך מזעזעות של המלחמה הנמשכת הזאת, שאינה בכותרות. מחברה, מאנליו ארגטה, אחד הסופרים והמשוררים הבולטים ביותר של אמריקה התיכונה, פורש ביריעה דרמטית, כמעט־דוקומנטרית ומאוד מדוייקת, תמונה מזעזעת של היחסים בין האזרחים לשלטון באל־סאלאוודור. הוא מגולל אותה דרך קורות יום נורא אחד בחיי משפחת איכרים שלווה בצ'אלאטה, עיירה קטנה באחד המחוזות הכפריים של המדינה.

ארגטה היה גם פעיל פוליטי לוחם בארצו, פעמים רבות נאסר בשל פעילותו ודרישותיו לזכויות דמוקרטיות וצדק חברתי. ב־1977 זכה בפרס הספרותי היוקרתי ביותר של אמריקה הלאטינית, "קאסה דה לאס אמריקאס". לאחר ש"יום אחד בחיים" יצא לאור, הוברח מאנליו ארגטה לעזוב את מולדתו אל־סאלאוודור ולצאת לגלות. כיום הוא חי בעיר סאן־חוזה שבקוסטה־ריקה השכנה.

בדואית באילת

מי שזוכר את מלון "לאגונה" באילת בשנים האחרונות, זוכר מקום ממורטט, שוקע, עטור ב"כוכבים" שאין להם כיסוי. מי שזוכר אותו כך ויבוא בשעריו היום – יתקשה לזהות אותו. אני לא יודע מה קורה שם בחדרים, אבל הכניסה ה"לובי", השטחים הציבוריים וכן חצר הבריכה – נאוה לעיניים. כאילו הזדרז להתאים עצמו להשתלבות באווירת הפריחה התיירותית החובקת את אילת.

בין יתר האטראקציות שלו מציע המלון המחודש גם מסעדה חדשה ולא שיגרתית, "המאהל", מסעדה בדואית. אנחנו בחיים שלנו לא ראינו מסעדה בדואית. לכל היותר סעדנו באוהלו של שייח זה ואחר. אבל אם זו ב"לאגונה" היא בדואית, הרי שהדבר מתבטא בעיצוב, במנגינות הרקע הניגרות בחללה, בתלבושתם של המארחים והמגישים.

האוכל פחות בדואי, יותר מזרחי־ישראלי. ווה שלום של הסועדים שם, כי אוכל בדואי הוא ספרטני מאוד ובעל מיגוון מצומצם, להוציא, כמובן, את ההזדמנויות בהן שוחטים כבש ומתבלים את האורז באמצעיו. מכל מקום, תיירים ושוחרי "אווירה אקזוטית" עשויים להנות שם קודם כל מהתיפאורה הלא־שגורה. הבדואי, בסעודתו החגיגית, יושב על מזרן ונשען על כרים. המסעדה הבדואית של "לאגונה" מצויידת בשולחנות נמוכים ומושבים קשים. המרבדים המכסים כליל את הרצפה הם אותם מרבדים הפרושים על קרקע אוהלו של הבדואי. יריעת בד שחורה, המסתירה את התיקרה, מסמלת את יריעת צמר הצאן המהווה את גג משכנו של הבדואי. את המסעדה תיכננה בחורה שוויצרית, תושבת אילת, שקוראים לה פרנסיס אושרי. סיפרו לנו עליה כי עד שהוחזר חצי האי סיני הירבתה לשהות שם בקרב שבטי הבדואים, וחלק ממה שקלטה וספגה אצלם מוצא את ביטויו בעיצוב המסעדה. הצלחות המסוגננות יוצרו בחברון. שימו לב לכלי הנחושת, ובעיקר לקומקום התה ממנו יצקו לכוסותיכם בתום הארוחה.

אבל התה המתוק של הסיומת עדיין רחוק מאיתנו, ואל שולחננו נוחתת "פלאטה" של מנות אקדמה הקרוייה בתפריט "טס הנחושת של פאטמה". אהלן פאטמה. תראי מה יש לך: סלט בצל עם פטרוזיליה; סלט מקיטניות; טאבולה (שהיא סלט ירקות בבורגול); סלט פלפלים מבושלים; סלט זיתים בתחמיץ; סלט עדשים עם תפודים ועגבניות. אף אחד מכל אלה אולי אינו יציר מטבחה של האמא הבדואית, אבל כולם עשויים היטב בידיו של טבח האמון על המטבח האוריינטלי.

בתפריט שעל שולחננו הופיעו שני מרקים: מרק טלה ומרק עדשים. הזמנו את שניהם. אין לנו שום טענות למרק הטלה. אבל יש לנו מחיאות־כפיים למרק העדשים (ראה מסגרת) שהוגש כשפרוסות לחם קטנות, מטוגנות ופריכות מאוד מכסות את משטחו העליון.

"המאהל" של מלון "לגונה" באילת: "נשות השייח", "חליל הרועים" ו"השוק הבדואי". אולי לא כל־כך בדואי, אבל טעים.

מרק העדשים של "המאהל"

"שפוטים" כמונו על מרקי־קיטניות – הרי אופן ההכנה של המרק הזה כפי שנמסר לנו על ידי השף, לאחר שהחמאנו לו.

מצרכים לעשר מנות מרק: חצי ק"ג עדשים אדומים על אחד וחצי ליטר מים. ראש שלם של שום. מלח, פלפל, כמון וסודניה (פלפל אדום חריף).

אופן ההכנה: אחרי שבוררים את העדשים, שוטפים אותם היטב במים. מרתיחים את העדשים במים יחד עם ראש השום עד שהם מתרככים. מעבירים דרך מסננת דקה. מרתיחים שנית ומוסיפים את התבלינים. חותכים עיגולים מתוך פרוסות לחם לבן (אפשר בעזרת כוס). מטגנים בשמן עמוק. מניחים על מגבת־נייר כדי לספוג את השמן. יוצקים את המרק לצלחות ומוסיפים את הקרוטונים. עד כאן השף של המסעדה.

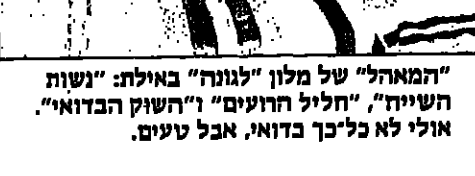
לקראת הגשת מנות הביניים מביאים לשולחננו שלוש פינכות עם רטבים שונים שנועדו ליציקה על הממולאים – קובה טובה מאוד; עלי־גפן דחוסים במנה נדיבה של קציץ בשר; שני מינים של סנבוסק – אחד ממולא בבשר והשני בחצילים; קציצות פלאפל.

אנו שוטפים את חיכנו ביין סוביניון לבן (יש גם אדום), המוגש לשולחן בכד חרס גדול, ואז מופיעות "נשות השייח" – כך קוראים בתפריט לאפרוח הממולא באורז, בשר בקר טחון, צנובר ופירות יבשים. אף פעם לא טעמנו את נשותיו של השייח, אבל המנה הקרוייה על שמן היתה מעניינת וטעימה. אחרי "נשות השייח" הופיע "חליל הרועים", שהוא שם־הצופן לנתחי כבש אפויים בעלי נענע. אל הכבש צורפה תוספת של אורז בשלוש צורות: עם עדשים, עם מיץ עגבניות ועם כורכום. מי שאוהב במיה, יזמין את "השוק הבדואי" שהוא שם־הצופן לקדירת בשר מבושל בבמיה.

לסיום אתה יכול לקבל מבחר עוגיות מתוקות ומאפה דבשי. גם אלה לא כל־כך בדואים, אבל טעימים. הקפה והתה – על חשבון הבית.

את החשבון מקבלים מגולגל ותקוע בתוך "אוזן" של פמוט חרס מצופה גלזורה, ולאחר ששילמת – אתה מקבל את הפמוט הנחמד הזה כמזכרת. כשאתה פותח את החשבון, אתה מוצא כי מחיר מנות הפתיחה לסועד אחד הוא 5 שקלים; שמרק העדשים מחירו כ־3 שקלים; שצלחת עם מיני ממולאים מחירה 7,5 שקלים; ואילו בעבור מנת בשר מחייבים את חשבונך בכ־15 שקלים.

ואם אנחנו כבר במלון "לאגונה", כאן המקום לאזכר את ארוחת הבוקר הקרנוואלית המוגשת בו. בתוך השפע הבלתי־נדלה אתה יכול לקבל שם גם פנקייק חם וטרי. מכינים אותו מול עיניך ויוצקים עליו את סירופ המייפל. מי שניצב שם ומכין את הפנקייק יודע איך עושים זאת, מה עוד שמפקידים בידיו חומרים טובים. התוצאה – טעימה מאוד.

מוח נוסח מרוקו

[illegible]

העיר להיפלמה בעת כיבושה מחדש על־ידי כוחות הממשלה שהכניעו את המורדים (צילום: "גאמא").

[illegible]

50 שנה לתלפיות

מכללת "תלפיות" בת 50. כ־4,000 בוגרות. היום – כ־400 תלמידות בוגרות צה"ל או שירות לאומי, בשמונה מסלולי הוראה. מרכז השתלמויות למורים, הגדול ביותר בארץ בחינוך הממלכתי דתי. ספריה המכילה 40 אלף ספר.

מורות כוללות לביה"ס היסודי
אפשרות בחירה של התמחות אחת מתוך מקצועות ביה"ס:
יהדות, ספרות ולשון, טבע,
לימודי ארץ־ישראל, אמנות,
מלאכה, רכזי מיחשוב
וטכנולוגיה חינוכית.

גננות ומורות לגיל הרך

מורות לחינוך המיוחד
לגן הילדים, לביה"ס היסודי ולחטיבת הביניים.

מורות לחטיבת הביניים
ראשיות: תנ"ך, לשון וספרות אנגלית.

מורות לציור ולאמנות
א. לבית הספר היסודי ולחטיבת הביניים
ב. לבית הספר העל־יסודי (4 שנות לימוד)

הרב ד"ר אלישקובסקי ז"ל, אשר יסד בשנות ה־30 בית־ספר יסודי, תיכון דתי לבנות וסמינר לגננות בתל־אביב, לא שיער בנפשו, מן הסתם, כי יום אחד יהפוך מפעלו החינוכי ל"ממלכה" גדולה, המוציאה מבין כתליה שורה ארוכה ונכבדה של אנשי הוראה בתחומים רבים ומגוונים – החל במחנכות לגיל הרך ובית הספר היסודי ועד לבנות־סמכא בתחום החינוך המיוחד ובתחומי האמנויות השונות והמוסיקה.

בוגרות הסמינר הרבות, הממלאות כיום תפקידים רמי דרג בחינוך הממלכתי דתי – מפקחות בכירות, מנהלות בתי ספר ומרצות במוסדות להשכלה גבוהה – מהוות עדות להצלחת המוסד בתחום החינוך. אחרות, אשר פנו למקצועות החופשיים, מצביעות על דרך החשיבה העצמאית, שהוקנתה להן במהלך לימודיהן ב"תלפיות".

מכללת "תלפיות" בתל־אביב היא **כיום המכללה הדתית המובילה בארץ** במספר המסלולים להכשרת מורים: גננות ומורות לגיל הרך, מורות כוללות לביה"ס היסודי, מורות לחינוך המיוחד, מורות לחטיבת הביניים, מורות למלאכה ולאמנות שימושית, מורות לציור ולאמנות, מדרשה למורות למוסיקה, הנדסאים להוראה ואגף להשתלמויות מורים.

שיטות ההוראה החדשניות מהוות, ללא ספק, גורם משיכה לבנות, המבקשות להימנות עם תלמידותיו.

כגון: הגישה החדשנית של "למידה פעילה", המפעילה את התלמיד כלומד עצמאי וחושב, ושילוב גישה זו בשיטות הוראה הכוללות מעבדה פדגוגית, טלוויזיה במעגל סגור ועוד. שילוב זה מכשיר את תלמידות המכללה להיות מורות טובות יותר בעולם דינמי ומתפתח.

מסלול **יחודי ויחיד** בחינוך הממלכתי דתי בארץ הוא המסלול להכשרת **מורים לציור ולאמנות**, אשר במסגרתו נלמדים בין השאר נושאים כגון פסיכולוגיה של ציורי הילד, אסתטיקה, ציור, רישום, צילום, פיסול, וידאו ועוד. וכן המסלול **למורות למלאכה**, המכשיר את תלמידותיו בכל תחומי מלאכת היד, החל באריגה אמנותית ועד לעיצוב בעור, בטיק, הדפסים על בד, עיצוב המוצר וטכנולוגיה חינוכית.

500 מורים משתלמים השנה במרכז להשתלמות מורים של "תלפיות", בתחומים כגון תנ"ך, קריאה והבנת הנקרא, הוראה מסייעת, מלאכה ואמנות, מחשבים וטבע ועוד.

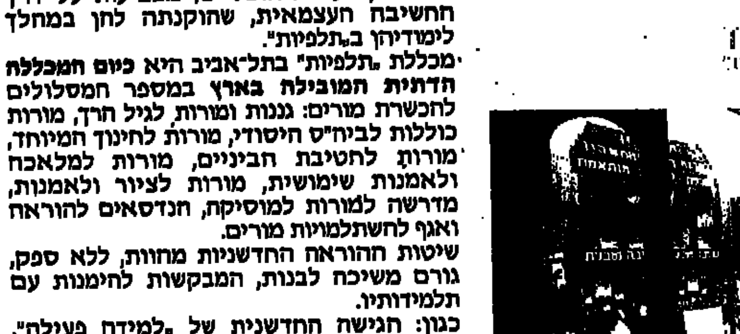
תנאי קבלה – הכרה דתית, השכלה ברמת בגרות ושרות למדינה

400 תלמידות מתחנכות לאהבת הארץ ולהזדהות עם עקרונות הציונות הדתית, על בסיס השקפת עולם יהודית ערכית – כאשר ההלכה משמשת נר לרגליהן. תלמידות מישובי עולים ובנות מעיירות פיתוח, מחצור הגלילית ועד באר־שבע, מתגוררות בצוותא בדירות שמעמידה לרשותן המכללה. תלמידות מצטיינות וכאלה הנזקקות מבחינה כלכלית מסתייעות במילגות מוגדלות.

אחד מתנאי הקבלה למכללת "תלפיות" הנו שרות צבאי או שרות לאומי. "זהו עקרון אצלנו" – מדגיש חנוך הר־חן, מנהל המכללה – "ובלעדיו לא תוכל בת להיות מורה טובה".

תשמ"ז – מכללת תלפיות 50 שנה אחרי. שנת היובל תצויין בשורת אירועים חגיגיים. הונפק בול מיוחד בעיצובה של תלמידה מהמסלול למורות לאמנות. בסדרת כנסים פדגוגיים ידונו בחינוך לערכים ולתרבות של התנהגות ובתרומתה של המורה לחברה בישראל. אולם גולת הכותרת תהיה, ללא ספק, בכנס בוגרות שייערך, אי"ה, ביום ירושלים. כ־4,000 בוגרות "תלפיות" מוזמנות להשתתף בו, להעלות זכרונות וחוויות מן העבר. מסכת אורקולית מיוחדת, אשר תעלה את תולדות הסמינר, תופק בעזרת תלמידותיו בהווה, כאות הוקרה וכבוד לבוגרות. הנהלת המכללה פונה אל הבוגרות מכל השנים ומזמינה אותן (ואת בני משפחותיהן) ליטול חלק ב"חיים שכאלה" ל"תלפיות" – ביום חגה.

"מוסד להכשרת מורות, אשר הצליח לגדל דור שלישי של מחנכות, מובטח לו שיגדל ויפרח ויצליח במשימותיו החינוכיות גם בעתיד" – כדברי אחד מגדולי הרבנים, רבה הראשי של העיר רחובות, הרב שמחה הכהן קוק שליט"א.

בית המדרש למורים ולמורות למוסיקה
א. מורות למוסיקה ולריתמוסיקה לגן הילדים ולביה"ס היסודי.
ב. מורים ומורות למוסיקה לחטיבת הביניים ולביה"ס העל־יסודי.

מרכז להשתלמות מורים
למורים בפועל ובשנת שבתון
– לקבלת תעודת מורה מוסמכת בכירה
– לגמול השתלמות

הנדסאים להוראה
לבעלי דיפלומה של הנדסאי.

"ניקורט": אם החלטת באמת להפסיק לעשן.

מאת ג. יפית

חשוב לך מאוד להפסיק לעשן. הבריאות, האסתטיקה, הילדים. נכון, לא קל להפסיק בבת אחת. העישון הפך להרגל. אבל עכשיו יש דרך. שיטת טיפול רפואית חדישה. "ניקורט". טבליות-לעיסה מיוחדות (באישור משרד הבריאות) מאפשרות לך להתגבר על הצורך בעישון. תוך מספר חודשים. בקצב הדרגתי. אפשר להפסיק לעשן — לתמיד. קבל יעוץ ומרשם רפואי מהרופא המטפל.

אין כאן תרופת-פלא, אך מדובר בהחלט בשיטת טיפול חדישה: רפואית, בדוקה ועם נתוני-הצלחה מעודדים. לכן חשוב לך להכיר אותה. אם באמת החלטת להפסיק לעשן – למען הבריאות, הילדים, הכושר-הגופני – אך קשה לך להפסיק בבת אחת, עומדת עתה לרשותך שיטת-היגמלות הדרגתית ומבוקרת. היא יכולה לשחרר אותך שלב אחר שלב.

שיטת הטיפול החדשה מתמקדת ב"ניקורט" - תכשיר לעיסה חדש (במרשם רפואי בלבד) המאפשר לך להיגמל תוך מספר חודשים מהרגלי העישון.

להילחם בצורך הפיזי והפסיכולוגי-חברתי

הגילויים החדשים בנושא העישון הביאו לגישה חדשה במחקר ובפיתוח של אמצעים להפסקת העישון. מתברר, כי דרושה תכנית טיפול כוללת, שתטפל בו-זמנית בשני ההיבטים: תאפשר לגוף להפחית בהדרגה את כמות הניקוטין והתלות בו ותאפשר למעשן להתמודד במקביל עם ההרגל הפסיכולוגי-חברתי של העישון.

מרשם רפואי ומעקב צמוד

בתכנית הטיפול החדשנית בעזרת "ניקורט", הרופא האישי שלך נמצא בתמונה לאורך כל הטיפול. הוא מספק לך ייעוץ מתאים, ונותן לך את כל המידע הדרוש ביחד עם המרשם הרפואי וללא מרשם מרופא אי-אפשר לרכוש את ה"ניקורט" בבתי-המרקחת). הרופא גם מלווה אותך במעקב רפואי צמוד בכל שלבי הטיפול.

ה"ניקורט" פותח על-ידי חברת "LEO" (שוודיה). צוות מדענים ואנשי מחקר בראשות פסיכולוג קליני שהתמחה בגמילה מעישון, גייס את כל הידע המדעי העדכני כדי להביא לפיתוח ה"ניקורט" – התכשיר הרפואי הראשון, המאפשר הפסקת עישון.

כיצד פועלת שיטת השימוש ב"ניקורט"?

העיקרון הוא לחלץ אותך מהרגלי-העישון תוך שמירה על כמות מסוימת הולכת ופוחתת של ניקוטין בגוף. ה"ניקורט" עשוי כטבליות לעיסה, אך בניגוד לטעם של מסטיק רגיל, הוא מכיל מינון קבוע של ניקוטין (2 מ"ג או 4 מ"ג, לפי עצת הרופא).

לעיסה איטית ומבוקרת (בהדרכת רופא) של "ניקורט" היא הדרך הטובה ביותר לשחרור הניקוטין הטמון בו, הדרוש עדיין לגופך. השימוש ב"ניקורט" גם מאפשר לך פיקוח ושליטה על כמות הניקוטין שגופך צורך.

השימוש ב"ניקורט" בנוי על תכנית בת שני שלבים:

בשלב א', לאחר קבלת המרשם מהרופא (כ-3 חודשים בממוצע) ממשיך גופך לקבל את הניקוטין שהורגל בו, כדי למנוע תופעות-לוואי פיזיולוגיות ועקב ירידת כמות הניקוטין בדם). בשלב זה חייבים לטפל במקביל בגורמים החברתיים-פסיכולוגיים של העישון.

בשלב ב', כאשר נחלש הדחף לעשן, מצמצמים בהדרגה את מספר יחידות ה"ניקורט" ביום. תהליך זה של צמצום הדרגתי – תוך מעקב וייעוץ של רופא – מוביל אל המסלול הנכון בדרך החוצה מן העישון. (משך הטיפול כולו בין 4-6 חודשים. בגמר הטיפול מפסיקים ללעוס "ניקורט").

> **חושש מתופעות-לוואי? בקשו ייעוץ מהרופא**
>
> כמו בכל תכשיר רפואי, גם השימוש ב"ניקורט" עלול לעורר תופעות-לוואי מסוימות בקרב מעשנים עם רגישויות שונות. לכן חשוב מאוד לדרוש מהרופא מידע על כל תופעת-לוואי אפשרית. מידע זה מסייע למעשן בהחלטה הסופית אם תכנית-הטיפול ב"ניקורט" מתאימה גם עבורו.
>
> מידע נוסף בנושא נמצא בעלון לצרכן המצורף לכל אריזה של "ניקורט". יש לעיין בו היטב ובכל מקרה של ספק או חשש, אל תהססו ובקשו ייעוץ נוסף מהרופא המטפל.

חשוב מאוד: ללעוס לאט

כאמור, "ניקורט" אינו מסטיק, אלא טבלית-לעיסה המכילה כמות מבוקרת של ניקוטין. כאשר אתם חשים צורך בסיגריה, אתם לועסים טבלית "ניקורט" לאט-לאט (הדרכה מתאימה תקבלו מהרופא), עד שתחושו בטעם הניקוטין (בדרך כלל אחרי 10 לעיסות).

תשתם בטעם הניקוטין? הפסיקו את הלעיסה והשאירו את ה"ניקורט" בפה. אחרי כדקה נעלם הטעם, ואז אתם שוב לועסים באיטיות עד שתרגישו שוב בטעם הניקוטין. כאן אתם מפסיקים לדקה נוספת עד שהטעם יימוג, ושוב חוזרים ללעיסה איטית, הנפסקת בכל פעם שתרגישו בטעם.

מדוע חשובה הלעיסה האיטית? - כי מדובר בניקוטין. לעיסה מהירה מדי עלולה לגרום לך לתופעות דומות לאלה שחשים מי שמעשנים בפעם הראשונה או מי שמעשנים מהר מדי. כדי לשחרר את רוב הניקוטין ב"ניקורט" יש ללעוס אותו לאט – כ-30 דקות.

מרבית האנשים גילו כי 10-12 יחידות של "ניקורט" (2 מ"ג או 4 מ"ג) מספיקות כדי לפקח על הדחף לעשן. עם זאת ייתכנו הבדלים בין מעשנים שונים. לכן, את העצה הסופית כמו-גם את המרשם, יש לקבל מהרופא.

היתרונות נבדקו בדרוגי העולם

"ניקורט" נבדק במחקרים קפדניים, פסיכולוגיים ורפואיים, ברחבי העולם. התוצאות הצביעו על הישגים נכבדים בהפסקת העישון עקב השימוש בו. עד היום הוא אושר לשימוש – בהשגחת רופא – ע"י רשויות הבריאות של 30 מדינות, וביניהן ה-F.D.A, רשות-הפיקוח על מזון והתרופות של ארצות-הברית. בישראל הוא משווק עתה במרשם-רפואי באישור משרד הבריאות בכל בתי המרקחת.

הצלחתו של "ניקורט" טמונה בעקרונות שהביאו לפיתוחו. הוא מהווה מקור אלטרנטיבי לניקוטין, מפחית את תחושת התלות בניקוטין שבסיגריות, ומסייע להתגבר על גורמים אחרים, חברתיים ופסיכולוגיים, המעורבים בעישון.

ודבר נוסף כדאי לזכור: אינך לבד במאבק להפסקת העישון. ביחד עם המרשם הרפואי, מספק לך הרופא המטפל ייעוץ מתאים ומעקב צמוד אחר צריכת ה"ניקורט" בשלבים השונים של התכנית להפסקת העישון.

> למידע נוסף יש לפנות לדקה"ן ייבואנית "ניקורט", ת.ד. 21085 תל-אביב 61210.

ברגל שמאל

עו"ד לאה צמל: לא במקרה אשת ורשבסקי.

אודי אדיב: ה"חזית" מתה עם מאסרו.

(המשך מעמוד 12)

השתתף בהפגנות הזדהות עם אוניברסיטת ביר-זית וכיוצא באלה.

מה מרתק אותו לישראל? הלא הוא מתימטיקאי בעל שם בינלאומי ומרצה מאוד מבוקש באוניברסיטאות ובכנסים מדעיים ברחבי העולם, מבלה שליש מזמנו בחו"ל. אלא שהוא חוזר וטוען כי מקומו בארץ מפני שנולד פה, ומשום שהתרבות הישראלית היא התרבות שלו. נפגשנו ב"טעמון" ביום בו נפצעו חיילי משמר הגבול מרימון שנזרק ליד קבר שכם.

"זה היה מכוון נגד חיילים, אז זה לגיטימי לפי כל קנה מידה בינלאומי", אומר פרג'ון.

מה כאן בסדר, אני שואל, ברימון הזה יכלו להיפגע גם הילדים שלך ושלי.

"אין מה לעשות. זה סיכון שצריך לקחת בחשבון אם אתה חי בחברה כובשת. אתה סקרן לדעת איך הגעתי אצלי הדעות האלה? שום דבר מיוחד. גדלתי בחיפה, הייתי חניך תנועת השומר הצעיר שנתנה חינוך ועידוד טוב בגלל שמפ"ם היתה אז באופוזיציה. את הרצח בכפר קאסם אני זוכר כטראומה של ילד בגיל 7. אני זוכר שהמדריך שלנו סיפר על פעולות הגמול, איך הורגים כפר שלם בקיביה, איך חיילים ישראליים עושים לעצמם כיסי טבק משדיים של פלשתיניות".

"היה לך מדריך מניאק", מתפרצת לשיחה חוה גלבוע, שהצטרפה לשולחן. חוה, גם היא ממתנדבי המרכז של "מיקרו", כותבת בעבורו מאמרים ולעיתים נוטלת חלק בפעולות שונות. היא מגלה הבנה לטרור הפלשתיני אפילו שרעיון ההרג נורא בעיני, אבל זוהי דרכו של עולם". היהודים הורגים בשם המדינה, והפלשתינים הורגים מפני שאין להם מדינה. "אני לא ציונית, אבל גם לא נאיבית. קיבוץ גן-שמואל שבו גדלתי בנוי על חורבות של כפרים ערבים. גדלתי על הדימוס של העם היהודי הסובל. לימדו אותי שצריך לעמוד על הצד של המוכאים, אבל כשבגרתי הבנתי שהכל נכון, רק שאני נמצאת בצד של המדכאים".

פרופ' ישראל שחק גם הוא קרוב רעיוני של פרג'ון, אבל הוא פועל לבד. זאב בודד. ניצול שואה, כימאי מבריק, דתי ולשעבר חסיד של בן-גוריון שעשה את התפנית אחרי מבצע "קדש" והרצח בכפר קאסם. אנטי-ציוני שמדבר כך: "אני חלק מן החברה הישראלית, ואני אוהב את המקום הזה, זו המולדת שלי. אבל אני מתנגד לחוק השבות כפי שהוא. הייתי רוצה לראות את ישראל כמדינה חילונית ניטרלית, שפתוחה קודם כל ליהודים. אין לי התנגדות שצריך להעניק להם אזרחות ברגע שהם מגיעים לפה. המדינה צריכה להיות פתוחה גם לבני עמים אחרים שנתונים במצוקה".

את פרופ' שחק כמעט לא תראו בהפגנות. הוא מעין מכתב, מרכז לאינפורמציה של איש אחד. אינו סומך עוד על המקורות הפלשתיניים, שהטעו אותו יותר מפעם אחת: "יש בעתונות הישראלית מספיק מידע על הדיכוי בשטחים ובישראל. אני מלקט אותו, מוסיף פרשנות קצרה ומפיץ אותו למנויים שלי. כדי שיבינו את משמעות הכיבוש אין צורך לבסס על עינויים שאינם ניתנים להוכחה. די בתצלום ותיאור של ירי על אזרחים חפים מפשע, אפילו בתיאור כמה שמרתך דלת של חנות שבעליה החליטו לסגור אותה כמחאה על המצב בעירו".

בראשית שנות השבעים יצאו הפרופסורים פרג'ון ושחק לשדה הרצאות בעולם. בשדה התעופה חיפשו בכליהם את פרג'ון, שהגיע לבוש במכנסיים קצרים, ושאלו למלושין. באותם ימים החל להתבסס השמאל האנטי-ציוני, והיה מעקב קרוב אחר הפעילים. כלשונו ניסה ללכוד את משתתפי-ההפגנות. סוכנים סמויים הוחדרו לקבוצות פעילים ולתאים. בין גורמי הבטחון נאמר כי לעתים היה שכבר קשה לדעת משקלם של מי בפעילות של הגרעין הרעיוני או של הסוכנים השתולים. אבל המעקב הצמוד לא האריך ימים. פרופ' פרג'ון קושר את גוויעתו עם כניסתו של מנחם בגין ללשכת ראש הממשלה בשנת 1977. עד אז, לדבריו, נמשכו ההצקות, למרות שתמיד הקפיד – כמו מרבית חבריו – שלא לחרוג ממגבלות החוק. בגין, נישא על גלי האופוריה של נצחון הליכוד, התייחס אליהם בביטול. כנראה פעל כהנחה שחלף תור הזהב של השמאל וחבל לבזבז מאמצים על כמה עשרות שמאלנים קטנים ולא-חשובים שהשפעתם המוזיקה לא יכולה לחרוג מתחומי קפה "טעמון".

בחוגי השמאל הקיצוני היו ערים תמיד למעקב הצמוד. לדעת רבים, לא מעט מהפילוגים האידיאולוגיים נבעו מהחדרת סוכנים שהתריפו את חילוקי הרעות, ועודדו מריבות בין הפלגים. ואמנם, בשנת 1975 התוודה אחד הפעילים, יוסי בן-עקיבא, כי הוא סוכן שב"כ שתול. הוא סיפר לחברים כי במשך השנים השתכנע שדרכם צודקת. לאחר זמן ירד לגרמניה, אך עדיין ממשיך לשמור על קשר עם האירגון.

יתר אתו מצאו דרכם לחו"ל עוד כמה וכמה מחברי הגרעין הרעיוני הראשוני של "מצפן" שכפר בציונות. מרביתם פעילים בתחום האקדמי, שומרים על קשר רופף עם השמאל הרדיקאלי בארץ. פרופ' משה מחובר ירד ללונדון. יגאל, בנו של השר משה ארנס שהיה בשעתו פעיל בקבוצה, ירד לארצות-הברית. צבי ציפל מראשי "אוונגרד" – אחד הפלגים – ירד לפאריס. שנים התאכזרו: יגאל שוורץ שהיה פעיל בפלג של "אוונגרד", ואלי לובל, שהיה מקורב לחוגי "מצפן" בתל-אביב. רסיסי הרסיסים שנותרו בארץ ממשיכים לעשות פוליטיקה בע"מ, בכובד ראש מתובל ברומנטיקה. הפעילות מצומצמת לקמפוסים לצד סטודנטים פלשתינים במסע הסברה נגד הכיבוש. פרט ל"מצפן" הרדיקאלי הפועל בירושלים, קיימים "מצפן" התל-אביבי הנחשב מתון יותר, ו"דרך הניצוץ" שהיא קבוצה אידיאולוגית קטנטנה עם השקפת עולם לניניסטית. כמעט כל הקבוצות האחרות התפרקו ונעלמו. כך "אוונגרד", וגם "החזית האדומה" שנמוגה עם מעצרו של אודי אדיב (ששוחרר בינתיים) שנאשם בריגול לטובת סוריה. ה"חזית" היתה בשעתה הרסיס היחיד שניסה לממש תורה רעיונית המסכנת את בטחון ישראל.

אפשר שניסדול השמאל הקיצוני נובע מהצלחה של גורמי הבטחון. אבל לא מן הנמנע שהוא גם תוצאת של התברגנות הפעילים המהולה ברגשי תיסכול. חלקם הצליחו מאוד בתחום האקדמיה. חלקם השתלבו בעולם התקשורת. הרוב אינם מאושרים מהדרך שבה מתפתחת התנועה הלאומית הפלשתינית. אפילו פרופ' פרג'ון שם סייגים לפעילותו במרכז האינפורמציה (החשוד בקשרים עם ארגונו של ג'ורג' חבש).

הוא אומר: "החזית העממית של ג'ורג' חבש מבטאת לאומיות פלשתינית טהורה וחובקת-כל בלבוש מרקסיסטי, אני מכיר בלאומיות הישראלית כזכות שקלה. אני לא פלשתיני ולא מוכן להלחם על לאומיות כלשהי. החזית אינה מוכנה לקיים קשר אירגוני עם דמוקרטים ישראלים. לצערי, אין אף תנועה פלשתינית שהשמאל הרדיקלי הישראלי יכול לקבל את הרכה. אני לא מוכן להתאסלם, אין לי שום נאמנות למדינה, אבל הם רוצים שאתן גם כריתות למוצא הלאומי שלי, ואת זה אני לא יכול לעשות".

אבינעם בר-יוסף

כבר לא צריך אותם

דאוד כותב, עורך "אל-פג'ר" בשפה האנגלית, שבעיתון המזוהה עם אש"ף, אומר על סיעות השמאל הרדיקאלי בישראל: "בשנות ה-70 הראשונות זו היתה הקבוצה היחידה שביקשה להצטרף לפעילות הפלשתינית ולא הסתפקה במס שפתיים. הם באו לשטחים ועמדו לצידנו, הפגינו איתנו ונעצרו עם המפגינים. המועצה הלאומית הפלשתינית החליטה אז לקיים דו-שיח עם קבוצות השלום הדמוקרטיות בישראל. במשך הזמן יותר ויותר ישראלים הבינו את הבעיה שלנו והביעו תמיכה והזדהות עם מאבקנו לעצמאות. בכל שתלטויות גברה, הבינה גם ההנהגה של הזרם המרכזי הלאומי הפלשתיני שצריך לקיים שיחות לא רק עם חשולים חלאיצוניים כצובר הישראלי.

"היום, הרוב אצלנו מבין כי אנשי השמאל הרדיקאלי הם קבוצה קטנה שאין לה השפעה של ממש בציבור היהודי. אותם אין לנו צורך לשכנע, הם משוכנעים ממילא. המטרה היא לשכנע את רוב האוכלוסיה בישראל כי השהבית הזמנו להגדרה עצמית, תביא להגיע לשלום באיזור. [illegible] [illegible]"

חיים ואוהבים

מיקדמה לחתונה

„מתנות קלות מפרנסות את הידידות", אומר הפתגם. הישראלים נותנים מתנות במשך כל ימות השנה, בהזדמנויות חגיגיות של חג ומועד וגם בהזדמנויות לא־מי־יודע־מה. סתם, מזמינים אתכם ואתם לא יכולים לבוא בידיים ריקות ומביאים „משהו קטן". שלא כמנהג הגויים, המרכזים, דומני, את כל יצר הנדיבות שלהם באורח חד־שנתי בחג המולד.

אז להלן ידובר לא רק על המתנות הגדולות בחיים, של "סרוויס" ל־12 איש, אגרטל, מתנות ענתיקות או אפילו פסנתר. מדובר במתנות לאירועים פחות משמעותיים מנישואים או כניסה לדירה חדשה. המאורע, כאמור, הוא ברדגה בינונית: ארוחה חגיגית, יומולדת לא־משמעותי, קבלת פנים למישהו החשוב לבעלי הבית, ואז – אתם פותרים את בעיית הכ נה בדרך הקלה והפשוטה והלא־מקורית: זר פרחים, קופסת שוקולד או בקבוק משקה.

חישבו לרגע על מקבלי המתנה המקבלים אתכם בדלת בחיוך ובטקסט השגור: „אויש, מה הייתם צריכים את זה". חישבו ושאלו את עצמכם: מה יוצא להם מזה. עכשיו זו הבעייה שלהם. תהיה להם מלחמה מצפונית עם השוקולד – והרי כל אדם שני בישוב שומר על דיאטה. אוכלים את השוקולד כ„יסורים רבים", או שמעבירים אותו למישהו אחר. פרחים נובלים, משקה מעבירים אל אוצר המשקאות שלכם ההולך ותופח ביחס הפוך להרגלי השתייה שלכם, אם אתם משתייכים למה שהתקשורת קוראת „הישראלי הממוצע".

לפני שנים הביאה לי דודה קשישה שלי, שהיא „טיפוס" במשפחה, מתנה אוריגינלית לכבוד המעבר לדירה חדשה: צמר סמרטוטי רצפה ממין משובח, צמר מטליות אבק ומערכת של תכשירים להסרת כתמים ולצחצוח כלי כסף. הכל היה ארוז בחבילה, ולאחר ההפתעה – הגעתי למסקנה שזו היתה מתנה אילה־כייפק.

באותה רוח, אני אוהבת לקבל מתנה הכוללת כמה חפיסות סבון טוב, קרם לחות לגוף, קרם ניקוי לפנים ודאודורנט. זה שווה בעיני בונבונייירה.

כמקום בונבונייירה, הייתי מוכנה לקבל סלסלה חד־פעמית מלאה אוסף גבינות של שום ופלפל ושמנת, לחם באגט ובקבוק יין לבן, שהולך יופי עם העניין – ולגשת מיד לחגיגה עם מביא המתנה. ובמקום בקבוק ליקר (ומי שותה אצלנו ליקר שאינו שם דבר כמו „דראמבואי" או „אייריש קרים"? הגיע הזמן לברר זאת, מפני שאיני יודעת מה לעשות עם הליקרים מתוצרת ארצנו).

הייתי מסכימה לאמץ אל חיקי אריזת קרטון קטנה ובה כמה קופסאות סרדינים מפולפלים, אנשובי עם צלפים כבושים, כדורי לבנה בשמן זית, צנצנת מטיאס ואולי גם משהו זעיר המכיל קוויאר. הדברים הללו לא היו גומרים אצלנו את השבוע. הליקר מחכה עד לימות המשיח.

וכמסגרת המתנות הקטנות – אני שמחה לקבל צנצנת קטנה מעשה ידי המביאה (כאן המקום לפיתגם נוסף: הוי שמח במתנה שנתת מתוך ביתך): אגוזי פקאן קלויים בתנור עם מלח (ופטנט לא־מפוענח של גיסתי), קליפות פומלה מסוכרות (וכנ"ל), צמר אנפילאות סריגת־יד של האורחת.

במסגרת מאמצי להיות נותנת מתנות שימושיות נהגתי פעם להביא לחגיגת לידת תינוק תריסר תחתונים ותריסר גופיות מספר 0 ומספר 1, אבל הפסקתי, משנוכחתי לדעת שאין יודעים להעריך את ההשקעה בביגוד בלתי־זוהר זה. לחברות אני קונה סינרים יפים (אסור בתכלית האיסור להביא מתנה זו לעוזרת־בית. היא נעלבת עד עמקי נשמתה). לבת משפחה קרובה אני קונה חלוק רחצה, לבן משפחה קרוב אני מביאה אימונית או חצי תריסר טי־שרט'ס לבנות, 100% כותנה. מתנה בלתי־מקובלת לחתונה היא צמר מגבות לאמבט, לו ולה, בצבעים תואמים ובגודל שאפשר להתעטף בו.

עדיין לא העזתי, אבל אני עדיין משתעשעת ברעיון להביא לחתונה ציוד לימי סגריר: בקבוק גומי למים חמים או כרית חשמלית; "מנורה כחולה" (שהיא עדיין יעילה, כמו יתר תרופות הסבתא), מרחום ותרמוס קטן לתה עם לימון.

ידידים שובבים נוהגים לבקר, אחת לכמה חודשים, בחנות מין ולהצטייד שם בכמה מתנות לא־שיגרתיות. חביבות עלי המתנות הללו מפני שהסרת העטיפה שלהן כרוכה בצחוק כללי מידבק, וזו פתיחה טובה לערב.

מתנות שיש לי אליהן יחס מיוחד, אפילו איני יודעת מה אעשה בהן, הן המתנות שמביאים לי הילדים. המתנות שמביא לי הבעל מחו"ל, בלויית ההקדמה „הן בטח לא תהיינה טובות עליך", והוא – בדרך כלל – צודק.

מי שקבע ש„שונא מתנות – יחיה", לא התכוון לסוג זה של מתנות אלא למתנות שיש להזהיר מפניהן, ואת זה ייטיב לעשות הפתגם הבא: „אם נוכל נותן לך מתנה, דע כי בא לקחת תחת זוז מתנה". ואשר למתנות הניתנות מתוך חשבון: „מקבל מתנה, עבד הוא לנותנה", כך.

■ „אוהב מתנות – שונא חופש".

■ „הנותן לך מתנה – בברכה ותשלום".

■ „הנותן משעבד – המקבל משועבד".

עכשיו, כמובן, כבר איני רוצה דבר. אני שונאת מתנות וחברות שלי ממחנה הנשים היחידניות מדווחות לי: הגברים שלנו לא נוהגים להביא מתנות. אנחנו בוודאי לא יודעות איך ומתי לבקש. ואם ביקשנו, ברגע של חסד, ולא קיבלנו – זה היה מעליב מכדי שנבקש פעם נוספת.

אז מוטב לשכוח מנושא המתנות. הם סבורים כי הם עצמם – המתנה.

תמר אדיבי

תיבת דואר / עברית ולא כדורגל

שלום רב,

קראתי בעיון את רשימתך "כדורגל במקום עברית", וכמי שהיה קרוב לנושא החינוך היהודי בארה"ב במשך שנים מספר, אני מבקש להוסיף:

במשך דורות גילו הורים יהודים עקשנות ומסירות לשם קיום מצוות "ושננתם לבניך". המאבק של הורים יהודים עם החברה הסובבת אותם מחד ועם ילדיהם מאידך היה יסוד־מוסד להמשכיות העם. הורים במזרח אירופה, בצפון־אפריקה, בדרום אפריקה ובערבות רוסיה הקפידו לשנן לילדיהם תורה, מצוות, דף גמרא ופרק משניות.

הילדים ראו את המאבק העקשני והבלתי־מתפשר של ההורים, והבינו את חשיבות הדרך. על כן שום פיתויים לא עמדו בדרכם, והשאלה "כדורגל או עברית" לא עלתה כלל. התשובה הישירה היתה "עברית ולא כדורגל". כך נשתמרה הקהילה היהודית, אותה קהילה – בעיקר במזרח אירופה – שהיתה הבסיס המרכזי ליהדות ארה"ב.

חילופי הזמנים והתמורות בהשקפות עולם, במידה לא מעטה בהשפעת ערכי היסוד של החברה הפלוראליסטית האמריקנית, הם שהביאו למיפנה הגדול המשתקף בירידת מספר התלמידים. ככל שאנו מתרחקים מדורות ההורים והסבים שבאו ממזרח אירופה, כן קטן מספר התלמידים. הערך העליון של קיום העם יורד, ואולי כבר אינו קיים כלל ועיקר.

לעתים קרובות לא שולחים הורים את ילדיהם לחינוך היהודי מפאת מחירו. שכר הלימוד בבתי־ספר מוספים גבוה למדי, וראה זה פלא, דווקא בעיירות הקטנות – שם כמעט שאין קהילה יהודית – מתעקשים ההורים ללמד את ילדיהם יהדות, ומוכנים לשלם כל מחיר. בניו־יורק ובשאר המרכזים הגדולים, כהם העניין נראה לכאורה "מסודר" – התוצאות מדברות בעד עצמן.

יואל רפל

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 6 ל־12 במארס

דגים (19 בפברואר עד 20 במארס)
נסו להיות פחות ביקורתיים ביחס לקרובי משפחה; מוטב לשים את הדגש על הצדדים החיוביים. אל תניחו לדברים קטנים להרגיז אתכם. זה לא הזמן לדאוג לענייני הקריירה – מוטב לטפל בדברים הקשורים בבית.

טלה (21 במארס עד 19 באפריל)
„משחקי כוחות" היא מלת המפתח לגבי עסקות פיננסיות שתעשו השבוע. לעומת זאת, בזירה החברתית צפויים רגעים נעימים של חיבה ואהבה. אתם מרגישים קצת מתוסכלים בגלל תגובה מצד מישהו.

[illegible] (21 באפריל עד 20 במאי)
[illegible] עם שותף או בן־זוג מעט מסובכים משום [illegible] – אף אחד אינו מוכן לוותר. אך בתחום [illegible] נפתחו לפניכם השבוע דלתות. אין זה [illegible] לבקש תמיכה כספית מאחרים, ויש להישמר [illegible].

[illegible] (21 במאי עד 20 ביוני)
[illegible] העבודה מישהו מנסה להתגרות בכם ולג[illegible] לכם להגיב, אך היזהרו לא לבלוע את הפיתי[illegible] חדשות טובות יגיעו אליכם מרחוק. המצב בין [illegible] אינו מזהיר; נסו לפרוק מתחים שהצטב[illegible].

[illegible] (21 ביולי עד 22 ביולי)
[illegible] הבדוקה לאושר בימים אלה הם רגעים [illegible] עם מישהו אהוב. אל תניחו לטיפוסים [illegible] לקלקל אותם. נטייה למצבי־רוח עלולה לג[illegible] אתכם לעולם פרטי משלכם; התעלו מעל [illegible] הקטנים.

[illegible] (23 ביולי עד 22 באוגוסט)
[illegible] המעורבים בעיסקיכם עלולים לשבש [illegible] את התוכניות, ובני משפחה נוטים לנדנד [illegible] בגלל העבודה; יגרמו לכם להיות מוטר[illegible] [illegible] לריאוח בנפש האהובה ולשאוב ממנה [illegible].

[illegible] (23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
[illegible] משאירים רושם טוב על אנשים שב[illegible] [illegible] עסקים; היזהרו מפני זאבים [illegible] אתם מרגישים שמישהו עוצר את [illegible] משפחתי תובע מכם תשומת־לב [illegible].

מאזניים (23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
השבוע צפויים טיולים רומנטיים שיהיו מהנים מאוד. לא כדאי לצאת עכשיו לקניות, במיוחד לא דברים חשובים, שכן טיפוסים מפוקפקים ינסו לנצל אתכם. פרוייקט מסויים מצריך מחשבה נוספת.

עקרב (23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
אנשים אוהבים אינם צריכים לתחרות זה בזה. שימו דגש על שיתוף פעולה, והשתתפו בשמחות של חיי המשפחה. עבודת צוות תניב את התוצאות הטובות ביותר. בתחום הכספי – השיפוט שלכם אינו במיטבו.

קשת (22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
תנו לאהבה לשלוט בחייכם, ואל תניחו לרגשות טינה לקנן בלבכם, במיוחד בנושאים הקשורים לעבודה. בין שותפים צריכה לשרור השבוע הרמוניה. זה זמן טוב לבילויים – שימרו על מצב־רוח טוב.

גדי (22 בדצמבר עד 19 בינואר)
התמונה הפיננסית מתבהרת והולכת, אך אל לכם להזניח את הפרטים הקטנים. טיפוס תחרותי ומי־סוכן עלול לקלקל לכם את הסיכויים בתחום החו־מגטי. בפיו של בן משפחה יש בשורה טובה בעבורכם.

דלי (20 בינואר עד 18 בפברואר)
השבוע אתם עלולים להיפגש בטיפוסים בלתי מתפשרים בתחום הקריירה. הצטרכו לשים את הדגש על חיזוק הקשר עם אהובים; תיהנו לצאת יחד למקום מיוחד. אל תניחו לאנשים פלגמטיים לקלקל את האווירה.

פנטהארד

יואל לב

את קין

בתוך העולם המוגן של אורי, מערכת היחסים שלו עם אביו היא מעין עקב אכילס שחץ הכאב ננעץ בו עמוק, והוא זורע את ארסו בגבר הזה המתקרב לגיל החמישים.

גליה מכירה את מקום הכאב הסמוי הזה ועוקפת [illegible] בזהירות. קצת מוזר שבתוך עורך־הדין המכובד, [illegible] הישגים והמעמד, עדיין מסתתר ילד קטן [illegible] המתחנן לאהבת אביו, ילד הנושא עלבונות [illegible] שאבא העדיף את אחיו על פניו. אורי, היודע [illegible] כאנשים, אסף בבית־המשפט, אמן הניסות [illegible], נמס לגמרי כשהדברים נוגעים ליחסיו עם [illegible]. הוא משרת את אבא כמו ילד המבקש לרצות אל [illegible], ואינו מבין מדוע האל איננו שועה למתנותיו. זה [illegible] כאב קדמון של קין שהאל העדיף את מינחת אחיו הבל על מינחתו שלו, קין הנושא על מצחו את אות הקלון של אדם בלתי־אהוב.

גליה למדה על מסכת היחסים המורכבת שבין אורי לאביו בן ה־80 מסידרה שלמה של פרטים קטנים, כמעט בלתי נחשבים, בעת שהיו מבקרים אותו בביתו בשכונה הקטנה הסמוכה לתל־אביב. אורי הוא שהוציא את אביו מהשכונה הדלה בה התגורר שנים רבות והעביר אותו לבית כפרי קטן, בן קומה אחת, עם גינה שתחת עציה יכול הזקן לשבת ולנות. כאן הוא עדיין יכול לחוש את מעט הבטחון שנותר לאדם זקן שכל השאר כבר נלקח ממנו על־ידי הזמן. אורי מבקש לפצות אותו על כך ולהעניק לו לפחות מעט שלווה – מנוחת הלוחם.

אבל אבא קיבל הכל כמובן מאליו, כאילו היה זה מס שאורי חייב לו. פעם, בשבת של גשם סוחף, כשהאב נסע לחיפה להתארח שם, קם אורי ונסע להחזיר אותו הביתה. „עצם הרעיון שהזקן היקר הזה יתחיל להיסחב במוצאי־שבת כאוטובוסים..." – אמר לגליה. וגליה הבינה. שעה ארוכה המתין לו בחוץ, וכשהזקן יצא, פגש אותו כאילו באקראי. אבא שאל „מה אתה עושה כאן?", ואורי אמר „פשוט עברתי בסביבה". אביו נכנס למכונית ונסע עד ביתו הסמוך לתל־אביב, שקוע בשתיקת האבן הקפואה שלו. אינו חש שבנו מבקש לשוחח. אמר שלום, ונבלע בבית.

גליה יודעת את האהבה הכואבת של אורי לאביו. בשנות נישואיהם הראשונות אפילו קינאה בה. „מתי כבר תתבגר, לכל הרוחות", נהגה לשאול את אורי. „מתי תבין שהוא לא מתייחס אליך. אתה כבר לא ילד הזקוק לאהבת האב. יש לך משפחה משלך, ילדים שאוהבים אותך. יש לך אותי".

העובדה שאורי נשאר ילד הזועק לתשומת ליבו של אביו גרמה לך לחוש שלמרות חיי נישואיהם הנעימים, למרות שראתה עצמה כידידתו הטובה ביותר של אורי, למרות היחסים הפתוחים והחברות שביניהם – לא הצליחה לטעת בו את הבטחון העצמי העמוק של אדם החש עצמו נאהב, ולעקור את עלבון הילד הקטן שאבא העדיף על פניו את האח האחר.

במשך הזמן הבינה שלעולם לא תוכל לשנות את אורי. החומר הרך של עולם הילד, כמו חימר רגיש, התגבש והתקשה, עבר בתנור האש של החיים, והצלקות והעיוותים נקבעו בו לתמיד. לא היה לכך שום קשר לגליה או לאיכות חיי הנישואים שלהם. יחד עם זאת גם למדה להעריך את האהבה החד־צדדית של אורי לאביו. אנחנו הרי אוהבים אדם גם בגלל החולשות האנושיות שלו, וזו היתה חולשה שהפכה את אורי, הפרקליט המצליח, לאנושי יותר, ועל כן קל יותר להבנה.

ואז באה פרשת מחלתו של אבא. שכנה צילצלה. אבא מרגיש לא טוב. אורי הגיע. כמו תמיד מצא את הישיש רובץ על הכורסה. פניו קפואות במין ארשת קרה של מסכת עץ אפריקנית.

גליה אמרה: „האפריקנים משתמשים במסכות כדי להסתיר את הפנים האמיתיות שלהם". ואורי אמר: „אם כך, הרי מעולם לא ראיתי את הפנים האמיתיות של אבא", ולאחר הרהור הוסיף בקול כואב: „בעצם זה לא נכון. כן ראיתי את הפנים האחרות שלו. זה היה כשהוא הסתכל על האח שלי. אז היו לו פנים אוהבות, חמות. הפנים שלעולם לא הראה לי".

לגליה הזכיר אז הזקן פסל של אל יווני בעל שתי פנים. פן אחד, קודר וקשוח, פונה אל אורי. פנים חסרות רחמים של מי שאי־אפשר לרצותו. ופן אחר, מופנה אל הבן השני, מחייך רך ואוהב. איזה מין אב גורם לכל אחד מבניו לראות רק צד אחד של אישיותו?

אורי בישל לאבא כשתלה, האכיל אותו, החליף את מצעיו. ואבא, כרגיל, שאל „למה באת?". אורי נהנה מיכולתו להעניק לו שרות, אך גליה ראתה בכך מעין עבודת־פולחן של אליל קדום שאין לרצותו, אך הכוהנים המשרתים אותו ממשיכים לנסות.

שעה ארוכה לאחר שאורי טרח לטפל בזקן עוד המשיך לשבת שם, ממתין שאבא יואיל לדבר איתו. אולי יגיד תודה. אולי יספר לו על מחשבותיו או יבקש לשמוע על חייו שלו, על הצלחותיו. „אני חושב שאת המירוץ שלי להשיג הישגים, לזכות בתהילה מקצועית, ערכתי בעיקר כדי לרצות את אבא, להוכיח לו שאני שווה. לגרום לו להצטער על כך שלא הבין אותי או העריך אותי. את כל האנרגיה שהשקעתי בהקמת משרד מצליח השקעתי בעצם כדי שיום אחד הוא יתבונן בי ויגיד 'אני גאה בך'. אבל הוא לעולם לא אמר זאת".

את יובל השמונים של אביו חגג לו אורי ברוב פאר. הזמין את כל קרובי המשפחה והידידים, שכר שירות קייטרינג יקר, קישט את גינת הבית בפנסים צבעוניים ושולחנות ערוכים. אפילו שכר אדם מיוחד לנהל את הטקס, אמן שהתפרסם בחוש ההומור שלו.

אורי ישב בירכתי הגן, רחוק משאר החוגגים, מתבונן בהערצה באביו, שמח להבחין בחיוך הסיפוק שעלה על פניו. לאחר שכולם כבר הלכו נשאר שם, אחרון, מקווה, אבל אבא אפילו לא אמר לו תודה. רק לחץ את ידו של הבן, היפנה לו עורף ונבלע בתוך הבית.

אחר־כך גליה מצאה עצמה מתפללת למותו של הישיש. רק המוות הזה יגאל את אורי ממעגל הקסם הארור שהוא לכוד בו מאז ילדותו. אך רק כאשר נפטר הישיש הבינה שעכשיו לא נותרה לאורי אפילו התקווה שיום אחד אביו עוד יפייס אותו, שיום אחד עוד ינשק את מצחו הצרוב באות קין וימחק בכך את הצלקת של חסרי האהבה.

לאחר מות־אביו הציעה גליה לאורי שהיא תיקח על עצמה את התפקיד העצוב לטפל בדירה ובחפצים שנשארו בה. עשתה זאת בעדינות. כאשר פתחה את השידה הכבדה שעמדה בסלון, גילתה בתחתיתה מגירה נעולה. כשהצליחה לפתחה, צנחו מתוכה עירמות של קיטעי עיתונים שנגזרו באהבה, ביד רואגת, ובכולם כתבות וסיפורים שנגעו לעבודתו של אורי, למשרדו, להצלחותיו המקצועיות, מהם מלווים בצילומו.

הישיש העקשן שלא הואיל לגלות לאורי את אהבתו, עשה זאת בחשאי, במספריים. היה כאן כל מה שנכתב על אורי מאז שהתחיל להתפרסם, והיו כאן גם מחברותיו של אורי מבית־הספר, התעודות עם הציונים, עבודות מהתיכון ומהאוניברסיטה. הכל צרור, קשור ומסודר ביד אוהבת.

יהלומי הקרמלין

(המשך מעמוד 41)

כפי שנהוג בבריה"מ לטפל במנהיגות קודמת: ברז'נייב ניצח על מקהלת המגנים את מדיניות קודמו, כרושצ'וב. כרושצ'וב חשף בנאום סודי בועידה ה־20 של המפלגה את מעללי סטאלין. אנדרופוב עשה זאת לברז'נייב ועתה ממשיך באותה מסורת גם מיכאיל גורבצ'וב.

מייד לאחר שברז'נייב הסתלק הודח שצ'ולקוב, וזמן קצר לאחר־מכן הוא התאבד. גם צביגון שלח יד בנפשו – כנראה משום שנכשל במאמציו להשתיק את סערוריית השוד ופרשיות השחיתות של משפחת ברז'נייב. האידאולוג של המפלגה, מיכאיל סוסלוב, מת בנסיבות לא ברורות בבית־חולים. „הצועני" בוריאצה ומנהל הקרקס קליבטוב נעצרו לחקירה ארוכה, ולבסוף נמצאו מתים בכלא לוביאנקה, בנסיבות מסתוריות. על פי גירסה אחת, שבה דבק גנדלין, הם נחנקו בטרם משפט. על פי גירסה אחרת נעלמו עקבותיו של בוריאצה ואילו קליבטוב – שנהג ליטול שוחד מאישים נכבדים להם איפשר לטייל עם הקרקס שלו בחו"ל, ואת היהלומים שנגנבו בעבור הסינדיקט הבריח לבריה"מ כשהם מוחבאים בפי הטבעת של פילי הקרקס – נשלח למאסר עם עבודת פרך ל־13 שנה. כן נלכד יורי סוקולוב, מנהל בליכו המזון הענק "גסטרונום 1", גם הוא ידיד אישי לשעבר של גלינה ברז'נייב, שהואשם בהברחות ובחיי מותרות והוללות. סוקולוב נידון למוות בירייה.

בחודש שעבר הגיע גם תורו של צ'ורבנוב, חתנו בן ה־51 של ברז'נייב – אחרון האח"מים שנותר בחיים ממשתתפי הכנס הסודי של הק.ג.ב. בינואר 68'. הוא הואשם במעשי שחיתות ובמעילה בכספי ציבור. במסיבת עתונאים רשמית מסר דובר משרד החוץ הסובייטי גנאדי גראסימוב לכתבים זרים כי צ'ורבנוב נכלא בכלא לפורטבו, לאחר שנתגלה כי הבריח מכוניות פאר והרוויח סכומי־עתק בעסקות מפוקפקות. מעצרו הוא חלק במבצע חשיפת גל מעשי השחיתות מתקופת ברז'נייב, הנערך כיום בהשראת גורבצ'וב.

פילגש עירומה ל„מארח גרוזיני"

ספרו הראשון של ליאונרד גנדלין, "מאחורי חומות הקרמלין", עליו שקד 25 שנה, ראה אור בלונדון ובו חשף, לראשונה, את חיי ההוללות והמותרות של צמרת השלטון הסובייטי בתקופת סטאלין.

„לרודן העריץ היתה פילגש, וורה דווידובה, יפהפיה, כוכבת האופרה המוסקוואית. פעם כתבתי עליה במגזין 'אוגניוק'. לאחר מות סטאלין, ב־53', הזמינה אותי לביתה ובסידרה של 105 פגישות, חלקן חשאיות, חשפה את סיפורה המדהים. הראיונות תועדו על גבי נייר דק ממנו עושים 'מאכורקות' (סיגריות מתוצרת בית), ללא העתקים – ונשלחו בקופסאות שימורי לפתן לשתי כתובות: לחווה אמריקנית, שבה שהתה בתו של טולסטוי (מתה לפני זמן מה, בשנות ה־90 לחייה), וללונדון. גם סולז'ניצין הבריח כך את כתבין למערב. כאשר יצאתי מבריה"מ, הועבר החומר הזה לישראל".

19 שנה היתה דווידובה ידידתו האינטימית של סטאלין, וקשורה למהלכים פוליטיים רבים שהתחוללו בבריה"מ באותם ימים. הפרטים שחשפה היו ראשונים מסוגם על הנעשה מאחורי חומות הקרמל. מלנקוב, ראש הנ.ק.וו.ד., הגמד יז'וב, הרמטכ"ל הסובייטי טוחצ'בסקי, שהודח והוצא להורג בפקודת סטאלין – כולם ועוד מנהיגים אחרים חיזרו אחריה. דווידובה גילתה כי במהלך המגעים החשאיים שניהלה מוסקווה עם ברלין הנאצית, לקראת הסכם מולוטוב־ריבנטרופ, התכונן סטאלין לארח בקרמל את היטלר ולצורך זה נצטווה ה"בולשוי" להכין במהירות אופרה של ווגנר. סטאלין נעלב על כך שהיטלר לא בא אליו.

דווידובה סיפרה כי שמעה את סטאלין אומר: 'זה שיהודי משמש כאן בתפקיד שר חוץ (ליטווינוב)', זה ממש בלתי־נסבל', והוסיף: 'כדבר הזה אין בשום מדינה בעולם'. כן שמעה אותו נועד בשדיו: 'מי אתם בכללז הייתם איכרים ורועי־חזירים מסריחים, ישנתם באורווה. אבל מאז שעשיתי מכם קומיסרים, למדתם לגנוב...'

סטאלין עם פילגשו וורה דווידובה

סטאלין הכיר אותה ב־1932 לאחר שראה אותה על הבמה מיד הזמינה אליו לקרמלין, וכשסירבה לחיזוריו נער בה: 'אסור להעליב מארח גרוזיני'. לאחר שהעניקה לו מחסדיה ונענתה לדרישתו לראותה תמיד עירומה, העמיד לרשותה סטאלין דירת פאר. הוא היה אז בן 54 והיא בת 28. 'את אשה אמיתית. כל האחרות בחיי היו פרות', אמר לה.

לפני מותו דרש סטאלין ממזכירו האישי אלכסנדר פוסקרבישוב, שהיה אחראי על הבילוש אחר ראשי המפלגה, לחסל את דווידובה – אבל המזכיר הציל את חייה. כרושצ'וב גירש אותה ממוסקווה לטיבליסי, שם לימדה עד לפני זמן מה בקונסרבטוריון למוסיקה והתרפקה על זכרונות עברה.

אלכס דורון

העד

(המשך מעמוד 8)

"אבל היה קשה פה, קשה מאוד. העויינות של האוכלוסיה בארץ היתה איומה, וזה כאב לי יותר מכל דבר אחר. אנשים שאלו למה באתם הנה, מי צריך אתכם? הרבה מאוד זמן הרגשתי שגם כאן אני זר. וגם כאן הייתי בודד כמו כלב. כשהייתי בצבא וכולם יצאו לחופש, לי לא היה לאן ללכת. הייתי מסתובב ברחובות תל־אביב כל הלילה, כי לא היה בית שיכולתי להיכנס אליו. פעם באתי לשוטר שעמד באלנבי, על־יד הים, והתחננתי בפניו שיאסור אותי. כך לפחות יהיה לי איפה לישון. הכי גרוע היה בשבתות ובחגים. משפחות שלמות היו מתכנסות ביחד, ולי לא היה עם מי לחגוג. איש לא פתח אז את ביתו. הייתי יושב לבד ובוכה מגעגועים לאבא ואמא. וגם לא היתה עבודה, וגם פה סבלתי חרפת רעב. היה קשה. אבל בכל זאת זה שלנו, והנה עכשיו הכל אחרת. יש לי שלושה ילדים נהדרים, וחמישה נכדים, וכולם מסודרים ולא עזבו את הארץ. מי היה מאמין. טוב, הרי אי־אפשר שבחיים של כך־ארם רק יהיה רע".

בסופו של דבר השיג פנחס עבודה ב"סולל בונה" ושם עבד כמעט ארבעים שנה. ב־1950, כשהיה בן 24, הכיר את זהבה שהיתה אז בת 18, ונישא לה. היא היחידה שיודעת את סודותיו המכמוסים ביותר, שעוברת איתו יום־יום מחדש את הזכרונות. על הילדים לא רצו להעמיס. רצו שיהיו כמה שיותר נורמלי. בכלל, הכל היה בשביל הילדים, כדי שיהיה קצת יותר לתת להם

ירד פנחס לעבוד בערבה. היה מגיע הביתה פעם בשבועיים, עייף עד קצה גבול היכולת, וביום ראשון, כשהיה שותה בארבע לפנות־בוקר את כוס התה שהכינה לו זהבה לפני שנסע בחזרה, היה אומר לה: „אני כל־כך עייף שהייתי מוכן לישון פה, על רצפת המטבח". אבל בשביל הילדים הכל היה כדאי. כך אפשר היה לקנות להם עוד ספר, לאפשר להם ללמוד נגינה, לתת להם מעט יותר. הוא הרי היה בגילם כשעמד ליד איוואן האיום, ספג מכות־רצח במוטות גומי ובחבלים, ראה את הרבבות נדחסים למשרפה. לילדים שלו יהיה הכל.

והזכרונות איתו תמיד. עד היום אינו מסוגל ללכת לשפת־הים. לא יכול לראות גופות עירומים. עד היום כשהוא רואה תהלוכה של ילדים, בט"ו בשבט, נאמר, הוא בוכה. זוכר תהלוכות אחרות. לילדים סיפר, אבל לא הכל. „יבוא יום ותדעו הכל", אמר להם. והיום הזה הגיע עם משפטו של דמיאניוק. הילדים והחתנים והנכדים – כולם היו איתו שם, בבית־המשפט, רואים את אביהם ממלא את חובתו הקדושה. מספר את הזוועות. והיתה בכך משום נחמה קלה, כמו להניח קרח על כוויה קשה. פנחס אפשטיין, מוקף במשפחתו הגדולה, מעיד נגד איוואן האיום. אז אולי בכל זאת יש אלוהים? „אין. יש גורל".

זה כבר המשפט החמישי שבו הוא מעיד מול פושעים נאצים. שני משפטים היו בגרמניה, אחד כ"מיאמי־ביץ'", ארה"ב, נגד פודרנקו, אחד בקליוולנד נגד דמיאניוק, בעקבות בקשת ההסגרה של ישראל לפני חמש שנים. אבל זה המתנהל עתה הוא הקשה מכולם. „בגלל האיש שנגדו הוא מתנהל. איוואן היה הגרוע מכולם, החיה האיומה ביותר, הרוצח הגדול ביותר, הוא היה צמא־דם, נהנה לענות אותנו ולהרוג ולהכות ולהשפיל כמה שרק אפשר".

ואולי בכל זאת דמיאניוק איננו איוואן האיום?

„זה איוואן האיום. אני בטוח בכך כמו שאני בטוח שעכשיו יום. מה פתאום טעות אחרי ארבעים שנה. אין טעויות. אי־אפשר לשכוח את העיניים שלו, את האף, את העורף הגדול, את הידיים שהיכו בנו באכזריות נוראה. מה פתאום לשכוח? זהו איוואן, הנורא מכל הסאדיסטים שהיו שם. כשבאתי למשפט בקליוולנד, ביקשו ממני להסתכל עליו כדי לזהות אם זה האיש. נתתי מבט חטוף אחד והרגשתי צמרמורת בכל הגוף, רעדתי כמו עלה, הרגשתי שאני נחנק. עמדתי פנים אל פנים מול איוואן. אני לא יכול להסביר מה עברתי. אי־אפשר להבין. איך אדם מסוגל היה לעשות מה שהוא עשה? איך הוא יכול היה להתחתן, אחרי כל מה שהוא עשה לנשים, דקר אותן באכזריות בכל גופן, התעלל בהן. וילדים? מה הוא עשה לילדים קטנים?"

„ואחרי כל זה עוד מציגים אותו בעתונים בארץ כאיזה מין איש טוב־לב שלא יודע מה רוצים ממנו. כשאני ראיתי את הצילומים ב'עולם הזה' חשבתי שאני מתפלץ: יושב לו האיוואן הזה עם הנכד על הברכיים. כאילו כלום לא קרה. ואני יודע מה הוא עשה לילדים בגיל של הנכד שלו. והעתונאית שריאיינה אותו ומספרת לכולם איך הוא שלח לה פתקים, ואיך הוא נופף לה ביד. כאילו לא קרה כלום. אף־פעם לא נצליח להסביר כאן לאנשים מה עשה איוואן האיום. מי שלא ראה את זה לא יוכל לתפוש, כמה שלא נסביר. לא, אין שום אפשרות שזה לא איוואן. אני הייתי שם, ואני זוכר. והמשפט רק התחיל. אני לא רוצה לגלות הברים שיכולים לקלקל. אבל את וכולם תראו מה שעוד יהיה".

יעל פז־מלמד

שיא ישראלי חדש!

רגע השיא כולו שלך!

מופע הפתיחה של משחקי הפועל

הארוע המרכזי של יום העצמאות

ב-4 במאי, יום העצמאות יפתחו משחקי הפועל ה-13 במופע שלא היה כמותו.
מופע הפתיחה שיעניק לישראל את אחד מרגעיו היפים ביותר. אלפי מתעמלים ינועו על
הרחבה בתשלובת נדירה של צבע ותנועה. מאות זמרים ימלאו את הלילה בצלילים אהובים.
פעלולי זיקוקין יאירו את שמי תל אביב וסביבותיה. נציגי משלחות ספורטאים
מעשרות מדינות יצעדו לנגד עיני עשרות אלפי הצופים. מופע גלישה נועז יעצור את הנשימה
לכמה שניות. כל זאת - במופע הפתיחה של משחקי הפועל ה-13. רגע גדול לך ולמדינה.

מועדון מטיילי מעריב

פרטים: "מועדון מטיילי מעריב"
מערכת "מעריב" רח' קרליבך 2, תל-אביב, טל. 03-439207
פתוח ברציפות בין השעות 8.30 עד 17.00

חופשות בארץ

★ **גלגליל בפורים.** חופשה משולבת בטיולים מודרכים ברכב. לינה בכפר חיטים, בבתי עץ הולנדיים 13–15.3.87.

★ **טיסה בשמי הארץ בפורים.** סיור אווירי במטוסי ארקיע, בשבת 14.3.87 מנמל בן גוריון. סה"כ 50 דקות, כולל הסברים. שהייה באוויר 20 דקות.

★ **פסח כהלכתו.** במלון הנסיכה בנתניה, למשפחות שומרות מסורת. 8 לילות פנסיון מלא, כולל ליל הסדר. 656 ש"ח לאדם בחדר זוגי.

★ **פסח בצפת.** במלון "נוף הגליל" שלושה לילות, 190 ש"ח חצי פנסיון. 17–20.4.87.

★ **החרמון וצפת.** יומיים בגליל, ביקור בחרמון, לינה במלון "נוף הגליל" 20–21.3.87.

★ **שבוע ציור בצפת.** יצירה בטבע ובנופי צפת והסביבה 5–9.4.87.

★ **טיולי יום.** אמציה, ביקור במערות חזן, כולל סיור במוזיאון הבדווי. 21.3.87.

★ **חרמון.** שבת 14.3.87, ראשון (פורים) 15.3.87, שבת 28.3.87.

שורשים

שלושה סמינרים

★ **פורים – הוללים, שיכורים וחוגגים**
מלון "באזל" ת"א 13–15.3.87.

★ **המשיח והשקר – שבתאי צבי**
מלון ניר עציון 27–28.3.87

★ **מהאסיים ועד נטורי קרתא**
אילת, 21–24.5.87

מיוחד לקוראי מעריב
טיולי פסח ואביב
עם מדריכי "נאות הכיכר"

שובר לקבלת מידע מפורט
לכב'
"מועדון מטיילי מעריב"
מערכת "מעריב"
רח' קרליבך 2
תל-אביב – 67132
אני מעוניין/ת בחוברת מפורטת על טיולי פסח ואביב.
שם: ....
כתובת: ....
מיקוד: .... טלפון: ....

★ **תורכיה.** טיול קלאסי של 15 יום. יציאה: 3.4, או טיול קצר של 8 ימים לאיסטנבול ולחוף המערבי. יציאה: 6.4; 17.4.

★ **יוון.** מסלול קלאסי של 18 יום כולל איי הים האגאי. יציאה: 3.4; 6.7, ומסלול של 11 ימים בעקבות 3 התרבויות. יציאה: 3.4; 6.7.

★ **יוגוסלביה.** 16 יום. יציאה: 15.4; 26.5; 24.6.

★ **יוגוסלביה – אוסטריה.** 17 יום. יציאה: 12.4; 17.5; 14.6.

★ **יוגוסלביה – הונגריה.** 18 יום. יציאה: 5.4; 10.5; 7.6.

★ **הונגריה.** 8 ימים. יציאה: 5.4; 10.5; 7.6.

★ **קניה.** טיולי ספארי של 17 ו-10 ימים. יציאה: 8.4.

★ **ספרד ופורטוגל.** מסלול קלאסי של 15 יום. יציאה: 9.4; 28.5; 25.6.

★ **מצרים.** מסלול קלאסי של 8 ימים. יציאה: 5.4; 10.4; 3.4; 14.4. מסלול של 6 ימים למצרים התחתית. יציאה: 14.4.

★ **תאטרון בלונדון.** 10 ימים. יציאה: 12.4; 7 ימים, יציאה: 15.4.

★ **סקנדינביה.** מסלול קלאסי של 16 יום. יציאה: 30.5.

פרטים: מועדון מטיילי מעריב, רח' קרליבך 2, ת"א טל. 03-439207

מועדון הבריאות של דליה ניר

"מועדון מטיילי מעריב" בשיתוף עם "משקל קל"
מודיעים על
מחזורי נופש והרזייה
במלון "פאלאס" בנתניה, בפיקוחה של דליה ניר

"שבוע הנופש וההרזיה" מתחיל ביום ראשון בשבוע ומסתיים ביום שישי. מדריכה צמודה לכל מחזור. האירוח במלון הוא על בסיס פנסיון מלא ויכלול שלוש ארוחות עשירות, אך דלות בקלוריות.
מחזור ראשון: מיום ראשון, 22 במארס, עד יום שישי, 27 במארס.
מחזור שני: מיום ראשון, 26 באפריל, עד יום שישי 1 במאי.
מחזור שלישי: מיום ראשון, 24 במאי, עד יום שישי, 29 במאי.
המחיר: 435 ש"ח לאדם בחדר זוגי, כולל כל המסים. תוספת ליחיד בחדר: 20 ש"ח ליום.
פרטים: "מועדון מטיילי מעריב", רחוב קרליבך 2, ת"א, טל': 03-439207; "משקל קל", טל': 03-236043.

מבצע מיוחד לקוראי "מעריב"

טוס PAN AM למיאמי וגלה את פלורידה ב־9 דולר בלבד!

עוד בתכנית החדשה:
★ שיט־חופים לאיי בהאמה
★ דיסני וורלד, 5 לילות עם רכב צמוד

ביצוע: "מלחי" ו"פאן אם"

אנטרטיימנט - הנאה שלמה בחצי המחיר

מועדון מטיילי מעריב

אל:
מועדון מטיילי מעריב רח' קרליבך 2, תל-אביב
טל. 03-439111

שם משפחה   שם פרטי   מס' טלפון

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע שבין 27.2.52 – 6.3.52. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

חפוש קרובים
מחפשים את כל שלמה או לבנר מרושינן (גליציה) ... מחפש אותו מקס נויבגורן ... 7008/32.

השבת אבידה
כל רכושי, סך מאתים ל"י, אבד לי ביום ג', בדרך מבני ברק לתל־אביב. אני אדם זקן, עילה חולה, מבקש בכל לשון של בקשה את המוצא להחזיר את רכושי למשטרת רמת גן ואשלם דמי טרחה 25 ל"י.

ארה"ב לא תלחץ לשיחות שלום

"ממשלת ארה"ב לא תתערב ולא תלחץ על ישראל ועל ארצות ערב לנהל שיחות שלום, כי כל המאמצים שלה עד כה לא נשאו פרי", אמר פקיד ה"סטייט דפרטמנט" לסוכנות "יונייטד פרס" בוואשינגטון.

ממשלת ארה"ב סבורה, אמר הדובר, כי על ישראל לעשות ויתורים אם היא רוצה לרכוש ידידים במזרח התיכון, ידידים הנחוצים לה למען פיתוח קשרי המסחר שלה.

"אך כל עוד ישראל מקבלת עזרה כלכלית אמריקנית, אין היא מרגישה הכרח בשלום עם ארצות ערב למען פיתוח יחסים כלכליים אתן".

חילופי גברא בשרות החוץ

שינויים רבים עומדים לחול בשרות החוץ הישראלי בחדשים הקרובים.

ש. דיבון, המנהל בפועל של מחלקת המזרח התיכון, עומד להתמנות מזכיר ראשון בצירות ישראל בפאריס. בינתיים מרכז את המחלקה משה ששון, בנו של הציר אליהו ששון.

אמיל נג'אר, יועץ הצירות בפאריס, עומד לחזור לקריה, וכנראה ינהל את מחלקת מערב אירופה במשרד החוץ.

גרשון אבנר, המנהל עכשיו את מחלקת מערב אירופה, יוצא בסוף השבוע למו"מ השילומים וכנראה לא יחזור יותר להנהלת המחלקה, כי אם יקבל תפקיד אחר בחו"ל.

שמואל בנדור, מנהל מחלקת ארה"ב במשרד החוץ, החוזר השבוע מארה"ב, מוצע לתפקיד המזכיר הכללי של משרד החוץ.

נחתם חוזה ההענקה

הסכם על ההענקה האמריקאנית לישראל נחתם הבוקר בקריה בין ממשלת ישראל ובין ממשלת ארצות הברית.

ההסכם הוא לסכום של 50 מיליון דולאר כעזרה לקליטת עולים. הסכם על סכום נוסף של ההענקה, 15 מיליון דולאר לעזרה טכנית, ייחתם בעוד כמה שבועות.

בן־גוריון מגנה את זקן השופטים

"המכתב, אשר שלח נשיא בית הדין העליון את יוחר הכנסת הוא מעשה בלתי קונסטיטוציוני", אמר היום בכנסת ראש הממשלה – "ונשיא בית הדין העליון היה מיטיב לעשות אילמלא היה מכניס את עצמו לויכוח פוליטי".

דברי מר בן־גוריון היו מכוונים אל מכתב זקן השופטים, שנשלח בשם שאר השופטים בתגובה לנאום שר המשפטים, דב יוסף, על "עונש המינימום" ועל ה"עלבון לחוק" שבענשים רבים ששופטים מטילים על העבריינים הנאשמים בתקיפת שוטרים.

זקן השופטים עצמו – הוסיף ראש הממשלה – כותב במכתבו שהיה לו מקום אם יש תקדים קונסטיטוציוני לדבר, והבל שהוא לא נשמע לפקפוקיו. בית המשפט אינו זקוק להגנתי והמשפט הוא בלתי תלוי – ובשם הממשלה כולה הודעתי בכנסת, בלשון שאינה משתמעת לשתי פנים, שהממשלה אינה אומרת לתת הוראות לשופטים, ולשם חיזוק אי־תלותו של בית המשפט אני מציע שלא יהיה כל דיון נוסף בעניין הזה.

מדפי בתי המרקחת מתרוקנים

שר הבריאות, ד"ר בורג, החוזר היום לארץ מביקור בשוויץ, כדרוש למצוא פתרון דחוף לבעיה של הקפאת מלאי התרופות, הגורמת סבל רב ומוותר למאות חולים.

היום מלאו שמונה ימים לפרסום הצו המחייב רישום מלאי הרפואות, והרוקחים טוענים שדרוש להם לפחות עוד שבוע ימים למיון, ואולי עוד שבועיים, להשלמת רישום של אלפי סוגי התכשירים וקביעת המחיר המרבי של כל אחד מהם.

רוקח אחד ביקש לשהות שעה קלה בבית המרקחת שלו כדי להיווכח כיצד הוא נאלץ להשיב את פני הלקוחות ריקם. במשך מחצית השעה יצאו כשמונים אותו מהלקוחות בידיים ריקות.

ורוקא עתה גברה תנועת הקונים בבתי המרקחת. באים גם חברי קופות חולים שלא הצליחו להשיג את התרופה הדרושה בבית המרקחת של קופתם (למרות שקופות חולים לא נצטוו לרשום את המלאי, כי הן נחשבות כקמעונאים). בתי המרקחת הנהיגו כעין "קיצוב מרצון" והם מוכרים רק כמויות קטנות של התרופות המצויות עדיין.

לאן הערב?

בתי קולנוע תל אביב

כשרות הבשר מארגנטינה הוטלה בספק

משלחת הרבנות הישראלית שביקרה בארגנטינה קבעה – לפי הידיעה שהגיעה ל"ג'ואיש כרוניקל" הלונדוני – שבל הבשר שנשלח עד כה מארגנטינה לישראל איננו כשר למהדרין.

החודש יועלה השכר ב־14 ל"י

עלית המחירים הכללית, שבאה בעקבות התכנית הכלכלית החדשה – תתבטא בתוספת של 14 ל"י לחודש לשכיר העובד.

4523 שקי־דואר מתעכבים

זה 4 ימים נמצאים 4523 שקי דואר מארה"ב על סיפון האניה "אברהם בריד", האניה הוחרשה של חברת דיזנגוף שהגיעה לנמל תל־אביב.

תקציב המדינה – 166 מיליון ל"י

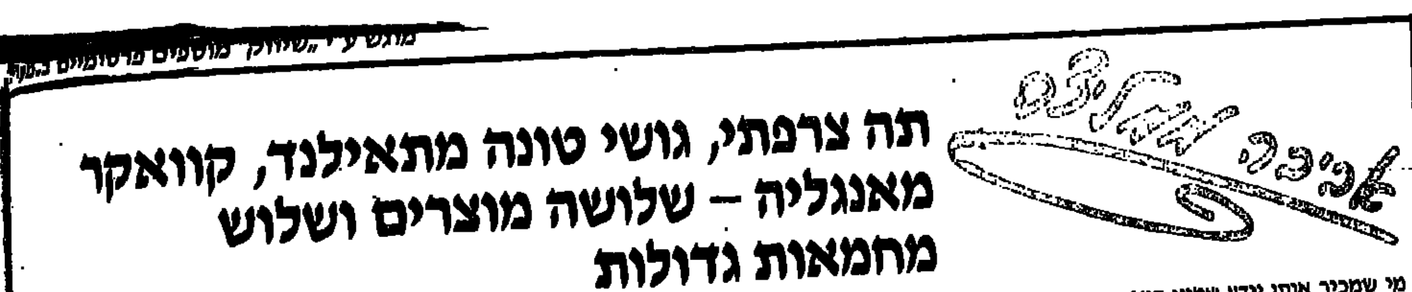
קרקס ווייס
זירהטרון
CIRCUS-VAJIS
ZIRATRON RAMAT-GAN
התכנית הכבירה
הצגות אחרונות
(עד 2.3.52)

לאסתר ואברהם קורי
מזל טוב
להולדת הבן
שרה, שלמה ואבשלום קור

ד"ר צבי בוצבי
באר־שבע
קלרה טל
תל־אביב
נשואים

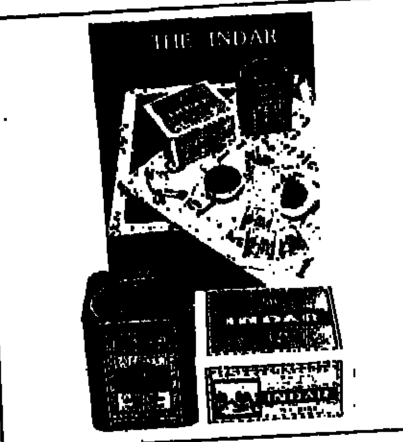
תה צרפתי, גושי טונה מתאילנד, קוואקר מאנגליה – שלושה מוצרים ושלוש מחמאות גדולות

מי שמכיר אותי יודע שמזון הוא תחום שאני אוהבת להתענג עליו, ושלא מעט מחוויותי הגדולות קשורות בטעמם וריחם של מאכלים ומשקאות. אני רוצה לכן להודות בזה, קבל עתון וקוראיו, ליבואן גדעון גוטגולד, שהעשיר את חוויותי הנ"ל בשלושה מוצרים שהכרתי לאחרונה: תה אינדר הצרפתי, גושי טונה לבנה מתאילנד ופתיתי שיבולת שועל (קוואקר) מתוצרת אנגליה, ראויים למחמאות אחד־אחד.

גוטגולד מייבא אומנם שימורים ומוצרי מזון נוספים, אך הבנתי שהמוצרים האמורים לעיל מיובאים על ידו בלעדית.

אינדר תערובת תה מעולה

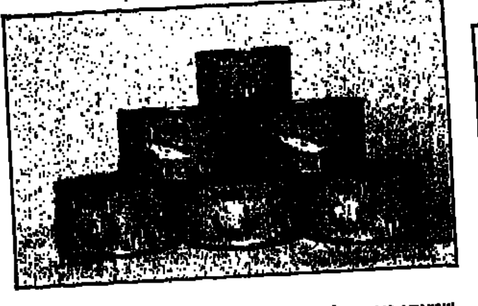

יצור תה טוב הוא, כידוע, סיפור מורכב ומקצועי שעובר במסורות זרות. לכן אינני מומחית גדולה, אבל כשהוסבר לי שתה־אינדר מיוצר מתערובת של עלי תה מגידולים

באיזורים מובחרים בהודו ובציילון האמנתי מיד. הטעם הנפלא, הנינות המיוחד חם משהו־משהו. לכן כשקראתי בדבר פרסומת בית החרושת בצרפת שהפרסומת הטובה ביותר של אינדר היא כמות המכתבים המחמיאים לאיכות התה, אשר מגיעים אלינו" האמנתי גם כן. בחיי שהייתי כותבת גם אני מכתב. אבל הנה – כתבתי להם בעתון. אחרי שתטעמו גם אתם יכולים לכתוב, ואל תשכחו להודות לי על ההמלצה...

תה אינדר משווק בצורת שקיות של 2 גרם ובתפזורת בקופסאות בנות 100 גרם ו־200 גרם.

גושי טונה לבנה בטעם גן־עדן

שמעתי מפיו של גדעון גוטגולד הסברים מרחיבי דעת על סוגי הטונה השונים. על גושי טונה (SOLID), על־נתחי טונה (CHUNKS) על "בוניטו", על האלבקרו – טונה בחירה לבנה, ועל הטונה המיוחדת והלבנה "טונגול" המיובאת על ידי מר גוטגולד.

טעמתי מידע חשוב אולי, אבל חשוב יותר – טעמתי טונה בטעם גן־עדן. חפשו אותה בחנות שלכם: קופסה צהובה; עליה כתוב YULA ובעברית מוגדר גושי טונה בחירה בשמן צמחי ומלח. ההגדרה שלי, כאמור: טעם גן־עדן.

זה לא כתוב על הקופסה, אבל זה עדיין כתוב בשלל טעמים על לשוני וחיכי.

קוואקר אנגלי במחיר חסכוני

פתיתי שיבולת השועל (קוואקר) חזרו לאופנה. החיפוש אחר מאכלים בריאים וטבעיים עשה להם את זה, ובאמת הוא שנעם לי לחזור אל הטעם. אכלתי מן ה"קוואקר" לארוחת בוקר – עם חלב. ואפיתי עוגת קוואקר שהבריאות עלתה ממנה עם ריחה הטוב. מה שמפתיע – מעבר לטעם ולבריאות הוא במקרה זה המחיר – כמחצית ממחיר הקוואקר ההולנדי המוכר לנו ואל יותר גם מתוצרת הארץ.

"חיי המדף" של הקופסה: 5 שנים(!). המוצר מאושר ע"י משרד הבריאות ו... מומלץ על ידי. מבחינה זאת אני בחברה טובה. "קול ישראל" המליץ עליו לפני...

מוצרים נוספים שפגשתי אצל היבואן: ארטישוק, פטריות ואנשובי הנושאים את השם YULA (הזכורה לטוב מגושי הטונה הלבנה), דגי מקרלים ועוד.

את המוצרים ניתן להשיג בחיפרים, ברשתות השיווק ובמעדניות.

היבואן – גוטגולד גדעון רח' פינ'וטו 1 ת"א, טל. 623632

„קרנבל" – סמבה של תחפושות איכות מרהיבות

תחפושות מקסימות של ליצנים במיגון בדים צבעוניים, בובות בוורוד ובתכלת, סינדרלה עומדת ליד ליד רובין הוד ו"מלך הקלפים", ספיידרמן מביט מלמעלה על הגמדים – חלק קטן מקרנבל התחפושות המרהיבות של "קרנבל". מבחר ענק של אפשרויות שתלהבנה לב ילדים והורים.

"קרנבל" הוא מפעל התחפושות הוותיק, הגדול, ואני מרשה לעצמי לומר גם האיכותי ביותר בישראל. תמי פרץ – עשרים שנה מעצבת ומנהלת. ומי שנחשבת ל"נומרו־אונו" בעיצוב תחפושות. את התוצאות רואים: תחפושות ברמה שאין למעלה ממנה.

לפני חודש הוצגו התחפושות בתערוכה הבינלאומית בנירנברג, גרמניה, וזכו להצלחה גדולה. אין פלא. ביקור באולם התצוגה והמכירה הענק שבמפעל השאיר אותי המומה. שיחה עם תמי פרץ הותירה אותי מוקסמת.

כל התחפושות מיוצרות מבדים העומדים בתקנים האירופאיים המחמירים ביותר, ולאחר שנבדקו ע"י מכון התקנים. ב"קרנבל" מקפידים ליצור גם את כל

סדרת ליצנים

שהם אוהבים את הנושא ושמחים בשמחת הנהנים: "התענוג הגדול ביותר שלי הוא לראות את הילדים משתמשים בתחפושות שעיצבתי. יש לי סיפוק עצום כשאני רואה ליצן שלי מתחיל לצהול ולהשתולל" – כך

תמי פרץ. בשימוש חוזר (ולא רק בפורים הבא לאח הקטן) תתבטא עוד יותר איכות המוצר של "קרנבל".

כל דגם של תחפושת מיוצר ב־5 מידות שונות המותאמות לכל הגילאים. השנה עוצבו גם תחפושות מיוחדות לבני העשרה ולמבוגרים בגזרות "חתיכיות". בין אלה התלבושות הנשיות של "מיס אמריקה" (שמלה משלושה סוגי בד, חוטרים וריאציה יפהפיה של הדגל האמריקאי) ו"זיוה אספניה" (שמלת שכבות בהדפסי פסים ונקודות, עם כתף חשופה, שיכולה לשמש לבוש מעניין לכל השנה) ותלבושת המאצ'ו הגברית, המורכבת ממכנסי שלושת־רבעי ומווסט בעל שרוולי־שכבות עליזים, בתוספת אבנט המדגיש את המותניים. חזה חשוף, משקפי שמש. שגעון של הופעה!

נקודת זכות נוספת: למרות האיכות הגבוהה והאינפלציה, נמוכים המחירים השנה ממחירי השנה שעברה, אפילו ישנן תחפושות במבצע הוזלה מיוחד. סיבה טובה להצטרף לסמבה של "קרנבל".

המכירה ליחידים בחנות המפעל (רח' בר־יוחאי 13 בני־ברק, מאחורי קוקה קולה) בכל שעות היום ועד 8.00 בערב.

ביום שישי עד 14.00, ולרגל החג גם במוצאי השבת הקרובה. את התחפושות המעולות של "קרנבל" תוכלו למצוא גם ברשתות השיווק הגדולות: היפרכל, שופרסל והמשביר לצרכן, בחנות הצעצועים "זה אנחנו" בקניון אילון ובחנויות צעצועים ומשחקים בכל רחבי הארץ. פורים עליז ושמח לכם, ותעשו חיים עם קרנבל... עם תחפושות כאלה חבל שלא כל יום פורים!!

בובת קרנבל

סינדרלות

האביזרים הנלווים: חגורות, סרטים וכד' מסרטי לורקס ארוגים ולא מחומרים פלסטיים דליקים. זה מוסיף גם לבטיחות וגם למראה. בכתבתו של ירון קימור בטלבוטק המפורסם על בטיחות בפורים זכו המוצרים להלל ושבח.

"יש לנו תחפושות ברוח הזמן – כמו רובוט, נינג'ה וגיבורי סדרות טלוויזיה, אבל הדגש הוא על עיצובים חדשים לתחפושות קלאסיות. אחזנותי" – אומרת תמי. ואכן הדמויות של מלכת אסתר, מרדכי ואחשורוש שעיצבה הם יצירת מופת ממש, כך גם הגמדים, הבלרינות והפיות, סדרת תלבושות העמים (סינים, יפנים, ספרדים וכד') והחיות (בהן הפנתר הוורוד, שהפך להביבם של בני הגיל הרך, ושיכול לשמש גם כבגד למשחק ולשינה).

בארה"ב ובאירופה מקובל לשחק בתחפושות בחגיגות יום־הולדת ובכל ימי השנה. הילדים אוהבים זאת ונהנים מכך. ב"קרנבל" מקווים שכך יהיה גם בארץ. לא רק ולא בעיקר משיקוליהם